

XXVI. évfolyam, 1. szám

2019. február 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSISJÉ

PRIJATELSTVA

PRIATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒՄԻՅՈՒՆԻՄ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsönös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:

Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:

Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:

Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:

Mayer Éva

Olvasószerkesztő:

Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:

Szépál Éva

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsag@upcmail.hu

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

OTP Bank Dél-dunántúli Régió,

7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató

www.croatia.hu

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

támogatta.

Korniss Dezső műveiből

*Cikkünk a 9592. oldalon
olvasható!*

Miska (1954)

olaj, vászon (48 x 38 cm)

Szépművészeti Múzeum – Magyar

Nemzeti Galéria

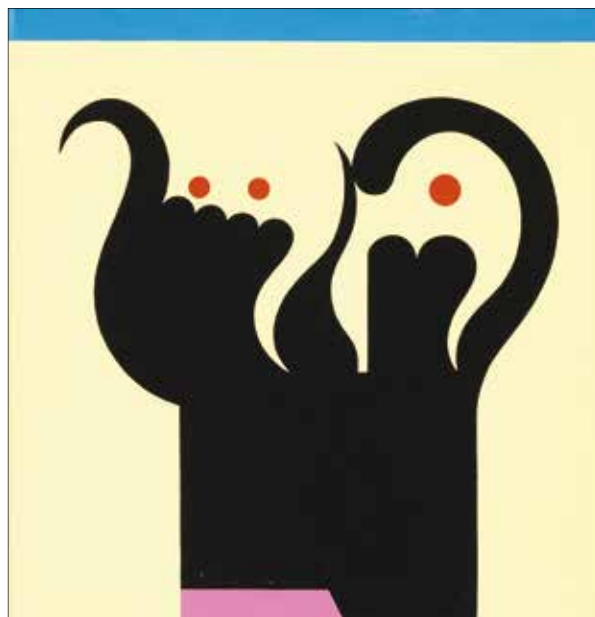

Tücsöklakodalom (1948)

olaj, vászon (122 x 300 cm)

Copyright Ferenczy Múzeumi

Centrum

Rablók I. (1976)

olaj, vászon (32 x 30,5 cm)

Copyright Hatvany Lajos

Közérdekű Muzeális

Gyűjtemény

Címlapunkon: Hock Ferenc: Dunabogdány télen

akril farost, 45x55 cm (Bajtai László felvétele)

Berényiné Lami Mónika üvegfestményei

Nosztalgia

Bajtai László felvételei

Család

Templomban

Fonóban

Umenhoffer Pál alkotásai

Umenhoffer Pál 1948-ban született Hajóson. Az alkotó 35 évesen kezdett el festeni. Fő témái életképek, gyermekkori élmények, a hajósi emberek hétköznapjai, ünnepnapjai. Olaj képeit farostlemezre festi.

A kis potyautas

Paraszti udvar

Barokk és gótikus Madonna

Húsvéti locsolkodás

Hajósi szőlőművelők

Ára: 300 Ft

9 771218 014004 19001

MEGHÍVÓ

Tisztelettel meghívjuk Önt és munkatársait
az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala,
a BARÁTSÁG folyóirat,
valamint az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok
Szövetsége által szervezett,
a Miniszterelnökség támogatásával megvalósuló

25 ÉVES A BARÁTSÁG FOLYÓIRAT

című rendezvényünkre.

Időpont: 2019. február 20., 15:30 – 17:00
Helyszín: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
(1051 Budapest, Nádor u. 22.)

Köszöntőt mond **Dr. Fürjes Zoltán**
a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi
kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára.

A 25 éves BARÁTSÁG tevékenységét értékeli
Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet
a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak
védelmét ellátó biztoshelyettes

Műveikből felolvassnak:

Berényi Mária, Fábíán Éva, Svetla Kjoseva, Dzsotjanné
Krajcsír Piroska, ifj. Blazsetin István, Káli-Horváth
Kálmán, Michelisz József, Milosevits Péter

Zenei közreműködők:

Angelidis Vasilis/Zeys és a
Milosevits Mirkó – Kullai Tímea duó

A rendezvény fővédnöke: **Soltész Miklós**
a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi
kapcsolatokért felelős államtitkára

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Kérjük, a rendezvényen való részvételi szándékát
2019. február 18-ig jelezze a baratsag25@ajbh.hu
e-mail címen.

Budapest, 2019. január 30.

Szalayné Sándor Erzsébet
ombudsmanhelyettes

Mayer Éva
felelős szerkesztő

Hollerné Racskó Erzsébet
az ONÖSZ elnöke

BARÁTSÁG

XXVI. évfolyam, 1. szám

2019. február 15.

TARTALOM

KITÜNTETETTEK

Átadták a Nemzetiségekért Díjakat 9544

KÖZÖS EURÓPÁNK

Magyarországi Németek Előzetésének
Emléknapja 9547
Magyarországi Német Önkormányzatok
Napja 9548
Szerb templom a Tabánban 9551
20 éves a Szlovén Egyesület 9554
A horvát és a magyar csipke 9555
Poklade – a mohácsi busójárás
hagyománya 9556
Görög félisten a Levesben
– Beszélgetés Kollatos Fotios-szal 9558

TÉLI ESTÉKRE

Irodalmi összeállítás, Kiss Adél grafikáival: 9560
Josef Michaelis, Maria Berényi, Tislér
Jolán, Eva Fabianová, Nagy Kiril, Juraj
Dolnozemyky és Gregor Papucek
írásaiból

MELLÉKLET: 9573

LAMI ISTVÁN EMLÉKÜLÉS

az Alapvető Jogok Biztosának
Hivatalában

• Köszöntők: Szalayné Sándor Erzsébet, II
Fürjes Zoltán, Hollerné Racskó Erzsébet,
Paulik Antal
• Király Katalin, Novák Ferenc, Takács VII
András, Hollósy Tiborné, Gyivicsán
Anna, és Bányai József megemlékezése

KIÁLLÍTÁS

100 éves a Gellért 9590
Csak tiszta forrásból 9592

2018. ÉVI TARTALOMJEGYZÉK 9594

INHALT, CONTENTS 9598

BORÍTÓINKON:

Hock Ferenc dunabogdányi festőművész alkotása,
Berényiné Lami Mónika üvegfestményei és
Umenhoffer Pál festő képei láthatók

Átadták a Nemzetiségekért Díjakat

Az ENSZ 1992. december 18-án fogadta el a Nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatot. Ez volt az első olyan átfogó nemzetközi dokumentum, amely az államok számára előírta a kisebbségek létének, identitásának védelmét, s rendelkezett a kisebbségek saját kultúrához, hitélethez és nyelvhasználathoz való jogáról, a kisebbségeket érintő ügyek eldöntésében való érdemi részvételről, a határokon átívelő szabad kapcsolattartásról. A magyar kormány 1995. szeptember 21-én döntött arról, hogy december 18. a Kisebbségek napja, és ekkor alapították a Kisebbségekért Díjat is. 2012. április 16-án az országgyűlés a napot a Nemzetiségek napjának, az ez alkalomból odaítélt díjat pedig a Nemzetiségekért Díjnak nyilvánította. Az elismerést az alapítása óta száznyolcvanötven kapták meg.

Minden nemzet egyszeri és megismételhetetlen érték, ezért a nemzetiségeknek nemcsak joguk, hanem küldetésük is, hogy megmaradjanak – mondta *Semjén Zsolt* miniszterelnök-helyettes a Nemzetiségekért Díjak átadásán Budapesten. A nemzetiségekért is felelős kormányfőhelyettes kiemelte: minden nemzetnek és nemzetiségnek küldetése, hogy a saját örökségét megőrizze, kibontakoztassa, még gazdagabbá és mindenki számára megismerhetővé tegye. A magyarországi őshonos nemzetiségeknek ezen felül sajátos felelősségük és küldetésük is van, hiszen olyan egyedi értékgazdagságot hoztak létre, amelyet nem pótolhat sem a magyarság, sem az anyanemzetük – fűzte hozzá. Hiszünk abban, hogy a nemzeti lét az emberiség értékgazdagsága (...), és ha a nemzetek eltűnnének, az egyetemes emberiség lenne örökre, pótolhatatlanul szegényebb – jelentette ki. Kitért arra is: a magyar kormány természetesnek tekinti, hogy mind jogilag, mind anyagilag támogassa a nemzetiségeket. Példaként említette, hogy az Alaptörvény államalkotó tényezőnek ismeri el a magyarországi őshonos nemze-

Semjén Zsolt

tiségeket és alkotmányos szinten garantálja a saját nyelvhez, kultúrához és oktatáshoz való minden jogukat. 2011-ben megalkották az új nemzetiségi törvényt, amelyben lényegében azt kodifikálták, amit a magyarországi nemzetiségek kértek. Kiemelte továbbá, hogy 2010 óta a nemzetiségek költségvetési támogatása a négyszerese a korábbi támogatás összegének.

Soltész Miklós, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára szerint óriási bünt követnek el azok a többségi társadalmak, amelyek szerint nincs szükség a nemzetiségekre, és nem támogatják a megmaradásukat. Ha úgy döntenének Romániában, Ukrajnában vagy akár Magyarországon, hogy nem kell támogatni a kisebbségeket, visszafordíthatatlan folyamatot indítanak el – mutatott rá, hangsúlyozva, Magyarország feladata, hogy a nemzetiségeket támogató politikájával példát mutasson a Kárpát-medence többi országának és Európának is.

Fülöp Attila, az Emberi Erőforrások Minisztériumának szociális ügyekért és társadalmi felzárkózásért felelős államtitkára arról beszélt, hogy Magyarországon mindenkinek van egy barátja vagy családtagja, aki valamelyik nemzetiséghez tartozik. „Az, hogy erről nem beszélünk nap mint nap, jelzi, hogy Magyarországon a nemzetiségi létezés természetes.” Hozzátette: a Nemzetiségekért Díj üzenete,

hogy a nemzetiségek és a magyarság akkor tud továbbra is természetesen, egymást erősítve együtt élni, ha mindkét identitás erős.

Nemzetiségekért Díjban azok részesülhetnek, akik „a magyarországi nemzetiségek érdekében a nemzetiségi közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszerveződés területén példányos tevékenységet végeznek.” Az elismerést *Orbán Viktor*, Magyarország miniszterelnöke megbízásából, dr. *Semjén Zsolt*, a miniszterelnök általános helyettese nyújtotta át.

Soltész Miklós és Fülöp Attila

Dr. Albert Vendel nyugalmazott állatorvos, a Veszprém Városi Német Nemzetiségi Önkormányzat egykori elnöke

Az 1970-es évektől meghatározó alakja települése és Veszprém megye német nemzetiségi életének, melynek köszönhetően német klub és nemzetiségi oktatási intézmények alakultak, valamint elindulhatott a Veszprém megyei német nyelvű regisztere. Egész eddigi életében hazájáért és a hazai németekért tevékenykedett, amit saját közössége megbecsülése kísért. Ezt Veszprém Városért – Pro Urbe érdemérmé és a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata „Aranytű” kitüntetése bizonyítja.

Fuzik János Sándor, korábbi szlovák országos önkormányzati elnök és nemzetiségi szószóló

A magyar közszolgálati média szlovák nemzetiségi műsorának alapító-szerkesztője, majd a nemzetiségi műsorrendért felelős főszerkesztő. Dokumentumfilmek alkotója, fesztivál nagydíjas. A közéletben aktív. Társadalmi tisztségei közül leginkább kiemelkedő, hogy ő töltötte be elsőként a hazai szlovákság országgyűlési szószólója tisztségét. A Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje birtokosa.

Grósz György koreográfus és táncpedagógus

Munkája és kedvtelése egybeesik. Az 1970-es évektől vezet táncsoportokat, emellett számos román éneket, népzenei és táncot gyűjtött fel. Szólóénekesként és koreográfusként is több versenyen aratott győzelmet. Jelenleg gyermekeket tanít és közreműködik a román hagyományörző csoportok fesztiválján.

Hepp Mihály, korábbi horvát országos önkormányzati elnök és nemzetiségi szószóló

A horvát nyelv iskolai oktatása mellett a pécsi August Senoa Horvát Klub igazgatójaként közel negyed századon keresztül dolgozott közösségük felvirágzása érdekében. Kitartó munkája eredményeként Pécs a hazai horvát kulturális élet központjává vált. Közel két cikluson át, 2018 derekáig, országos horvát elnökként, majd országgyűlési szószólóként szolgált a közösségért.

ifj. Kunhegyesi Ferenc festőművész és oktatási szakember

Műveinek visszatérő témái a gyermekkorában magába szívott cigány mesék és mítoszok. Sokoldalú tevékenysége a Rádió C és az Aroma rádiónál kezdődött, majd a „Romano Zsanipe – cigány tudás” tanítást kísérő projekttel teljesedett ki. A helyi iskola oktatási programjában képzőművészek segítik a gyerekeket a roma identitás vállalásában és az értékek felismerésében, melyek nemcsak a hátrányos helyzet s a lemorzsolódás elleni küzdelemben, hanem a pályaválasztás nehézségeinek leküzdésében is segítséget nyújtanak.

Dr. Lásztity Jovánka pedagógus, iskolaigazgató

Orvosként, tanárhiány miatt került a kettévált szerb-horvát oktatásba, jelenleg a Nikola Tesla szerb iskolaközpont igazgatója. Emellett a szerb nemzetiség képviselőjeként társadalmi tisztségeket is betölt. A nemzetiségi kerettantervek kidolgozóinak egyike. Fáradhatatlanul munkálkodik a szerb

nemzetiségi identitás megőrzésén, és a hagyományok ápolásán.

Nikola Parov *zeneművész*

Sokoldalú zenész, zeneszerző, producer, aki az általa alapított Zsarátnok együttesel megidézi a teljes balkáni zenei kultúrát, különös tekintettel a bolgár népzenei hagyományokra. Ezzel is segíti a bolgár nemzetiség identitásának megőrzését. Több népzenét és dzsesszmuzsikát játszó együttesben, formációban szerepelt, működött közre, nemzetközi produkciókban vett részt és együtt dolgozott a magyar népzene nagyjaival.

Ropos Márton *szlovén nemzetiségi szószóló*

Családjában szívta magába a szlovén nyelvet és kultúrát, amely közössége közéletében is segítette munkáját. 2006-ig, négy választási cikluson át volt Felsőszölnök polgármestere, jelenleg pedig az Országos Szlovén Önkormányzat elnöke. Közéleti munkája során kiemelt figyelmet fordít a nemzetiségi oktatásra-nevelésre, és a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottságban képviseli a szlovén nemzetiség érdekeit.

Karaván Színház és Művészeti Alapítvány

A közel 20 éves színház alapítója *Nyári Oszkár* színész-rendező, olyan, hátrányos helyzetben élő, nehéz sorsú gyermekeket indított el a pályán, akik a színészet iránt érdeklődtek, de nem volt lehetőségük megmutatni tehetségüket. A színdarabok, melyeket önállóan és neves színházakkal együttműködve mutatnak be, egymás megismerésére, és elfogadására tanítanak. A színház több nemzetiségi fesztiválon ért el zajos sikert.

Parno Graszt *zenekar*

A Paszabról származó zenekar nevének magyar jelentése „fehér ló”, amely a tisztaság és a szabadság jelképe. Az egy nagycsaládból származó, tíztagú együttes zenei gyökerei is lakóhelyük hagyányaiból táplálkoznak. A romani és magyar nyelven előadott dalaik közös zenei hagyományainkat őrzik és népszerűsítik szerte a világban. A díjat vezetőjük, *Oláh József* vette át.

Pyrgos Hagományőrző Görög Néptáncegyüttes

2000-ben, a Beloianniszi Hagományőrző Néptáncsoport újjáalakulásakor jött létre. A görög nemzetiségi tánc és zene motívumkincseik anyaországi s hazai hagyományok gyűjtéséből származnak. Előadásmódjukkal szintén az eredetiséget, a tradíciókhoz ra-

gaszkodást erősítik. A díjat *Takács Katalin*, az egyesület elnöke vette át.

Szent Efrém Férfikar

Az együttes állandó résztvevője az egyházi rendezvényeknek, és szoros kapcsolatot ápol a Magyar Görögkatolikus Egyházal. A kórus a kárpátaljai görög katolikus kultúra képviselőjeként, több egyházzenei fesztiválon ért el sikereket. Előadásaik révén a hazai ruszinok megismerhetik a ruszin nemzetiség egyházzenei örökségét. A díjat a karvezető, *Bubnó Tamás* vette át.

Megosztott Nemzetiségekért Díjban részesültek:

Ducki Krzysztof Józef *grafikusművész*

A hazai lengyel művészek közösségi életének kiemelkedő szereplője. Választott hivatása mellett a hatékonyan segíti a lengyel művészközösséget, valamint a Szent Adalbert Egyesületet. A magyar-lengyel kulturális kapcsolatokat megtermékenyítő grafikusművészi teljesítményét többek között *Ferencczy Noémi*-díjjal és a Lengyel Köztársaság Lovagkeresztjével ismerték el.

Straszewski Andrzej, *a székesfehérvári lengyel nemzetiségi önkormányzat elnöke*

Harminc éve alapította a Bem Egyesület első vidéki szervezetét, amelynek keretein belül magas színvonalú kulturális programok, koncertek, filmbemutatók sora valósult meg. A székesfehérvári lengyel önkormányzat elnökeként tevékeny szerepet vállalt a lengyel testvérvárosi kapcsolat létrehozásában. Székesfehérvár és Opolo város kitüntetését, valamint a Lengyel Köztársaság Lovagkeresztjét is magáénak tudhatja.

Bajtai László felvételei

Történelmi bűn a német nemzetiség egykori elűdözése

Történelmi bűnnek nevezte a német nemzetiség egykori elűdözését **Semjén Zsolt** miniszterelnök-helyettes a magyarországi németek elhurcolásának és elűzésének emléknapja alkalmából tartott megemlékezésen január 19-én a Békés megyei **Eleken**.

A kormány osztozik a helyi közösségek fájdalmában – mondta Semjén Zsolt a „Kiűzetés” emlékműve előtt elmondott beszédében, hangsúlyozva: az elűzés, az elűdözés történelmi bűn, amely egy olyan népcsoporttal történt, amely évszázadok óta szerves része a magyar történelemnek, a magyar államnak.

A miniszterelnök-helyettes emlékeztetett arra, hogy a kitelepítés 1946-tól az ország északkeleti részét leszámítva minden, németek által lakott régiót érintett. Három hullámban zajlott le, 1946. január 19-e és 1948. június 15-e között, és mintegy kétszáz-ezer embert, közöttük csaknem ötezer eleki lakost érintett. Mint mondta, a kitelepítés szó volt a hivatalos elnevezés. „Valójában a magyarországi németek, svábok megbélyegzését, megalázását, kifosztását és elűzését jelenti” – tette hozzá. Világtörténelmi ösz-

szefüggésekre utalva kiemelte, hogy a kitelepítések története nem speciális magyar gyakorlat volt. Már 1943-ban, a Teheráni Konferencián eldőlt, hogy Lengyelország új határainak kitűzésével a nagyhatalmak megállapodtak a kitelepítésekben. Ennek következtében összességében 9 millió németnek kellett elhagynia szülőföldjét. Kitért arra: „az Európai Unióban van, ahol a mai napig nem hajlandók a jogrendből a Benes-dekrétumokat kitörölni. Azokat a dekrétumokat, amelyek a német és magyar lakosság kollektív bűnösségét deklarálták”. „Teljességgel összeegyeztethetetlen az Európai Unió alapjogi chartájával. Brüsszelnek ez nem szúr szemet” – jelentette ki.

Semjén Zsolt ezt követően megkoszorúzta az emlékművet.

A megemlékezés előtt az eleki Sarlós Boldogasszony-templomban **Kiss-Rigó László** szeged-csanádi megyés püspök mutatott be szentmisét. A püspök azt hangsúlyozta, hogy azért kell emlékezni az eleki németek elűzésére, hogy „még egyszer hasonló aljasság ne fordulhasson elő”.

Lehoczky Péter (MTI)
és I.F./Neue Zeitung felvétele

Schubert Olivia, MNOÖ elnök,
Ritter Imre képviselő,
Semjén Zsolt,
Pluhár László polgármester,
Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnöke,
Volkmar Wenzel nagykövet,
Joschi Ament, a Kitelepített Magyarországi
Németek Szövetségének elnöke
és a megemlékezés közönsége

Magyarországi Német Önkormányzatok Napja

Kitüntetések átadásával egybekötött gálaműsort tartott január 12-én a Budapest Kongresszusi Központban a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. Kiváló együttesek, díjnyertes kultúrcsoportok töltötték be a színpadot és – főként népzenei, néptánc- és népdal-műsorukkal – arattak nagy elismerést.

Bajtai László felvételei

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata az idei gálát az augusztusban elhunyt Heinek Ottó emlékének szentelte. Heinek Ottó két évtizeden át, számos fontos kezdeményezéssel járult hozzá ahhoz, hogy a hazai németiség öntudatra ébredt, erős közösséggé formálódott és jövőt kapott – fogalmazott köszöntőbeszédében Schubert Olívia. Az MNOÖ új elnöke kiemelte, elődje nyomdokain kíván továbbhaladni. – A magyarországi németiség jövőjét tervezve tekintettel kell lennünk a gyorsan fejlődő, változó, egyre jobban kettészakadó világra. Ugyanakkor reményteli tény, hogy a német nemzetiségi önkormányzataink, egyesületeink és intézményeink közti együttműködés szoros.

Schubert Olívia beszédében visszatekintett a harminc évvel ezelőtti magyarországi rendszer-váltásra, a berlini fal leomlására, és mindennek a magyarországi német közösségre gyakorolt fontos hatásaira: – Számos család merített ekkor reményt: a határok megnyílásával rokonok találkozhattak, megkezdődhetett a demokratizálódás, a párbeszéd és az újjáépülés. Az országos német

önkormányzat a hazai németiség nevében mindig is kiállt a demokratikus értékek és az egységes Európa mellett, visszautasítva mindenfajta nacionalista törekvést. Az említett értékek mellé idén kétszer is odaállhatunk: egyrészt tavasszal, az európai parlamenti választásokkor, másrészt ősszel, a helyhatósági és nemzetiségi választásokon. A kulturális autonómia kapcsán is fontos feladatok elé nézünk: támogatnunk kell a saját fenntartású intézményeinket, biztosságot adva nekik. Nagy kihívás elé állít bennünket azonban az óvodai nevelésre, az oktatásra, a civil szférára, a nemzetiségi önkormányzatokra és médiumokra egyaránt kiterjedő utánpótlás-biztosítás. E próbatételnek csak akkor tudunk megfelelni, ha a közösségünk érdekeit egységben és elkötelezetten képviseljük, valamint, ha a testületeinkben, szervezeteinkben, intézményeinkben folyó munkát erősen támogatjuk.

Az országos gála védnöke ezúttal *prof. dr. Bernd Fabritius* volt. A Német Szövetségi Kormány kivándorlási kérdésekért és nemzeti kisebbségekért felelős megbízottja ünnepi beszédét szintén Heinek Ottó munkájának méltatásával kezdte, majd a német kormány nevében is megköszönte az országos és a települési német önkormányzatoknak a saját nemzetiségükért, valamint a népek közti megértés érdekében végzett áldozatos munkáját. A magyarországi németek – mondta – nemcsak a két ország közti összekötő kapocsként, de az Európai Unióban, valamint Magyarország gazdasági, kulturális és társadalmi életében is fontos szerepet töltenek be. – Létfonosságú, hogy a magyarországi németeknek megmaradjon a német nyelvhez való kötődésük, és azáltal az identitásuk. Ezt támogatja az önök által működtetett oktatási intézmények széles kínálattal rendelkező hálózata. A német nyelv oktatását a magyar állam is segíti, mégpedig példaértékűen, a környező országok német kisebbségeit tekintve kiemelkedően, és ezt a magyar kormánynak különösen köszönjük.

Bernd Fabritius emellett a német nemzetiségi egyesületek, egyéb szervezetek munkáját és kezdeményezéseit is méltatta, majd maga is hangsúlyozta az utánpótlás nevelésének fontosságát. A német kormány jövőbeni támogatásáról is biztosította a magyarországi német közösséget.

A gálán hárman vehették át a „Magyarországi Németiségért Arany Díszítőt”, a német nemzetiség legrangosabb kitüntetését:

Emmert József 1963-ban született a Baranya megyei Véménden, jelenleg Baján él és dolgozik. A magyarországi németiség érdekében kifejtett tevékenysége mindenekelőtt a zenei és táncgyományok továbbéléséhez kapcsolódik.

Fiatal éveiben több szálon is kötődött Pécshez, ahol közép- és főiskolai tanulmányai mellett nagy hangsúlyt fektetett a hagyományápolásra: tizenhét esztendőn át kísérté harmonikán a Leówey Táncgyűttest, tizenöt évig működött közre hagyományörző néptánc-táborokban és táncházakban, évtizedeken át volt tagja a Schütz Zenekarnak. A Magyarországi Német Fiatalok Közösségének alapítói közt volt, ő vezette az említett ifjúsági szervezet egységeként létrejött véméendi baráti kört. Részt vett szülőfaluja német nemzetiségi önkormányzatának munkájában, továbbá a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa Kórus Szekciójának elnöke is volt. Harminchárom esztendeje irányítja a véméendi német nemzetiségi énekkar tevékenységét.

Jelenleg a Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja Közművelődési Intézményegységét vezeti, és harmonikán kíséri az iskola tánc-csoportját, kórusát, valamint a bajai Rosenkranz Kórust.

Fuchs János 1952-ben született a Fejér megyei Mányon, ma is szülőfalujában él és dolgozik. Legfőbb küldetése a magyarországi német hagyományok ápolása, megtartása és továbbadása.

A helyi óvodában, illetve általános iskolában az ő kezdeményezésére és irányításával kerülhetett sor a német nemzetiségi nevelés és oktatás bevezetésére. A település neki köszönheti a német nemzetiségi néptánc-csoport és a fúvószenekar létrejöttét, valamint a helyi közösségi ház meglétét. Éveken át odaadóan tartotta a kapcsolatot a Mányról Németországba elűzött családokkal, ebből alakult ki a máig tetterős partnerkapcsolat Leimen településsel.

Fuchs János tagja volt a Magyarországi Németek Szövetségének és a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata közgyűlésének. Jelenleg a Mányi Német Nemzetiségi Önkormányzat elnöke, a Fejér Megyei Német Területi Nemzetiségi Önkormányzat tagja és a Fejér Megyei Német Önkormányzatok Szövetsége elnöke.

Dr. Gerner Éva a Tolna megyei Bátaszékről származik, Pécsen él és dolgozik. Egész pályáját a német nemzetiségi újságírásnak szentelte.

A pécsi Leówey Klára Gimnázium Német Nemzetiségi Tagozatán érettségizett, majd germanisztikát és történelmet tanult a greifswaldi Ernst Moritz Arndt Egyetemen.

Már gimnazistaként lelkesen követte a Magyar Televízió Pécsi Körzeti Stúdiójának 1978-ban indult német nemzetiségi műsorát, amellyel először riportalanyként került kapcsolatba. Akkoriban még maga sem tudta, hogy hosszú időn át a német szerkesztőség lesz a munkahelye. 1984 óta dolgozik az Unser Bildschirm című német nemzetiségi magazin szerkesztő-műsorvezetőjeként. Újságíró-iskolát, számos szakirányú továbbképzést végzett el. Filmjeiben szívesen foglalkozik a magyarországi németek történelmével, néprajzával, s nagy örömmel veszi, ha nyelvjárást használva készíthet interjút.

Az országos gálán fiatalokat is kitüntettek. Im-már tizenhatodik alkalommal vehették át a *Koch Valéria-díjat* kiemelkedő tanulmányi eredményt és a német kultúra ápolása terén különleges aktivitást felmutatni tudó középiskolások, valamint két friss diplomás, akik nemzetiségi témában végeztek eredményes kutatásokat.

Az idei gála kitüntetettjei: a pécsi Klász Bettina (a pécsi Koch Valéria Iskolaközpont tanulója), a babarci *Stefán* Petra (a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Gyakorló

Szágimnáziumának tanulója), az újhar-tyáni *Szolnoki* Vivien (a budapesti Német Nemzetiségi Gimnázium tanulója), valamint a somberek-i *Berek* Bernadett (a bajai Eötvös József Főiskola végzett hallgatója) és a mecseknádasdi *Sós* Gabriella (a Pécsi Tudományegyetem és a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem végzett hallgatója).

Koch Valéria-díjasok

A műsor közreműködői voltak: a Vecsési Fúvószenekar, a Sax Buam nevű családi zenekar, a Magyarországi Német Színház társulata, a Dorogi Német Önkormányzat Gyermekkórusa, a Biatorbágyi Füzes Táncegyüttes gyermektáncosai, a Városlódi Heimatklang Énekkar, a Villányi Ifjúsági Fúvószenekar, a veszprémi Lovassy László Gimnázium Német Nemzetiségi Kórusa, a Katona Családi Zenekar, a Véméndi Német Nemzetiségi Táncegyüttes, a Bergländer Buam Zenekar, valamint nyelvjárási történeteket előadó tanulók (*Bényi Dávid, Klein Léna, Gerner Hannes és Forray Kata*).

LDU Presse

A Biatorbágyi Füzes Hagyományőrző Táncegyüttes

Városlódi Dalkör...

... és a Vecsési Fúvószenekar a színpadon

Villányi Ifjúsági Fúvószenekar

Kiállítás a budai szerb örökségről

A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában megnyitott Szerb székesegyház a Tabánban – Az eltűnt Rácváros emlékezete című kiállítás 2018. november 9. és 2019. február 17. között látogatható. A tárlaton az egykori szerb templom helyreállított ikonjait, a székesegyház és környékének történetét, valamint ehhez kapcsolódóan a XVIII-XIX. századi szerb kulturális élet történelmi emlékeit ismerhetik meg az érdeklődők.

A kiállítás fókuszában az 1949 és 1950 telén lebontott szerb székesegyház áll – mondta *dr. Fabraky Péter*, a Vármúzeum főigazgatója a megnyitáshoz kapcsolódó sajtótájékoztatón. Bár a templom Budapest 1944/45-ös ostromakor megsérült, az ikonosztáz összes festményét, a templom berendezési tárgyainak jelentős részét sikerült kimenekíteni. Ezek túlnyomórészt a szentendrei Szerb Egyházi Múzeum gyűjteményébe kerültek, s közülük a legfontosabbakat, az ikonosztáz festményeit az újvidéki Matica Srpska Képtár munkatársai 2017-ben restaurálták. A kiállítás a Budapesti Történeti Múzeum, az újvidéki Matica Sprska Képtár, a szentendrei Szerb Egyházi Múzeum és a budapesti Szerb Intézet együttműködésével jött létre.

A tabáni szerb székesegyház a környező városnegyed lebontása után, 1940 körül

Ismeretlen fényképész felvétele (BTM Kiscelli Múzeum, fényképgyűjtemény)

A székesegyház toronysisakjának makettje

Dr. *Tijana Palkovljević Bugarski*, a Galerija Matice Srpske igazgatónöje elmondta, hogy amikor az ikonosztáz restaurálásának projektjéről 2012-ben a Szerb Egyházi Múzeummal tárgyaltak, még nem gondolták, hogy annak 73 képe ilyen gazdag, a szerb művelődést is átfogó várostörténeti kiállítás része lesz. Miután tavaly befejeződött a képek helyreállítása, az alapítása hetvenedik évfordulóját ünneplő Galerija Matice adott helyet nekik. A konzerválás során jöttünk rá – mondta az igazgatónő –, hogy ezek a képek olyan értéket képviselnek, amit eredeti városukban, nagyobb nézőközönségnek is érdemes bemutatni. A kiállítást létrehozó csapat *Vukovics Koszta* művészettörténész, a Szerb Egyházi Múzeum igazgatója szervezésével olyan művészeti kontextusba helyezte a festményeket, amely a XVIII-XIX. század szerb kulturális életét is megvilágítja.

A Szerb Országos Önkormányzat által alapított Szerb Intézet feladata, hogy a magyarországi szerbek múltjára, jelenére vonatkozó kutatásokat végezzen, projekteket valósítson meg – emlékeztetett rá *Lásztity Péro*, az intézet igazgatója. Ehhez a tevékenységhez igazodik e kiállítás létrehozása is. A szerbség magyarországi jelenléte a XV. századra, a törökök balkáni terjeszkedése idejére nyúlik vissza, amikor Magyarországon több ortodox templomot is építettek, s Buda lett a szerb ortodox egyház egyik püspökségének székhelye. Később, „a szerbek nagy vándorlása” néven emlegetett időszakban, 1690 után telepedtek le nagy számban a felszabadított Budán. Ekkor hozták létre Rácvárosként emlegetett településrészüket is a Tabán területén. Nemcsak vallási, egyházi, hanem politikai, gazdasági, és kulturális közösséget teremtettek. A XVIII. század közepére – a szentendreiek és a pestiek mellett – a budai szerbek lettek az ország területén élő szerbség közéletét leginkább meghatározó, befolyásos közössége. Ez az időszak tekinthető az itt élő szerbek aranykorának. A XIX. század első felében itt élők – a Tabánban és a Duna túlfelén – jelentős szerepet játszottak a modernkori szerb nemzetiség kultúrájának létrehozásában. Hagyatékuk közül kiemelkedő a tabáni szerb ortodox székesegyház és annak ikonosztáza.

A magyarországi, különösen a budapesti szerbek történelme, művészete e jelentős időszakának és színterének bemutatása – jelentette ki Lásztity Péró – kulcsfontosságú kulturális esemény. Történelmi jelentőségűnek nevezte a kiállítást, mert – mint kifejtette – magyar muzeális intézmény még soha nem mutatott be az ország területén született szerb tárgyi örökségből ilyen magas szakmai színvonalú, ennyire gazdag, kiállítást. A múzeum biztosította, hogy a kiállításon és a nyomtatott anyagon reprezentatív módon szerepeljen a szerb identitást meghatározó cirill betűs írásmód. Hozzátette, ezek az eredmények reményt adnak arra, hogy nem túl távoli jövőben megvalósuljon egy állandó kiállítás, mely a most központban álló szerb egyházművészeti és művelődéstörténeti anyagon túl a szerbség közéletét, gazdaságát, tudományos életét is megjeleníti majd.

A kiállítás kurátora, Csáki Tamás várostörténeti és művelődéstörténeti kontextusba is elhelyezte a felújított ikonokat. El kellett távolodni – mondta – a budapestiek fejében élő, „krúdys” Tabán-képtől, és egy korábbi, az 1810-es tűzvész körüli időkig visszalépni, amikor Buda sokkultúrájú városként a magyar mellett a szlovák, a szerb, a görög s a német la-

kosság otthona is volt. Másik rendező-elvnek a templom papja, Vitkovics János személyét tekintettük. Az ő és felesége portréját szintén az ikonosztáz alkotója festette s testvére, Vitkovics Mihály révén pedig a magyar irodalomhoz is elvezetnek a szálak. A kiállítás annak bemutatásával kezdődik, hogy hol helyezkedett el a templom Pest-Buda látképében. Ezt régi felvételek, festmények, térképek szemléltetik az időben visszafelé haladva: a lerombolás előtt álló, sérült templomot ábrázoló fényképektől kezdve olyan városrendezési terveken át, amelyek – a templomot ugyan érintetlenül hagyva – a szegényesebb épületekből álló, szabálytalan szerkezetű városrészt eltörölni szándékozták, a templomot teljes díszében ábrázoló festményekig.

Vukovics Koszta művészettörténész, a Szerb Egyházi Múzeum igazgatója a kiállítás előtörténeteként az ikonosztáz képeinek kalandos megmeneküléséről mesélt. Amikor a kilencvenes években a negyvenkét magyarországi szerb templom mobil műtárgyi állományát felmérték, a pesti szerb templom tornyában találták rá a lerombolt budai ikonosztázának csaknem kilencven százalékára. Innen kerültek a képek a szentendrei múzeumba. Az újvidéki restaurálásakor a templommal kapcsolatban művészettörténeti kutatás is indult, amely során az újvidéki és

az országos szerb levéltári anyagokból eddig ismeretlen adatok is előkerültek. A kutatást a Budapesti Történeti Múzeum is folytatta. Vukovics Koszta kiemelte azt az érdekes egybeesést, hogy a kiállítás november 8-án, éppen annak a Szent Demeternek, ortodox naptár szerinti ünnepén nyílt meg, akinek a templomot eredetileg szentelték. Az ortodox egyház egyik legismertebb nagyvértanúját a XIX. századig Magyarország védőszentjének is tartották. 1751-ben a főhajót a Szentháromságnak szentelték, a templom karzatán pedig létrehoztak egy Szent Demeter-kápolnát, sokan ezért később is, egészen a lebontásáig Szent Demeter-templomnak nevezték. A barokk kortól kezdve minden templom védőszentjének ünnepét búcsúval tartották meg, erre reflektálhat a Demeter-napi kiállításmegnyitó is.

A szerb székesegyház történetéről

Az 1690 után Szent Demeter nagyvértanú tiszteletére először fából, majd kőből emelt templom a Duna gyakori áradásai miatt 1738-ra olyan rossz állapotba került, hogy Vasilije Dimitrijević püspök egy új templom építését támogatta. Az 1747-re befejeződött munkálatokkal nemcsak a Budai Egyházmegye, hanem

az egész Karlócai Szerb Ortodox Érsekség legnagyobb templomépületét hozták létre. Tornyát 1775-ig szerény zsindeyes sisak zárta le, s akkor cserélték le arra a látványos barokk rézsisakra, amelynek 1774-ben faragott, aranyozott, festett makettje, mint építészettörténeti ritkaság áll a kiállítás központi helyén. A templom berendezése, akkori ikonosztáza az 1810-es tűzvészben elpusztult. Az 1824-re elvégzett újjáépítés részeként elkészült, ránk maradt ikonosztázt *Pádics Péter* faragta. Képeit a bécsi művészeti akadémián tanult, újvidéki származású – és akkor már húsz ikonosztázzal dicsekvő – *Arsenije Teodorović*, illetve műhelyének segédei festették.

A háborús sérüléseket szenvedett épület lebontására politikai okokból került sor. Az egyházellenesség mellett közrejátszott a Szovjetunió és Jugoszlávia közötti feszültség, amelyben *Sztálin* hetvene-

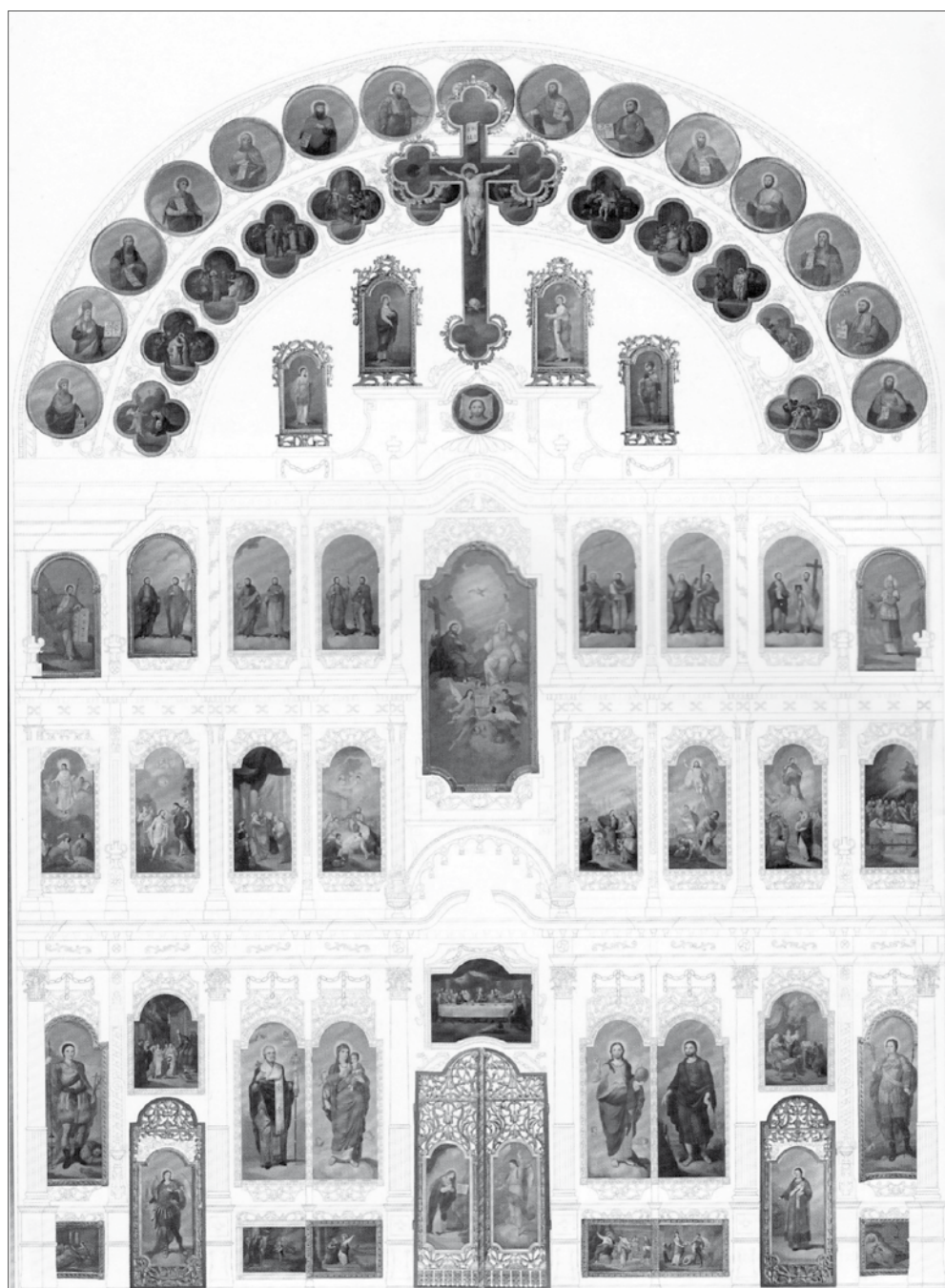
dik születésnapja alkalmából *Rákosi* Mátyás ezzel a tettel akart állást foglalni. Mielőtt a templom kapuit betörték, a kegytárgyakat az ikonosztáz képeivel együtt *Vujicsics* Dusán, a templom papja és hívei kiemelték, biztonságos helyre rejtették.

A Szarvas-ház

A XVIII. századi Rácvárosból szinte egyedülállóan fennmaradt épület, a Szarvas-ház, amely a kapuja fölötti homlokjegyről kapta a nevét. *Golub* Xénia, a kiállítás társkurátora kiemelte, hogy a szerb közösség – ezen belül a Szarvas-ház is – fontos szerepet játszott Pest és Buda kultúrtörténetében. A házat egy bortermelésből meggazdagodott szerb tímár építtette, amikor *II. József* császár elrendelte a várvédelmi övezet beépítését. Az épület melletti telekről indult a

vár 1792-ben megnyitott déli kapujához vezető út. A tűzvész után *Sághy* Ferenc, az Egyetemi Nyomda vezetője szerezte meg az épületet, így a hely évtizedekre a szellemi élet központja lett, ahol írók, költők, a szerb és magyar irodalom nagyjai fordultak meg. A nyomdában több mint hétszáz szerb, cirill betűs kiadvány készült, köztük az első Szerbiáról nyomtatott térkép, amelyet egyéb ritkaságok mellett a kiállításon is láthatunk.

Balányi Klára

Az ikonosztáz képei

A szombathelyi szlovének két évtizedes közösségüket ünnepelték

A Szombathelyi Szlovén Önkormányzat 1998. november 4-én alakult meg, a Pável Ágoston Szlovén Kulturális Egyesület pedig 1999. január 25-én. A két időpont közelsége miatt 2018. október 27-én együtt ünnepelték megalakulásuk 20. évfordulóját. Erre a dátumra azért is esett a választás, mert a szlovén önkormányzat első elnöke, dr. Pintér István október 25-én töltötte be 90. életévét. Az ünnepségen elsőként őt, majd az egyesület névadójának leányát dr. Simon Endréné Pável Juditot köszöntöttük. Prof. dr. Gadányi Károly, akkori tanszékvezető, biztosított helyiséget a szlovén egyesület megalakulásához a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Szlovén Tanszékén.

Az ünnepséget jelenlétével megtisztelte Kissné Köles Erika szlovén országgyűlési szószóló, dr. Boris Jesih szlovén főkonzul, Ropos Márton, az Országos Szlovén Önkormányzat elnöke, Hirnök József, a Magyarországi Szlovének Szövetsége elnöke, Fodor Klára, a szervezet nyugalmazott és Bajzek Gyöngyi, a jelenlegi titkára. Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának képviselőjében Solymosi Zsolt főtanácsos, a Porabje szlovén újság részéről Szukics Marianna főszerkesztő, valamint Pável Ágoston szlovéniai szülőfaluja (Cankova) polgármestere, Drago Vogrinčič is jelen volt.

Beszédek helyett egy háromnegyedórás filmmel idéztük fel az elmúlt húsz év rendezvényeit, eseményeit. A közel háromszáz programból alig harmincat sikerült bemutatni, a résztvevők azonban megkapták a szlovén önkormányzat százhusz fényképből álló kiadványát, amelynek segítségével ki-ki saját élményeire emlékezhet. Kisebb rendezvények mellett rendszeresen ismétlődő programokat idézhetnek fel a képek

segítségével. A szlovéniai zarándokút (Szent Márton-templomok és kulturális, természeti nevezetességek Szlovéniában), a cankovai testvéregyesülettel történt találkozó, a Szombathelyi Nemzetiségi Nap (a horvátokkal, németekkel, romákkal), a legkisebb szlovén falu (Orfalu) lakóival szervezett találkozó, a gyerekek és felnőttek szereplése a Mikulás-ünnepségen, a szlovéniai zarándokok fogadása a szombathelyi Szent Márton-templomban (mely Szt. Márton szülőháza fölé épült) – csak egy-egy ezek közül.

A kulturális programban elsőként a Szombathelyi Szlovén Önkormányzat Szombathelyi Nefejejcsek népdalköre lépett fel. Műsorukban öt asszony kétszólamú énekét egy harmonikás és egy tamburás kísérte. Őket követte két olyan csoport, melyek tagjaival húsz éves a szombathelyiek kapcsolata: a szlovéniai Cankováról érkezett néptáncscsoport, valamint a felsőszölnöki Pável Ágoston Vegyeskar. A műsor végén az összes szereplő a színpadon, a közönség pedig a nézőtérén közösen énekelt. A vacsora dödölle, a rábavidéki és a muravidéki szlovének hagyományos étele volt. Régen tejjel vagy salátával ették, most pörköltet kaptunk hozzá.

Ajándékot nem kértünk, helyette egy fotóalbum készült a jelenlévők aláírásaival. Ez az est is szlovén nyelvű közös beszélgetéssel és énekléssel zárult, három harmonikás kíséretében. A szombathelyi szlovén közösség célja változatlan. Az elmúlt húsz évhez hasonlóan a szlovén nyelvvel és kultúrával kapcsolatos – a szombathelyi, magyarországi s anyaországi szlovén közösségekkel közös – programok szervezése.

M. Kozár Mára

Varga Károlyné,
a szlovén egyesület
elnökségének tagja, dr.
Pintér István,
a szlovén önkormányzat
első elnöke, Pável
Judit, a névadó leánya
és Cser Rudolf szlovén
önkormányzati
képviselő.
A háttérben a három
fellépő csoport tagjai.

A horvát és a magyar csipke: közös örökségünk

Csipkekiállítás a Hagyományok Házában

A Horvát Köztársaság nemzetközi elismerésének napja alkalmából 2019. január 15-én, a Hagyományok Házában „Horvát és magyar csipke: közös örökségünk” címmel nyílt meg egy reprezentatív kiállítás. A tárlatot, melyet a Horvát Köztársaság magyarországi Nagykövetsége és a Hagyományok Háza szervezett, meghívottként számos magas rangú vendég tisztelte meg. Nagykövetek és a diplomáciai testületek képviselői, valamint a magyarországi horvátok társadalmi, oktatási és kulturális képviselői voltak jelen. A rendezvényen Pag-sziget is bemutatta a maga történelmi, kulturális értékeit, idegenforgalmi látványosságait és gasztronómiai kínálatát.

A vendégeket a Hagyományok Háza Népművészeti és Módszertani vezetője, *Beszprémy Katalin* köszöntötte. Ismertette a Hagyományok Háza hitvallását, mely szerint egész tevékenységükkel a lokális kultúrák sokszínűségét, annak továbbélését támogatják. A helyi közösségek, az identitást erősítik, közösségi értékeket teremtenek, és ezáltal népességmegtartó erővé is válnak. A kiállítást az Emberi Erőforrások Minisztériumának államtitkára, *dr. Pacsay-Tomassich Orsolya* és a Horvát Köztársaság Kulturális Minisztériumának helyettes államtitkára, *dr. Iva Hraste Sočo* nyitotta meg ünnepélyesen. Mindketten hangsúlyozták, hogy a minisztériumok a két ország kulturális kapcsolatai sokszínűségének kölcsönös be-

mutatására, a közös kulturális projektek számának növelésére törekszenek, amit kiválóan példáz a mostani kiállítás is. Kiemelték a két ország közötti sokoldalú kapcsolatok fontosságát és azok bővítésének szándékát, valamint azt, hogy a pagi csipke és a halasi csipkevarrás élő hagyománya egyaránt része az UNESCO szellemi kulturális örökség jegyzékének. A Horvát Köztársaság magyarországi nagykövete, *dr. Mladen Andrić* ünnepi köszöntőjében hangsúlyozta a Horvát Köztársaság nemzetközi elismerésének fontosságát, valamint Horvát- és Magyarország példaértékű baráti viszonyát. Pag Városi Tanácsának elnöke, *Domagoj Vičević* a város történelméről és kulturális látványosságairól beszélt, az Idegenforgalmi Közösség igazgatója, *Vesna Karavanić* pedig bemutatta a város turisztikai kínálatát. Mint

elhangzott: Pag történelmi műemlékekben gazdag város. A legjelentősebb épületek a Mária mennybemenetele gyülekezeti templom, a Fejedelmi palota, a Skrivanat torony, valamint a Szent György- és Szent Frano-templom. A város büszkesége a szellemi világörökséggé nyilvánított pagi csipke, továbbá a pagi juhsajt, valamint a fehéraranynak is nevezett só. A vendégeket a Horvát Idegenforgalmi Közösség magyarországi képviselőjének igazgatója, Ivan *Herceg* is üdvözölte. Ő az est gasztronómiai kínálatáról beszélt. A pagi sajt mellett a jelenlévők megkóstolhatták a helyi fehér- és a vörösbort, a növényi pálinkát (*travarica*), a *pršutot*, azaz a füstölt és tengeri szélben szárított, hajszálvékonyra szeletelt sonkát, valamint a Szent Margarita bencés kolostorban készített úgynevezett *baškotint*, a kemény péksüteményt.

A pagi csipkevarrás rejtélyeibe a helyi népviseletbe öltözött csipkekészítő, Gordana *Maržić* nyújtott bepillantást. A mesterség eredete a XV. század végére tehető, amikor egyházi textileket díszítettek a varrott csipkével. Anyáról leányra szállt a csipkevarrás, mintavilága ezért őrzí a reticellai (azaz a mértani rajzolatú legkorábbi varrott csipkéhez kötődő – a szerk.) hagyományokat. 1906-ban a bencés apácák a Szent Margarita-kolostorban alapították az első is-

kolát, ahol a csipkevarrás tudományát oktatták. Az 1945-ig folyamatos képzés akkor átkerült egy középiskolába, ahol a mai napig egyéves kurzusokban tanítják a csipkevarrást. A csipke készítéséhez egy félköríves kitömött párnára van szükség. Erre helyezik a mintarajzot, s először a csipke vázát készítik el. A koncentrikus köröket és a sugárirányú küllőket. Ezek után következik a területek kitöltése csipkeöltésekkel. Minden esetben fehér cérnát használnak. A csipkére jellemző a sugárirányú, pókhálós szerkezet és a geometriai mintázat.

Gohér Krisztina

Poklade – a mohácsi busójárás megújuló hagyománya

A mohácsi busójárás megújuló hagyományát bemutató kiállítás nyílt Budapesten a Kallós Zoltán kiállítóterében (Hagyományok Háza). A nagyszabású tárlaton Répásy Zsolt fotográfus szemszögéből nyerhetünk betekintést a busójárás különleges világába, a készülődés és az átváltás pillanataiba. A látványt a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeumból és helyi népi iparművészekről érkezett tárgyak egészítik ki – párhuzamot állítva a múlt és jelen között.

A Hagyományok Háza Kallós Zoltán kiállítóterébe összegyűlt látogatók moráját a mohácsi busók hangozó bejövetele, dudaszó, valamint sokác népviseletbe öltözött, lefátyolozott arcú fiatal lányok bevonulása törte meg. Mivel a farsangi népszokások elengedhetetlen része a zene és a tánc, a mohácsi Poklade tamburazenekar kíséretében Gráf Vivien énekelt néhány sokác dalt. A kiállítást Verebélyi Kincső, folklorista nyitotta meg. Mint azt elmondta, Mohácson a hagyomány eredetét a töröküzés legendájával is magyarázzák. A monda szerint az őslakos sokácok ijesztő álarcokba öltözve, maguk készítette zajkeltő eszközökkel, az éj leple alatt csónakokkal átkelve a Dunán, kizavarták a törököket Mohácsról. Minden

bizonytal az őshazájukból hozták magukkal a szokást, mely aztán Mohácson formálódott tovább és nyerte el mai alakját. A népszokás megjelenéséről a XVIII. század végéről vannak az első adatok. A busó öltözete régen is olyan volt, mint ma: szőrével kifordított rövid bunda, szalmával kitömött gatyá, amelyre színes, gyapjúból kötött cifra harisnyát húztak. A bundát az öv vagy marhakötél fogta össze derekukon, erre akasztották a marhakolompot. Kezükből az elmaradhatatlan kereplőt vagy a soktollú, fából

összeállított buzogányt tartották. Az így beöltözött busókat kísérik a jankelék, akiknek az a szerepe, hogy távol tartsák az utca népét, főleg a gyereket a busóktól. Hamuval vagy liszttel szórják meg a nézelődőket. A busókat népviseletbe öltözött, lefátyolozott arcú nők kísérik. A csoportok házról házra járva kifejezik jókívánságaikat, elvégzik varázslataikat, a házigazda viszont étel-ital adományokat ad.

Répásy Zsolt fényképei felidézik a busójárás különleges és bensőséges hangulatát, az előkészületek és az események pillanatait. A maszkokat megörökítő felvételeknél a tárlókba helyezett busóálarcokat láthatunk, a zene és táncot ábrázolóknál pedig tambura, bőgő vagy brácsa nyert elhelyezést, de láthatunk vízfordó rudat is.

A maszkfaragóknak és hozzájuk kapcsolódóan a maszkfaragásnak, a maszkoknak is nagy szerepük van a busójárás hagyományának megőrzésében. Készítők a munkáikban igyekeznek bizonyos közös jegyeket megővni, s ezekre építik saját stílusukat. Mohácson is nagy hagyománya van a tamburazenének. A pengetős hangszeret elsőként a sokákok használták. A vízfordó rúd (obramenica) kisebb víztároló edények szállítására szolgált. Az edényeket a két vé-

gére akasztva egy személy viszi a vállára akasztva. A mohácsi hagyománynak ugyancsak elengedhetetlen kellékei a cserépfazekak. A mázatlan cserépedényekből korsókat és kantákat készítenek. Külön vitrinekben tekinthetők meg a Mohácson kívül napjainkban már csak elszórtan létező fekete kerámiák. A Kallós Zoltánról elnevezett kiállítóterben március 5-ig, húshagyó keddig látogatható a kiállítás.

G. K.

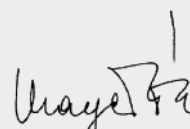
Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaságnak – mely eddig a BARÁTSÁG című folyóirat kiadója volt – juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: **59 031 Ft**-ot. A pénzt a lap megjelenítésére fordítottuk. Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2018. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Zárt borítékban, adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak. Fontos, hogy Ön a borítékon megadja nevét, lakcímét és adóazonosító jelét is.

Köszönettel és tisztelettel:

Mayer Éva
elnök

Görög félisten a Levesben

Beszélgetés Kollatos Fotios-szal

– Lelkesedéssel, odaadó munkával meghatóan szép előadásokat sikerült színre vinnünk, a kedvező visszajelzések pedig rendkívül nagy erőt adtak a folytatáshoz – összegezte tapasztalatait *Kollatos Fotios* már beszélgetésünk kezdetén. Görög és magyar identitásról, színházi pályájáról és rendezéséről, valamint a közeledő *Jelenlét Fesztivál*ról kérdeztük.

– *Mikor csöppentél a színházi világba?*

– Kiskorom óta sertepertéltem az előadóművészet körül, énekeltem, táncoltam, verset mondtam, sokáig zongoráztam majd gyerekszínházi előadásokban vettem részt. A Vörösmarty Gimnázium dráma tagozatára jártam, ahol komolyabban is megismerkedhettem a színészmesterség rejtelmeivel. Itt fogalmazódott meg bennem véglegesen, hogy ezt a pályát választom. Mivel görög származású vagyok úgy gondoltam, nagy kihívás lenne számomra, ha Görögországban végezném el a színművészetit. Így aztán Thesszalonikiben jelentkeztem a Színművészeti Főiskolára, ahová nagy örömmre azonnal felvettek.

– *Melyek voltak eddigi pályafutásod mérföldkövei?*

– Négy éve szervezek és rendezek felnőtt, illetve gyermekelőadásokat, amikben néha jómagam is szerepelek. Ezek nagyon nagy erőpróbát jelentenek, hiszen a gyerekek, kamaszok, és fiatal felnőttek is híján vannak a görög nyelvtudásnak. Elsősorban ez jelenti a nehézségét annak, hogy görög nyelvű előadást vigyünk színre. Lelkesedéssel és odaadó munkával azonban – amint már említettem – sikerült nagyszerű előadásokat tartanunk.

A tavalyi *Jelenlét Fesztivál*on a *Dromosz* című színművet adtuk elő, amit én rendeztem, és egyben én voltam a főszereplője is. A darab a magyarországi második görög diaszpóra itt tartózkodásának hetvenedik évfordulójára készült, az itt élő görögség ez idő alatt megélt történetét próbálja nagy vonalakban feldolgozni. Igen sokan voltak kíváncsiak az előadásra, pár nap alatt elfogyott az összes jegy.

– *Színművedben hogyan találkozik a görög és a magyar kultúra, a *Dromosz* bemutatása milyen hatással volt rád?*

– A „*Dromosz – Út*” előadásai alatt nagyon sok szép pillanatot élhettem át. Az azt követő értékelések is biztatók voltak számomra. Ez a mű pont a két kultúra találkozásáról szólt. Arról, hogy a görögség miként tudott beilleszkedni, gyökeret verni Magyarországon. Valójában egy személyes indíttatású történet, melyben a nagyszüleim életútját követem végig a polgárháborús időktől kezdődően napjainkig, összekapcsolva az általam megismert valósággal.

– *Tervezel-e újabb saját darabot, s ha igen, milyen témában?*

– Magyarországi görög színészekkel és a Görögországban élő magyar-görög színészekkel közös projekt keretében tervezünk színpadra vinni egy újabb darabot, hidat építve a két kultúra között. Magyarországi görög színészpallántáimmal viszont egy ókori komédiával készülünk. Arisztophanész *Nóuralom* című művét 2019. március 23-án, a görög nemzeti ünnep alkalmából mutatjuk be a *Ram Colosseum*ban.

– *A nőiséget megfogalmazó, *Levesben* című színjátékban a tavalyi *Jelenlét Fesztivál*on is nagy sikert arattál, több hazai nemzetiség férfit alakjait megjelenítve...*

– Igazán nehéz dolgot jelentett ennyi férfi karaktert eljátszani és a különböző nemzetiségi kultúrákkal azonosulni. Egyik kedvenc jelenetem természetesen az volt, amikor a görög félisten karakterét kellett hoznom. Görög mivoltom miatt ez nagyon közel áll hozzám, de ugyanúgy szeretem a szerb, lengyel, örmény, német és magyar karaktereket is. Iszonyatosan szerencsésnek érzem magam, hogy olyan gyönyörű és tehetséges színésznőkkel játszhattam együtt.

– *Szerinted mi az oka, hogy a *Levesbent* ennyire szeretik a nézők? Mi a titka a darabnak?*

– Elsősorban *Trojan Tünde* érdeme, aki nemcsak szereplője, hanem szövegírója is a színjátéknak. Nagyszerű érzékkel fogalmazta meg a hat különböző

ző nemzetiség jellemvonásait. Mindezt igazi könnyedséggel, néha sziporkázó humorral fűszerezte. Erdélyi Dániel rendezése lehetőséget biztosított a színészek számára, hogy szabadon formálhassák meg az egyes szerepeket. Ez által izgalmas, szerethető közös produkció született, amiben mindenki remekül érezte magát. Talán ez sugárzott a nézőtér felé, ahol közönség valóban nagyon élvezte az előadást.

– Hol és mikor lehet ezt a színjátékot újra látni?

– Legutóbb a pécsi Nemzeti Színházban mutattuk be, de folyamatosan vannak felkéréseink Budapesten és vidéki városokban is. Külföldre is kaptunk meghívást. A közeljövőben Lengyel- és Görögországba látogatunk vele.

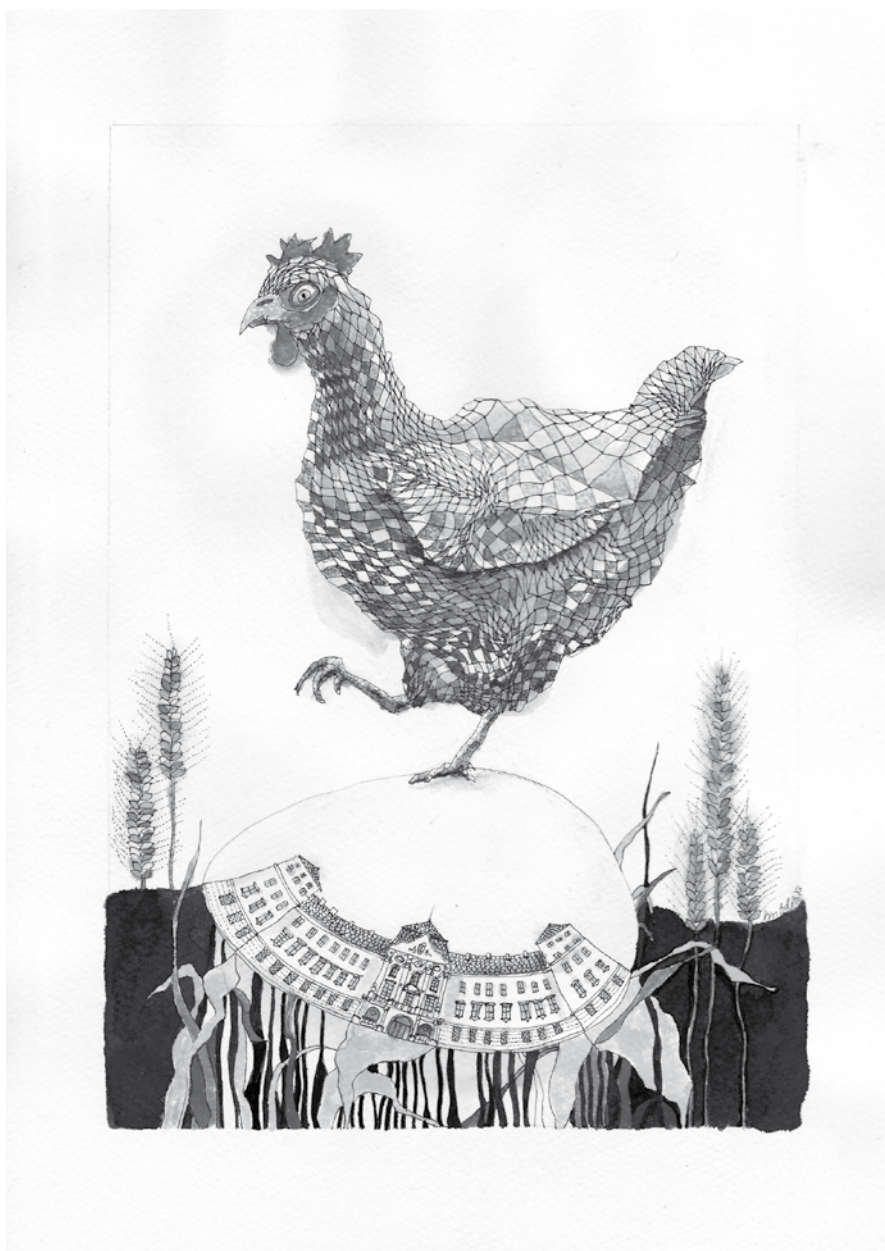
– Amikor nem színházban vagy, akkor is rendezel, illetve koreográfusi munkát végzel. A Nemzet Szépén te töltötted be ezt a feladatot. Milyen élmény volt számodra?

– Nagy szerelmem a tánc. Musicalszínészként sok szép koreográfiában vehettem részt, nemcsak táncosként, hanem táncrendezőként is. Harmadik éve, hogy a Nemzet Szépe nagyszabású rendezvénynek én lehetek a mozgáskoreográfusa, ezzel segítve a lányok színpadi megjelenését.

– Mit tervezel az idei évre?

– Közeledik a Jelenlét Fesztivál, ahol nemcsak a Dromoszt fogjuk előadni, hanem – a Nemzetiségi Színházi Társulattal közösen – Szobacsoda című mesedarabunkat is. Arisztophanész – már említett – Nőuralom című komédiáját a gödöllői Grassalkovich-kastélyban is bemutatjuk. Tavasszal lengyelországi, nyáron pedig nagy görögországi turnéra indulunk, de bízom benne, hogy ezek mellett is nagyon sok szép, és új feladat vár még rám.

Bécsi Éva

Kiss Adél
grafikája

Josef Michaelis német nyelvű versei

Im Lande Sinear

„... dass keiner des andern
Sprache verstehe!“
(der HERR)

W O R T E

liegen vor uns
wie einst Ziegel
des Turms zu Babel

W O R T E

die unbeendet bleiben

W O R T E

die uns teilen

W O R T E

die Hass schüren

W O R T E

die immer wieder verstummen

W O R T E

die wir finden müssen

W O R T E

die wir aussprechen müssten

W O R T E

die wir begreifen sollten

W O R T E

Ziegel des VERSTEHENS

Golgatha

Auf seiner Haut
rollten
ätzende Tropfen
seinen Durst
musste er
mit Essig stillen
seine Seite
öffneten sie
mit Stahl
Als der Platanenriese
gestorben war
erfüllte sich
die Schrift

Bajtai László felvétele

Großmutter

Mit einundzwanzig
umarmt mich
noch immer
dein Gebet

Selten
zauberte ich
ein Lächeln
auf dein Gesicht

Balsam und der Duft
von blühenden Chrysanthemen
breiteten sich in deinem
Stübchen aus

Eine geduldige Wanduhr
zählte deine Stunden mit
das Kätzchen schnurrte
auf der Truhe

Die vergilbten Blätter
mit den Namen
unserer Ahnen

glitten wie Seide
zwischen deinen Fingern
hindurch

gingen Perlen
des Rosenkranzes auf
zeitlose Wanderschaft

Babylon

Auch Türme*
mit mächtigem Schatten
die den Himmel erreichen
wollen
stürzen ein
zerfallen in Trümmer
werden zu Staub
wie jener zu Babel

Der Herr
verwirrte
die Sprachen
dass keiner mehr
die Sprache des anderen
verstehe
Eine jedoch
kann bedrohlicher sein
als viele

Computerkrieg

Die ganze Welt
könnt ihr
nicht beherrschen
der Römern
gelang das
auch nicht
Hochmoderne Technik?
Menschen
kann man vernichten
ihren Glauben besiegen
nie
die Gedanken
sind noch frei

Das Geld

I.

Als das Geld
noch nicht
erfunden war
gab es keine Wucherzinsen
weder Geldwechsler
noch Kufaren
Aus dem Tempel
wurde danach Bank
Wo bist du
mit deiner Peitsche
Jesus?

II.

Bank-
noten-
zähler
drehen
unermüdlich
scheine
Auf ihnen
Fingerabdrücke
der Menschheit
Schweiß
Tränen
Schmutz
Blut
In tiefes Schweigen
hüllen sich
weltreisende Banknoten
in Safes
und in der Hand des Bettlers
der Cent

* Terroranschläge auf das World Trade Center in New York am 11. September 2001

Maria Berényi román nyelvű versei

Rătăcesc printre cuvinte

(Szavak között bolyongok)

De un singur vers am nevoie
și el refuză să se nască
îl aștept noapte de noapte
Nimic, nimic, nimic
Rătăcesc printre cuvinte
printre aștepta cuvinte
căutând poemul
care să-mi arate drumul
Mă chinuie hîrtia albă și amară
mi-e sufletul o tulbure oglindă
ce-ncearcă tremurînd să mă cuprindă

Anii trec ușor

(Könnyen elmúlnak az évek)

Ajung să mă gîndesc ce se va
alege din mine, ce-mi rămîne în urmă ?
Anii trec mai ușor decît ne închipuim,
îi căutăm în sertar și brusc nu-i mai găsim
Mileniul pîrîie
unde să-mi ascund ultima
șoaptă personală
cu-i să-i încredințez
ultima bucată din mine ?
Tic-tac îmi sună ceasul
măsurîndu-mi viața-n clipe

Pașii mi-s mai gînditori

(Elmélyült léptek)

nici somn, nici vis, nici real
mi se duc zilele, anii
pașii mi-s mai gînditori
merg spre Castelul Amintirii
îmi duc tinerețea defunctă pe umeri
mă caut în ochii copiilor
cuvinte natale
mă cheamă-n șoaptă
stau la marginea drumului
părăsită sau părăsindu-i pe alții

Îmi întorc fața spre crucea tăcerii

(A csend keresztye felé fordítom el arcomat)

Calc încet peste frunza căzută
Lumea e tot mai tristă și grăbită

Îmi întorc fața spre crucea tăcerii
Cîtă lumină și cît întuneric

Oglinda îmi arată un chip ce nu-i al meu
Și toamna ruginie se strecoară mereu

Floarea de ger

(A fagy virága)

Ninge calm cu liniște albă
Cad măgelele din ochiul iernii
Pădurea se-arginteză ca-n povești
Vîntul îmi leagănă perdelele și visul
Floare de ger strălucește în fereastră
În liniștea care se lasă
Plopii își scutură frunzișul

Sentiment

(Érzés)

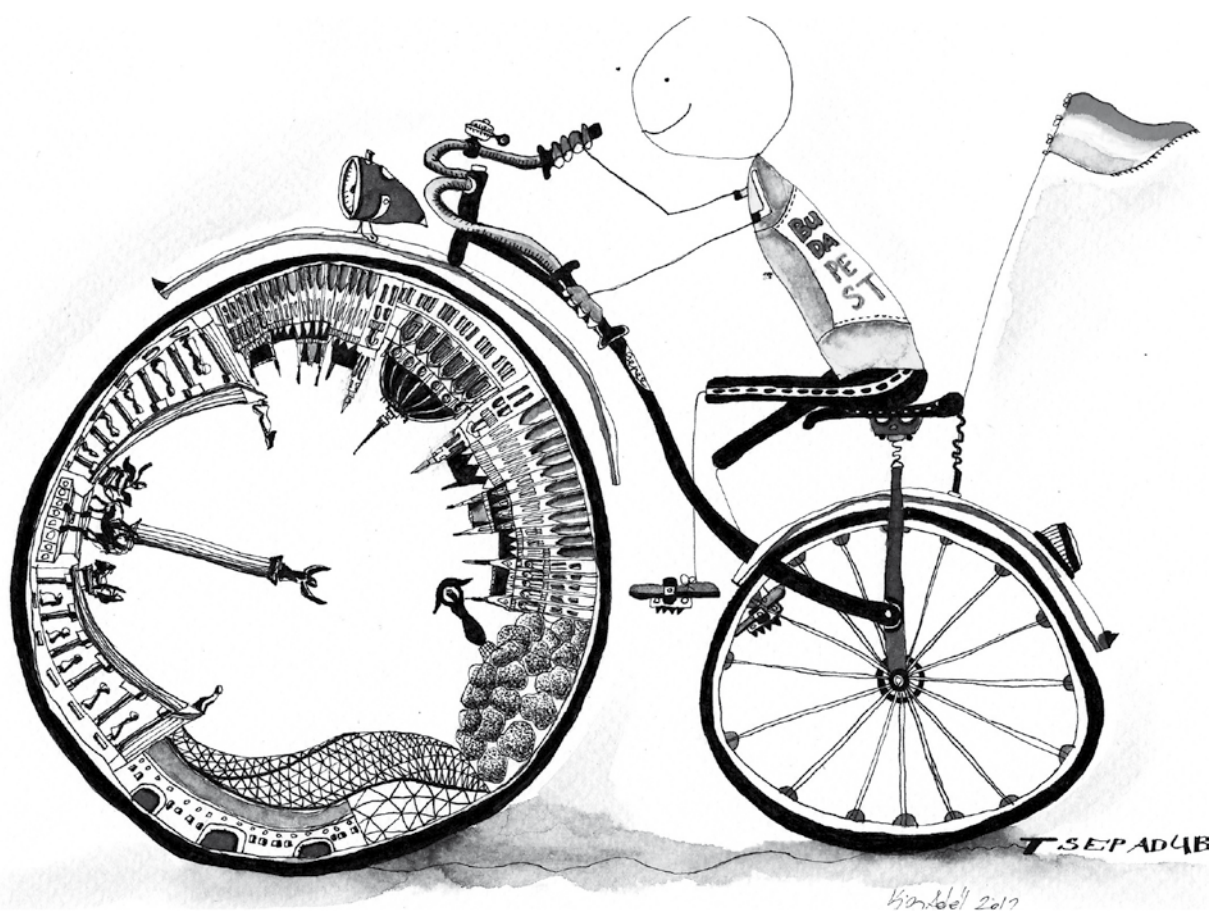
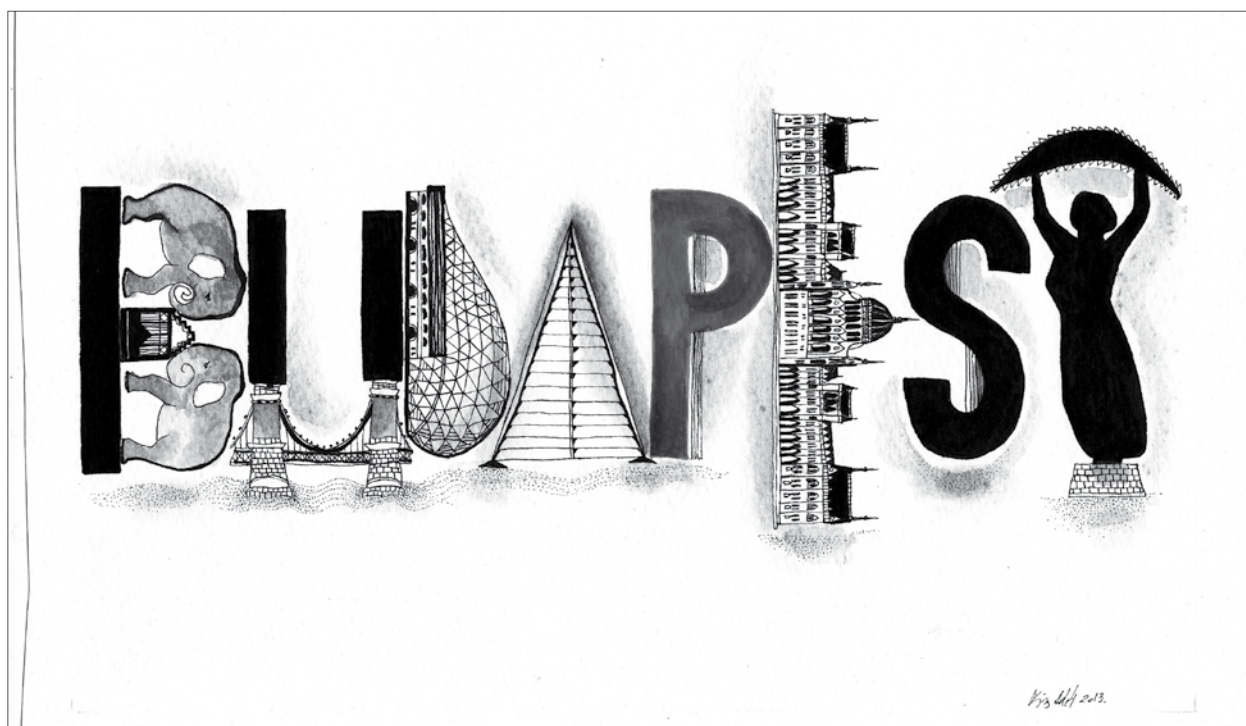
Avem numai o viață
Să ne-o trăim curați
A inimii aripă
S-o deschidem fără teamă
Chiar și atunci
Cînd ne chinuiește conștiința
Să lăsăm liber un loc cît de mic
Pentr-un salut prietenos

Nu pot pleca și nu pot să rămîn

(Nem bírok elindulni, de maradni sem)

Eu stau și azi la început de drum
în jurul meu doar pulbere și scrum
nu pot pleca și nu pot să rămîn
cum să aleg între două direcții,
între două dorințe
sînt condamnată la neputință
cu ochii injectați de ceață
privesc nostalgic spre necunoscut

Kiss Adél grafikáiból

A kék kenyér

A föld szeretete által testben és lélekben sziklaként megedzett emberek voltak a nagyszüleim és a szüleim is. Nagypám – Tislér Rémus – több évet töltött a pennsylvániai „gyilkos kénbányákban” azért, hogy gyermekeit kimentse a nyomorúságból. Álma beteljesült. A gyermekeknek szánt biztonságot megteremtette.

A szülőktől megörökölt vagyont megosztotta négy fiútestvérével, majd egy négyablakos, utcafrontos házat építtetett melléképületekkel és pajtával. A kitelepítést már nem érte meg, mert megtörte a küzdelem. Mint nagypám, édesapám – Tislér István – is kemény ember volt. Mivel a földek adta áldás kiszámíthatatlan volt a Mura mentén, a pécsi szénbányában helyezkedett el, hiszen kellett a biztonság, mert édesanyánk a harmadik gyermekkel volt várandós.

S beköszöntött 1951-ben a Mikulás éjszakája. Az ablakban két pár gumicsizmácska (az anyai nagypa ajándéka), benne pedig néhány szem cukrociska. Egyetlen szobában aludt az egész család. A nővérem az édesanyámmal, én pedig a nagymamával. Éjfélkor riadtunk fel arra, hogy hatalmas zörejrel csapódik a falnak a bejárati ajtó – mert hogy berúgták –, s már az elemlámpa sápadt fénye pásztázott rajtunk, felriadtakon. Villany akkor még nem volt. Majd az egyik ÁVH-s hangja, dehogyan hangja, üvöltése törte meg a dermedt csendet:

– Maguk a nép ellenségei! Pakoljanak! Ki lesznek telepítve!

A hirtelen érkező fájdalom és riadalom megbénítja és tehetetlenné teszi az embert. Így történt ez velünk is. Mi, gyermekek keserves sírásba kezdtünk. A nagymama és édesanyánk a félelemtől megtörve és megalázva ült dermedten az ágyon.

– Na, mi lesz már?! Nem értenek a szóból?! Igyekezzenek! – üvöltött az egyik ÁVH-s.

Nagymama életereje éledt fel előbb, s remegő hanggal csendben szóló édesanyánkhöz:

– Siess lányom! Pakold a zsákba a gyerekek holmiját. Aztán a miénket. A mestergerendán ott a tegnap sült kenyér, azt is tedd a zsákba. Mellette egy papírban pár szem kockacukrot is találsz. A gyerekeknek szüksége lesz rá. Ki tudja hová, merre visznek bennünket.

Édesanyánk kapkodva szedegette a holmikát, majd a nagyszobába nyitott, hogy a sublótból kiszedje a szükséges ruhákat. Megriadt, amikor látta, hogy az ÁVH-s a fiókban kotorászik. A megtört pillanatot az ÁVH-s hangja siklatta tovább.

– Szalmazsákot, dunyhát, vánkost is pakoljon a gyerekeknek! – mondta félvállról.

A sápadtan világító petróleum lámpa remegő lángja ott táncolt a megrémültek arcán. Aztán csak az egyenruha ereje diktált:

– Na, mi lesz már? Meddig cihelődnek? – törte meg a félelem csendjét az ÁVH-s.

Kituszkoltak bennünket a házból. Édesanyánk a zsákokba gyömösölt holmit a ház előtt várakozó lovaskocsira pakolta, mert hogy lovaskocsival vitték a Kossuth utcába, hiszen nem akarták, hogy a teherautó hangja felverje álmukból az utca lakóit. Édesanyánk két batyuval a kezében indult a szekér után, bennünket pedig a nagymama – Tislér Rémusné Varga Borbála – vezetett kézen fogva. Nagymama ekkor közel járt a hetvenedik életéhez, édesanyánk huszonöt éves volt, és várandós a harmadik gyermekkel. A nővérem, Anna négyéves volt, én pedig három.

Menet közben az egyik ÁVH-s eltűnt. A másik, a magas, szép arcvonású, akire úgy harmincéves koromig emlékeztem is, a karjaiba kapott, s úgy vitt a szekér mögött az úton. Amikor a társa visszatért, rettenetes üvöltésbe kezdett:

– Tedd le azt a porontyot, mert mindjárt a földhöz vágom!

– Hogyan tenném le? – szólt a másik. – Késésben vagyunk. Sosem érünk ki a teherautóhoz.

Az összekapkodott holmit édesanyám feldobálta a teherautóra, majd felmászott. Nagymama feladta a nővéremet, majd engem. Édesanyánk felsegítette őt is, s a decemberi éjszakában máris elindult a nyitott teherautó. Pufogása elnyomta a zokogás hangját, az éjszaka pedig eltakarta a könnyeket. Nem fáztunk, mert a félelem ereje nagyobb volt a tél erejénél, összebújva zokogtuk végig az utat a nagykanizsai vasútállomásig. Én már többé sosem láttam sírni a családom egyik tagját sem, mert útközben elfogytak a könnyeik.

Házunk ablakában ott maradtak a Mikulás napi gumicsizmácskák a cukorral, s mi azóta soha sem vártunk Mikulás napján ajándékra. A nagyszobában egy kis cifra csészében maradt édesanyánk és édesapánk karikagyűrűje is. Ugye a parasztember a hétköznapokban nem viselt gyűrűt, hiszen a nehéz munkához nem illett. Szüleimnek aztán már soha többé nem állt módjukban visszapótolni az örök körforgás szimbólumát.

A nagykanizsai vasútállomáson a marhavagonok előtt állt meg a teherautó. Édesanyám átpakolta a va-

gon egyik végébe a holminkat, kapkodva készítette el a fekvőhelyünket, mert az ÁVH-s bejelentette, hogy sietni kell, mivel más is utazik ám a vagonban. És a vagon ajtaja becsapódott. Édesanyánk egyszer csak a sógornője hangjára lett figyelmes, aki élelmet hozott volna a családnak egy cekkerben, hogy ne éhezünk a *valahová* vivő úton. A sínek között kiáltozott:

– Anna testvér, hol vagytok?

Édesanyám megismerte a hangját, s a kis ablakocskához lépett. Már nem szólhatott azonban hozzá, mert látta, hogy hogyan rohan a nagynéni felé az ÁVH-s.

– Túnjön innét! Túnjön, de azonnal, mert felnyársalom! – üvöltötte, s közben úgy meglökte, hogy a sínek közé esett.

A rettegés csendjét a vagon ajtajának nyitása törte meg. Meghozták a tótszerdahelyi Hederics családot, a nagyszülőket, szülőket és gyermeküket, Józsefet. Idő múltával – mert a félelem nem érzi az idő múlásának mértékét –, lassítani kezdett a szerelvény. Hederics néni az apró kis lukacsokan leste, hogy merre járhatunk.

– Székesfehérvár van kiírva. Akkor nem Oroszországba visznek bennünket – súgta.

Aztán lassan ébredezni kezdtünk, mi, gyerekek, s nagymama így szólt édesanyánkhoz:

– Melyik zsákba tetted a kenyeret lányom? Enniük kellene a gyerekeknek.

Édesanyám megtapogatta a zsákokat, s kivette az előző nap sült kerek cipót. Akkor látta, hogy valamitől kék lett a kenyér ropogós héja.

– Nézze mama! Mitől lett kék ez a kenyérke? – fordult a nagymama felé.

Kenyérkét mondott, mert a Mura menti horvát ember kicsinyítő képzővel látott el minden lételemet a tisztelet jeléül. Nézi nagymama a kék kenyeret, majd így szól:

– Jaj, lányom, ott a gerendán az egyik papírocskában kockacukor volt, a másikban pedig kékítő.

Fogta a kenyeret, s köténye sarkával gondosan törölgette róla a kék port. Igen, mert a gyerekek szeretik a kenyér héját, s egy morzsácska sem veszhet kárba. Majd miután tiszta lett a kenyér, hüvelykujjával keresztet vetett rá, s tépett belőle a gyerekeknek. Ezt követően imádkozni kezdett, s halk mormolása ismét álomba ringatta a kicsiket. A millió darabokra hullott álmait kívánta összerakni a Jóisten segítségével, mert most már itt az emberi akarat és erő semmit sem jelentett.

A tedejpusztai vasútparton állt meg a vonat. Édesanyám leszórta a zsákokat és a többi holmit. Egy ott várakozó szekérre pakolta, s amikor indulni kezdtük a szekér után egy ÁVH-s hangja bődült fel a nyomorúságos emberek csendjét felferve:

– Na, kutyák, ti itt fogtok megdöglenni!

Nagymama megkínzott gondolatlanul pedig e mondatok szántottak végig:

– Istenem! Kutyák? Hát mit vétettünk mi, s kinek? Miért ér messzebbre a gonosz keze, mint a becsü-

tes emberé? A bűn, a bűnös a nyertes, s porig alázott a tisztesség és becsület. Hát elfogyott a hazai föld a talpunk alól. Látlak-e még valaha, szülőfalum? Mi vár ezekre a gyerekekre jószágos Istenem, s mi a születendőre?

A juhoknak épített hodály előtt megállt a szekér. Nagymama mindig lágernak mondta. Egy kupacba szórva vaságyak heverték a hodály előtt. Néhány család azonnal indult összeszerelni az emeletes ágyakat, édesanyám pedig bevitte a szalmazsákot, hogy mi, gyermekek minél előbb lefekhessünk, hiszen hamar beköszönt a decemberi sötétség. Ő a nagymamával a szalmazsák tövében ülve próbált aludni. Nagymama gondolatai most a fiára terelődtek:

– Istenem, hol van most a gyermekem?! Mi lesz velünk, ha nem talál meg minket? Édes Jó istenem! Segítsd meg a gyermekem!

Ejszaka az ÁVH-s társaság – mint ezt követően minden éjjel többször is – elemlámpával világított rá a meggyötörtekre. Másnap voltak férfiak, akik segítettek édesanyámnak összeszerelni egy emeletes vaságyat, melynek alsó szintjén mi aludtunk a nagymamával, a felső szintjén pedig édesanyánk. Aztán a lét megkérte a magáét, élni kellett tovább...

*

Édesapám pár nap múlva indult haza Pécsről. Nem is sejtette, hogy mi történt a családjával. Nagypapa, mint tejcsarnokos, minden nap Murakeresztúrra a vasútra szállította a felvásárolt tejet. Az állomáson üdvözölte egy vasutas, és óvatosan figyelmeztette arra, hogy a váróteremben lévő ÁVH-sok a vejére várnak. Az elfogatóparancs Zala megyére vonatkozott. A vasutas gyors tájékoztatója így szól:

– A víztorony mögött, a külső vágányon fogjuk megállítani a vonatot. Igyekezze! Keresd meg a vejedet, és mondd el neki, mi történt a családjával.

Így is volt. Nagypapa megtalálta édesapánkat, s a síneken átjutva felszálltak a lovaskocsira. Aztán nagypapa elmesélte édesapánknak, hogy mi történt velünk. Tudva azt, hogy édesapánk nem maradhat a faluban, nagypapa a petriventei Kránicz rokonok 7-es út melletti szőlőhegyi pincéjébe vitte, ahol több hétig bujkált. A meghatározó gondolat az volt, hogy minekután valahogy megtudják azt, hogy hová vitték a családot, akkor édesapánk elindul utánunk. Soha sem tudtuk meg azt, hogy ki küldte azt a Pécsről érkezett üzenetet, amelyben az szerepelt, hogy Tedejen van a család. A levelet a postás adta nagypapának. Édesapánk számára ekkor már nem létezett kérdés. Jött utánunk Tedejre. Vallatták, bántalmazták.

Mindig megtört a szó, amikor erről faggattuk:

– Jobb, ha erről nem tudtok semmit – mondta.

Édesanyámat és egy másik rabtársát a szülés előtt a hajdúnánási kórházba vitték konyhai munkára. Így testvérünk, Elemér 1952. július 26-án Hajdúnánáson született. A másik nőnek viszont szülés után azt jelentették, hogy meghalt a gyermeke.

– Pedig milyen szép erős gyermek volt – mesélte édesanyánk.

Testvérünket Tischler néven anyakönyvezték, amit a család nem is tudott, hiszen semmiféle okmányt nem kaptunk. Mindez csak évek múltával, a személyi igazolványhoz kért anyakönyvi kivonat révén derült ki. Édesapám szerette volna a valódi családi névre átíratni az anyakönyvben szereplő vezetéknevet, azonban ez magas pénzösszegbe került volna.

Elemér öcsénk 2009-ben hunyt el szívbetegeiben. Három gyermeke közül a legkisebb nyolcadik osztályos volt.

*

A tedeji lágerletről mi soha sem idéztünk fel kellemes képeket. Hogyan is tettük volna ezt, amikor Tedejpusztával még nem ért véget a nyomorúságos életút. A lágerből való szabaduláskor az öröm és a bánat egy húron csengett. Hová? Merre? A valódi hazai föld a határsávhoz tartozott. Oda tilos volt visszatérnünk. Ezért kerültünk nagypapa ismeretése révén Balatonmáriára, egy szoba-konyhás házba, ahol az egyik szomszédunk az ugyancsak tedejpusztai Proszenyák család volt, mellettük pedig a Kanizsai família élt.

Édesapánk a Nagybereki Állami Gazdaságban kapott munkát, édesanyánk pedig alkalmi munkával segítette a családot. Szőlőt művelt, főzött a módos embereknél. Testvérünket, Elemért Kobra keresztapa hozta Balatonmáriáról Tótszerdahelyre megkereszteltetni. A lágerban tilos volt.

1956 augusztusának végén térhettünk haza Tótszerdahelyre. Azért ekkor, mert a házukban egy négygyermekes család lakott, s nem tudták befejezni a házuk építését. Nagypapa ajtókat, ablakokat adott nekik, hogy minél előbb költözni tudjanak. A nagyszobát a téeszcsé magtárnak használta, a kis szoba pedig Stejer bácsi kerékpárjavító műhelye volt. A falat tele verte hatalmas szögekkel.

Semmink nem volt. Nagypapa egy kályhát vett nekünk, használt asztalt és székeket is kaptunk tőlük, s szalmazsákokon aludtunk. A téglalapítású nagy pajtát a téeszcsé lebontatta, mert ólak építéséhez kellett az anyag. Hol volt az Ember akkor? Senkitől nem kaptunk vissza semmit abból, amit elvitt. Nagymama azt mesélte mindig, hogy hat zsák liszt volt a padláson, két ló az istállóban és négy tehén. A baromfi számát nem is tudták, de a földműveléshez szükséges minden eszköz rendelkezésre állt.

Az első szüretkor a szőlőhegyen édesapámnak szüksége volt lapátra, mivel onnét is mindent elvittek, hogy a szőlőt a présbe lapátolja. A falubeliétől kérte kölcsön a lapátot, aki így szólott hozzá:

– Nekem most nincs szükségem rá. Tessék! Vidd! De visszahozd ám!

Édesapám fogta a lapátot és látta, hogy ott állt rajta bevésve a saját monogramja: T. I.

– Miért nem mondtad, hogy ez a tiéd? – kérdeztem tőle...

*

A forradalom (mindig forradalmat mondtunk) kitörésének estéjén férfiak tömege állt a házunk előtt vasvillákkal, hangosan kiabálva:

– Gyere, most agyonverjük!

Mármint a tanácselnököt. Nagymama fejszével támasztotta meg a bejárati ajtót – kulcsunk nem volt –, s könyörgött édesapánknak, hogy ne menjen sehová. A három gyermeket fel kell nevelni. Az újságpapírral letakart ablakon keresztül figyelték a tömeget.

*

Elemér testvérünk a díszszázadnál teljesített katonai szolgálatot. Leszerelését követően két évig még nem kapott útlevelet, amikor azonban megkapta, Jugoszlávián keresztül Ausztriába szökött. Édesapám útlevélkérelmet adott be, hogy hazahozhassa.

– Na-na – mondta a szomszéd párttitkár –, nem is olyan biztos, hogy te megkapod az útlevelet.

Így is volt. Elemér Németországban telepedett le, ahol megnősült. Úgy fogadták őt ott, mint „hátizsákos németet”, vagyis olyan németet, aki a jobb élet reményében indul a nagyvilágba. A család megfigyelése pedig tovább tartott.

*

Nagymama soha sem vádolt senkit az elszenvedett időért, mely derékba törte és megszabta a családtagok életét.

– Gyermekeim – mondta nekünk mindig –, hazatértünk. Nem haragszom senkire, nem vádlok senkit. A mi megbocsátásunk itt a földön semmit sem jelentene. Feleljen tetteiért a bűnös, feleljenek a bűnösök Isten ítélőszéke előtt.

*

Senki, de senki sem nyújtott segítő kezet, az elhurcolt holmiból semmi sem került vissza hozzánk. Senki sem kérdezte meg soha, hogy szükségünk van-e valamire.

De miért is tette volna?!

A golgotai úton is egyedül vitte a keresztet az ártatlan ember!

Hány keresztet vagy képes még felállítani a Golgotán, te, ember?!

(Forrás: Napút online)

Eva Fábriánová szlovák nyelvű versei

Etudy/Etűdök

Zasejem popol,
vyklíči sa oheň
Fénix sa však zrodí
iba z pahreby

x

Tak čo? Pýtaš sa
A prídeš bližšie
Ako keby ťa zaujímala
Moja vloha, moje piesne

Ako? Zvedaví ste
Obidvaja lejete cez tvár
Nové lúče, sŕaby
Pre návrat slnka

x

je to len
taký sen,
o ktorom ti
nič nepoviem.

x

v rozvrátenej minulosti
ticho spočíva dnes
aby si nabral sily
a nevynechal des

(október 2018)

Keď čakáme, čas nás počká
Keď sa prejdeme, zastaví nás
Predo dvermi zívajú nové masky
Za humnami víta nová zima

Do bieleho páperia uniká zloba
Do východu Slnka je ešte päť minút
Zízame do červeného rána
Umývame sa v mokrom čaji

Nechýba nám, po čom netúžime
Naučili sme sa ovládať pocity
Keď sa prejdeme po lúke citov
Nikto tam nie je s otvorenou náručou

Chýbajú nám elementárne jednotky
Rodina, láska a možno aj Hospodin
Ale nechýba nám pocit súdržnosti
Lebo sme ho predtým nepoznali.

(2012)

Jarná nálada

Z črepov minulej jesene
sa vyliala búrka
keď hľadať nechceme
tu sa obšmieta

Aspoň je rýchla
povieš ticho
čo i len bez slova
sledujeme dno

Odíde ako prišla
cítim jej vôňu
za sebou zanechá
jarnú náladu

(2018)

Rok v kuchyni

Vianoce voňajú kapustníkom.
Nie rybami, ani makom.
Kapustníkom, čo robieva mama.
Nadránom vstáva miesiť cesto,
udusiť kapustu a dať iba štipku korenia.
To korenie okorení naše sviatky.

Fašiangy voňajú šiškami.
Hostinou, nie lekvármi.
aj keď nimi opovrhujes.
Šiškami, ktoré otec vždy zráta,
poteší sa z párnych čísiel.
Tie čísla sme my sami.

Veľká noc vonia šunkou.
Nie vajcami, nie tvarohom.
Ani voňavkou, vymytou z vlasov.
Šunkou, ktorá od Vianoc čaká
na to, aby mohla hostiť celú rodinu.
Tá hostina nás zblížuje.

Leto vždy vonia lečom.
Nie kečupom a slivkami.
Bárskoľko gulí zjeme.
Lečo, v jednoduchosti zložitú.
Cez zimu máme na stole leto.
Aby sme sa napojili slnečným lúčom.

Jeseň vonia zaváraninami.
Postaví ich na policu.
Lečo vedľa čerešní,
čerešne vedľa lekvárov.
Aby boli spolu, ako my.
Na polici v špajze sa skrývame.

(2012)

A szerző a magyarországi szlovákok hetilapja, a Ludové noviny főszerkesztője, versei rendszeresen megjelennek a Ludové novinyben, a Náš kalendárban, és 2008-ban jelent meg a pilisi szlovák szerzők antológiája, a Pod Pilišom – tam jen náš svet.

Nagy Kiril írásaiból

Canko

Cankot a hadbírótság negyven év kecskepásztorkodásra ítélte.

*

A török határon állomásoztak, húsz katona és egy vesebajos kutya. A háborúnak vagy két hete vége volt, de Ivan Sztefanov alezredes, akinek a táviratot kellett volna kézbesítenie, még Burgaszban vízbe folytotta magát, így a húsz katona és a vesebajos kutya továbbra is a török határon állomásozott. Canko a folyóparton ült, bal kezével a földet túrta. Ásott. Amikor már az egész ökle eltűnt a földben, mellénye belső zsebéből egy halott fecskét vett elő. A gödörbe fektette, két szárnyát mellézárta, majd ujjjaival kezdte betemetni. Maga elé énekelt, halkán, hogy csak a fecske hallja: *Én életem, miért lett végem, miért lett végem, mit vétettem, nem én vagyok, ő a hibás, nem én vagyok, valaki más...* A végén száraz homokot szórt rá, hogy nyoma se legyen, a madárnyi maradék földet pedig zsebre rakta. Piszkos ujjjaival benyúlt bakancsa szárába, ahonnan egy izzadságtól nedves, ceruzával írt levelet vett elő. Dűnnyögve olvasta:

Anyám, mondd meg Cvetelinának, hogy a háború kemény, és hogy az életemet kockáztatom minden nap. Körülnézett a csöndben. Habár az ellenség a nyakunkon, nem félek, mert tudom, otthon ő vár rám. Meg te, anyám, tudom, de neki ezt ne mondd. Azt is mondd, hogy megsebesültem. A karján lévő horzsolásra pillantott. És hogy mit nekem a fájdalom. Te is tudd, anyám, mit nekem.

A papír szélén egy fekete bogár mászott. Canko a lapra fújt, az lehajlott, Canko pedig akkor látta meg, hogy a bogár valójában egy fekete folt a folyó másik partján. Canko nem moccan. A folt felállt, a vízhez lépett. Canko a víztükörbe meredve ismerte fel, hogy egy kisfiú az. Egy fekete kisfiú. A bőre teljesen elnyelte a tikkadt levelek közt lövelő napsugarakat. *Anyám életére, honnan ez a szurokkölyök*, gondolta Canko, amikor az fogta magát, és a merev vízbe ugrott. Canko várt. A vízre rajzolt gyűrűk közepén három apró buborék jelent meg. Canko hirtelen egy benyúló fatörzshöz rohant és a gyerek után vetette magát. Ahogy elrugaszkodott, eszébe jutott, hogy nemigen tud úszni, ezért a levegőben néhányat kalimpálva még megpróbált visszafordulni. A csobbanás egészen a táborig hallatszódot, mire öt katona és a vesebajos kutya a folyó felé kezdett rohanni. Ahogy meglátták a vízben a túlpárt felé sodródó Cankot, leakasztották vállukról puskájukat, és egyszerre célozták meg a víztükört, a kutya pedig sípólva ugatott. *Dezertőr*, kiáltották, és Canko mellett öt golyó bukott a víz alá. Canko próbálta a három buborékon tartani tekintetét, miközben karjaival repülést imitálva fröcskölte a vizet maga körül. Újratöltés, *azonnal állj meg, te áruló*, újabb öt golyó. Az egyik Canko vádlijába fúródott, át a húson, bele a csontba, amit azonnal mosni kezdett a zöldes víz. Canko jajgatását a szájába ömlő víz szakította meg, *dezertőr*, hallotta még a partról, és amikor a folyó keresztülúsztatta a három buborékon, elvesztette eszméletét.

Istenemre, hogy egy kis szutykos fiú állt ott, kérem, mondtam én már az egész mindenségnek, hogy nem hisznek nekem... nem vagyok én megbomolva, kérem, távol álljon tőlem az örület, nem úgy nevelt anyám... A sötétzöld egyenruhák arany csillogott, vállapok, kitűzők, medálok és néhány mandzsetta. Tikkadtan nézték, nem hittek neki, csak egy százados tudta, hogy igazat mond, mert ő is látta a fekete gyermeket, de ő meg nem szólhatott, néma volt. Cankot a hadbírótság negyven év kecskepásztorkodásra ítélte. Kecsepásztorkodásra, mert a háborúnak már két hónapja vége volt. De a kommunista vezetésnek példát kellett mutatnia. Aki Bulgáriát cserbenhagyja, ha nem is az életével, a szabadidejével fizet. Mert Bulgária kegyelmes.

Az állatokat mindig az autópályához közel terelte. Arról álmódott, hogy egyszer egy autó megáll, ő beszáll, jobb lábát kezével kell majd megemelnie és betennie az autóba, mert a lövés óta sánta, az autó egészen Rezovóig viszi, a faluig, ahol a gyerek vízbefulladt, volna, ugye, ha ő nem menti meg, mert ő még utolsó erejével kiemelte a fiút, ugye, a partra tolvá, aki azóta biztosan nagyra nőtt, és majd vendégül látja Cankot, mert azóta már híd köti össze a két partot, a fecske sírját és azt, ahonnan a fiú vízbe ugrott, és majd arról beszélgetnek, hogy a kecskék között is van egy annyira fekete, mint a fiú, és Canko majd elmeséli, hogyan mentették ki bajtársai a folyóból, amikor elfáradt az úszásban, hogyan vitte el a folyómosta cetlit anyja sírjához, hogy mennyire hiányzik neki Cvetelina, és hogy mennyire örül, hogy az országban megint béke van, a fiú pedig bemutatja majd a feleségének, és a kezébe adják majd a kisbabát, akit a tiszteletére Cankonak kereszteltek, és akkor Canko majd elpityeredik egy kicsit és arra gondol, szép élete volt.

Nagy Kiril írásait legutóbb a BARÁTSÁG 2014/4. számában adtuk közre. A szerző jelenleg Berlinben él, alkot és dolgozik.

Totyorzék

Nő vagy és itt
totyorzékolsz szívem előtt, mellett,
mert mennél, ha szabad,
maradnál, ha lehellet
érinti a nyakad
a keserű számból,
ajak ide vagy odavagy.

Főtér

Úgy képzelem Berlint, mint Draganovot. Oda is szeretnék egyszer eljutni. Bár azt mondják, még Draganovnál is messzebb van. Pedig az messze van igazán. De Berlinnek is biztos van főtere, sőt, még talán városháza is. És biztosan van a berlinieknek bolgár hősi halottjuk. Mert kinek lenne szobra a téren különben? Itt, nálunk nem volt hősi halott, mert édesapám azt mondta, cimboráltunk a törökökkel, de szerintem csak nem halt meg senki. Bár Elka néni már nem él, de különben sincs főterünk. Bezzeg Draganovo és Berlin! Két csoda.

Se férj, se nő

Neonfényestül akarsz,
térdre esve, századod vagy
évezreded tökéletes példáját,
hotelszobáid kibérlőjét,
aki lefekvés előtt könyvet
olvas még reggel is,
sőt még olykor után is,
még ha utál is, téged,
de neked így is kellek,
én, aki a leírás szerint
jót tesz a szemnek,
akit ha választhatnál, sok
év után nem az erdőben
vagy tengernél szórnál szét,
inkább egy kutya lábához,
hogy az feltétlen reflexszel
kaparjon rá a betonra,
ahol én záróvá formálok
a szaggatott vonalakat,
amit senki nem hág át.
Te pedig az út túloldaláról
nézed majd a kocsisort,
a szobáid üresek lesznek,
a neon fölösleges már,
és akkor a térdeidre zuhansz,
én a harisnyádba nyomódom,
és ott maradok örökre...
a következő mosásig.

Berlini sokoros

Anyámat búcsúztattam, aztán a vonaton fáztam izzadva, és ahogy áthaladtunk a folyó fölött, eszembe jutott, hogy jövőhéten cigánynak állok, amihez a bundát egy másiktól lopom majd, olyantól, aki annyira lesz koszos, mint egy, a Spree partján álló fűzfa törzse, amit a héten vágta ki, mert útban volt a fontoskodó semminek, ami fülsüketítően eszi be magát mindenhova, de tényleg mindenhova, még annak az írónak is a szomszéd asztalához, akinek tegnap a kávéház üveg-dohányzójában megállt az idő, és hiába nyúlt olykor a sörért, hiába írt bal kézzel jobbkezes létére, hiába tikkelt jobb szemével a jobb arcgödre felé, nem gondolat volt, amit a papíron talált, azon a papíron, amit csak alig-alig láttam anyám válla fölött elnézve a minket a füsttől elválasztó üvegben tükröződő gyertya tűzében, és aminek lapjait egy fehér spirál fogta össze úgy tekeredve, mint ahogy olykor a metróvonalak zavarodnak majd meg a szemem láttára, amikor lejövök a bolgár hegyekből, merthogy én azért mégis csak cigánynak állok, de olyannak, akire azt mondják, *van kivétel*, és medvéket fogok ölni a rilai kolostor körül, hogy a kabátom mégse lopjam, sőt, még Mitkóét is én készítem majd, ő lesz a legjobb barátom, akit amikor leég a templom, elüldöz a falu, mert szegény fekete, akár a kormos ikonok, én pedig mit sem tehetek majd, minthogy az olvadt gyertyába térdelek, és a megpörkölt szenteket az ő nevének betűivel törölgetem tisztára, miközben pontosan tudom majd, nekem sincs már sokáig maradásom, mert ahogy anyukámat várta a pesti élete ma reggel a reptéren, úgy kell nekem is felbukkannom a földalól miután kibogoztam a térképet, hogy „fehér ember módjára” unjam meg a fehér életem, a tudattal, hogy én gyújtottam fel a templomot.

Juraj Dolnozemský verseiből

Alföldi falucska

Csabaszabadi szlovákoknak

Alföldi falucska,
imádsággal megáldott síkság,
a történelemben keresi helyét.
Édesanya keze

homlokát simítja
szorgalmas fiainak, lányainak
megszólítva a szíveket
bizonyítja saját alkalmasságát.

Állandó áldozathozatal,
a jelen nehéz nagyon,
a Szlovákok sorsa...
élete nem könnyű
sehol a világon!

Állandó, igaz hittel
a holnapokban hinni kell,
az igazságot tisztelni,
az embereket szeretni
és tiszta kezekkel
a mindennapi kenyeret megosztani
tudni kell!!!

(A vers szabad fordítása a költőtől)

A három évszázad fényében...

(békéscsabaiaknak)

Az ősök itt is
megtüzdöttek mindenért,
a múltért, jelenért
és a jövőért.
Sikerek, kudarcok
egymást követték,
olykor csillagok
világították meg
az estét!
A tettek történelmet írtak,
a részvevők
nevettek és sírtak! –
de nem adták fel,
Istenben bíztak!
Igen, megtüzdöttek a földért,
vérrel, verejtékkel
magukévá tették,
szíveikkel megszerették,
hozzá hűek lettek, maradtak.
Mi, az itt lévő vendégek
kívánunk örömet, boldogságot, kitartást
és számolatlan éveket,
egymást tisztelő, szerető
nemzetiségeket
valamint örök békeséget!

Juraj Dolnozemský/Antal György tótkomlósi születésű szlovák költő. 90. születésnapján verseiből válogattunk és kívánunk neki – úgy is, mint a BARÁTSÁG rendszeres szerzőjének – boldog születésnapot, jó egészséget!

Emlékezünk...

a 25 éves Harmónia Kultúrcsoportra

Szól a zene
mámorít a gondolat
szeretetet áraszt a hódolat!
Feladatot kap
a test és a lélek
nemesednek a gyermek
diákévek?
Örömeiket árasztanak
sugároznak a szavak
ó, földöntúli javak...
Taktusra mozognak
a kezek, a lábak
jellemekben formálódnak.
A múlt beköltözött
beöltözött a mába,
ami feledésbe merült
egész zenevilág, népviselet
méltó helyre visszakerült.
Köszönet mindenkinek!
Ne lankadjon a siker
idő tovább pereg,
a jövő tüzes
ébreden tartja az emlékezést!

E nap tömegeket mozgat
és igazgat,
sorsokban lapozgat,
a vastaps
csak méltó köszönet

Adj innom ... Szomjazom!

Az ökumenikus imahét szelleméhez

Jézus kér
üzenve kér
kérve kér!
Előre nem íté!
Szava égből
a földre ér!
Korok és idő szellemében
hit, remény, szeretet erejében
és azok
mindenható jegyében! ... kér!
Az Atya és az Ő nevében!
Áldást adva – osztva
mutatja az utat!
Annak aki kutat

hogy neki
tárt karokkal adhasson!
Bizalommal láthasson!
Hogy az örökké valóság
mindenki számára
annak aki őszintén
hisz benne és akarja
és a bizodalom palástja
takarja:
Jézuson keresztül
most és mindörökké
(elérhető!) megérthető.

Tótkomlós, 2015. 02. 24.

Emlékezünk...

(adalék városunk 270 évéhez)

Visszanézünk,
vallatjuk a múlt időt,
múltat, jelent, jövőt!
Keressük az elődök
az ősök nyomát,
az itt zajló életet magát
és benne a szépet a jót,
minden tavasszal
megújulót!
A boldog órákat, percekét,
az átrobotolt,
átvirrasztott éveket, éjjeleket!
Volt itt tífusz, tífusz, kolera,
és a hazáért a harcmezőkön
életüket áldozó sok-sok katona!
Lassan, nagyon lassan
hegednek a fájó sebek,
mennyi - mennyi titkot
fejtettek meg itt
a megőszült fejek!
De haladnunk kell tovább,
követnünk az embert magát,
a sorsáért a túlélésért küzdőt

igen megszenvedte már
az itt élő nép
a múltat s jövőndőt!

Zamyslenie...

*(spomíname a svetíme, k 270.
výročiu založenia mesta)*

Dnes- celé pokolenia
pozeráme do predu a späť-
premieňa sa svet!
Túžby nás lákajú
a pripomínajú dejiny,
ako predkovia
presvedčení verili,
húževnatou prácou zápasili.
Robili to vedome,
posilňovalo ich
čisté svedomie!
Obetí bolo mnoho,
krutí sa času kolo!
Radosť a úspechy
priniesli sebou
lásku a živé korene
úctu a porozumenie,
do srdc hlboko položené
lebo ešte SME a ŽIJEME!

Kettőezertizennyolc

Köszöntünk,
előre tekintünk,
elmélyülten
üdvözöl a lelkünk.

Nemzedékek,
az örök idővel
harcban állnak!

Olykor egymással
csatáznak,
hétköznapi módon!

Kételyek
mormolják
a magukét!

Új kiutat keresve,
nem könnyű
az élet keserve!

Ó szürke ábrándok
világa!
Mindenütt zeng
sajátos imája!

Bölcs, a lehetőségeket
kivárja,
és felragyog
a Mindenható áldása!

Tótkomlós, 2017. november 12.

Gregor Papuček verseiből

Tavaszi idill (Jarná idyla)

Örömmel felzúgtak a
hegyek és ígérték hogy
jön már a tavaszi világ.

Az idő nagy szekere
elvonsozolta a telet
víz mosta a koci nyomát.

Sütött a nap melege,
kikelt a fű serege,
sok madár fújta a zenét.

Csiriplő nótájukat,
erdei visszhangjukat
a szellő vitte szanaszét.

A kerti almafákon
hintáztatja az ágon
a szellő a rügycsapatot.

A nap a hóvirágnak,
szeretett virágának
a kertben egy puszit adott.

Píšem (Írok)

Píšem básne, slovné činy.
Ešte píšem, teda som.
Kto je priateľ slovenčiny,
je aj mojím priateľom.

Zdravím Ťa, poet! (Költő, köszöntelek!)

Zdravím Ťa, poet, básnik Dolnozemský,
želám Ti šťastia hneď na začiatku!
Hrejivým srdcom, bratsky, po slovensky
slávime Tvoju deväťdesiatku!

Ďakujeme Ti za to množstvo básní
(čo k nám pribudli spod Tvojho pera,
čo ako Tvoj dar naša Slovač vlastní)
v mene každého ich čitateľa.

Vítame Tvoje nové vzletné slová,
tento najnovší darček jasavý,
čo nám venuješ vždy znova a znova,
batôžtek básní: Pozdrav z diaľavy.

Nech Ti Stvoriteľ pridá ďalších rokov,
zdravia, šťastia i dobrej nálady.
Nech Ti dopraje ešte veľa krokov
do našej poetickej záhrady.

Pod', priateľ, dnes tu najlepších vín zlato:
tokajský výber kladieme na stôl!
Spolu, veselo štrngnime si na to,
aby si s nami ešte dlho bol!

*(Ezzel a verssel köszöntöttem Juraj Dolnozemský
költő barátomat,
aki 2018-ban a 90. születésnapját ünnepelte.)*

Szösszenetek (Ívery)

Hozsánna néked, ó, te bölcs
természet!
Légy áldott itt e földön mindörökre!
Mit is tehetne itt a balga ember,
ha feje volna csak,
s nem lenne ökle?!

*

Rosszat jelent-e, vagy tán biztatót,
hogy életünk csak múló epizód?

*

Bele fog esni, nem vitás,
ki önmagának vermet ás!

Esőben (V daždi)

Esik eső
csak úgy szakad.

Lett belőle
apró
cseppek
kigyópatak.

Erdő, rét és
tanya ázik

Vízi kígyó
kocsikerék
nyomán mászik.

Osud človeka (Az ember sorsa)

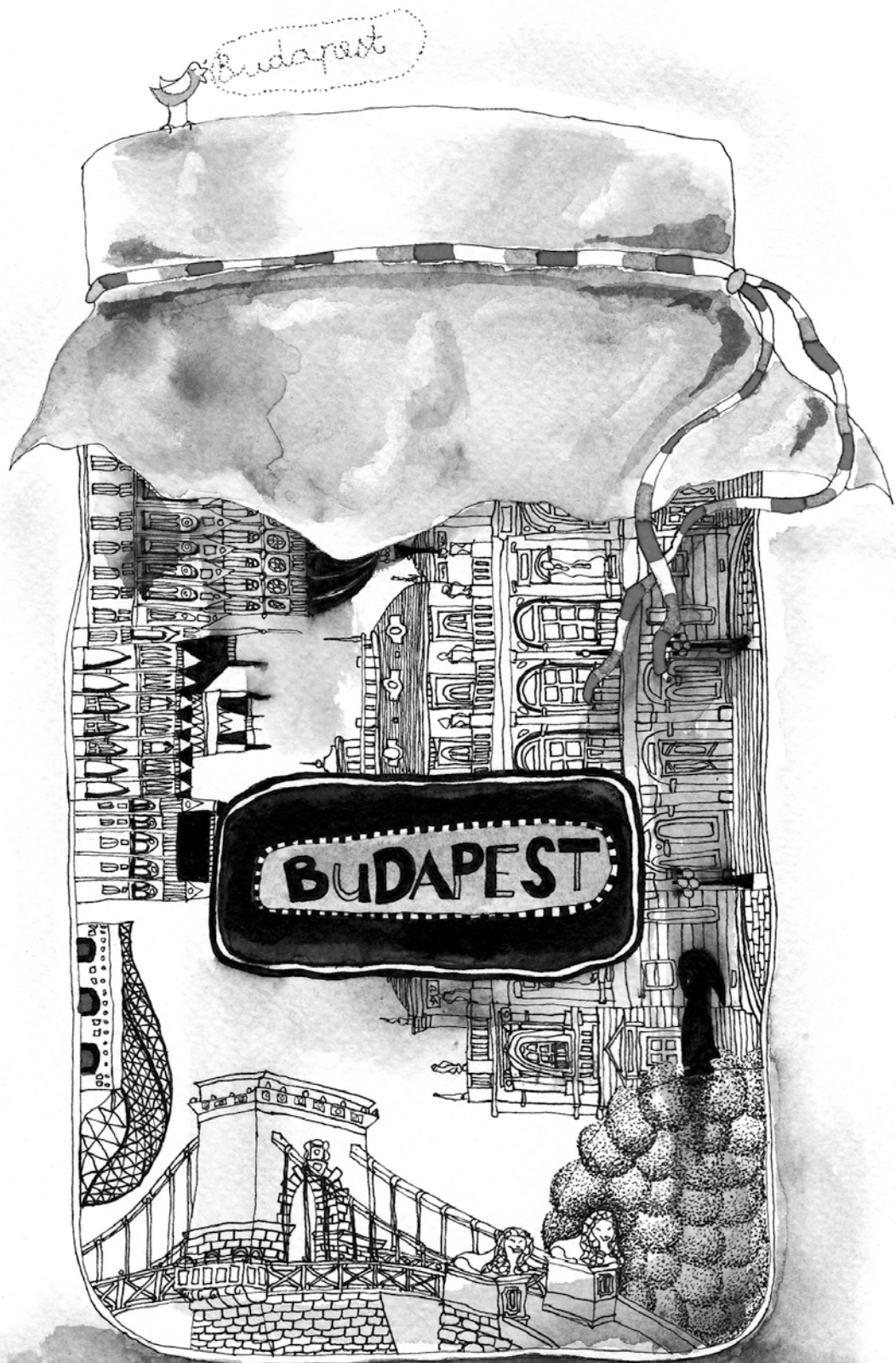
Po narodení hneď
do zeme rastieme,
ostanú po nás len
obrazy na stene.

Toto bola mamka,
toto bol môj otec
a toto som tu ja,
ako malý chlapec.

A čas len uteká,
presnejšie: čas beží,
a ten chlapec tu už
ako starec leží.

Čas daný sa scvrkol,
na týždne, hodiny,
až raz len zmizneme
zo stavu rodiny.

Osud nám urobil
nepatrnú zmenu,
a tak aj náš obraz
zavesia na stenu.

Kiss Adél 2012.

Kiss Adél grafikája

Száz esztendő a Gellért

A Gellért parkja szabadtéri vendéglővel (1925 körül)
Archív fotó (MKVM)

Az európai hírus rangú szálloda, étterem és fürdő most ünnepli centenáriumát. Építésére 1905-ben írtak ki pályázatot, amelyre hárman neveztek be. A bíráló bizottság mindegyikőjüket további együttműködésre kérte fel.

A pesti *Sterk* Izidor Bécsben diplomázott, majd hazatérve önállósult, és eklektikus bérházakat épített. Az ő feladata az alaprajz mellett a vendéglő, a kávéház, továbbá a bejáratok tervezése lett. *Sebestyén* Artúr Hauszmann Alajos kedvenc tanítványa volt, Lechner Ödönnél kezdte pályafutását, a XIX/XX. század fordulójától pedig Alpár Ignácnál dolgozott. Őt a homlokzat és a fürdőszárny megálmodásával bízták meg. *Hegedüs* Ármin másfél évtizedig a Felvidéken dolgozott Böhm Henrikkel karöltve. Szecessziós szállodák és fürdők sorának kivitelezése fűződik a nevükhöz. Hegedüs az általános belső kiképzés mellett a szállodarészleget kapta megbízatásként. A végső tervek 1909-re készültek el, az építkezést 1911-ben kezdték el. A megvalósítás az időközben kitört háború miatt elhúzódott, csak 1918-ra fejeződött be. *Bánlaky* Géza kivitelezés-vezetőnek közel kétszáznegyven szakma munkásait és munkáját kellett összehangolnia, a bányamesterektől

a festőkhöz. A bútorok, függönyök, dísznövények, a zongora és a röntgen-gép beszerzése éppúgy ráhárult, mint a konyhakések, tányérok, fürdőkötevények megvásárlása.

Ugy tűnik, hogy – a napjainkban is megszokott – tetemes átadási csúszás mellett a költségek túllépése és a korrupció akkoriban sem volt ismeretlen, az efféle nagyberuházások elkerülhetetlen kísérője volt. A Bolond Istók élclap *Benes* szignójú, 1912-es karikatúráján az épület alapozási munkálatait megtekintő Bárczy István főpolgármester azt mondja: „Most már igazán kíváncsi vagyok, hány milliót képes még ez a feneketlen tó elnyelni?” – miközben egy munkás zsákokkal önti bele az arany tallérokat...

A névadó püspök, *Szt. Gellért* napján, 1918. szeptember 24-én történt meg az ünnepélyes avatás, majd a jellegzetes épületegyüttes rögtön belesodrót a történelem viharába. A kiállítás fotói szerint már a megnyitás évének októberében, az őszirózsás forradalom katonái ebédelték gulyásagyúból a főbejárat előtt. 1919 nyarán a fővárost is megszálló román csapatok tábornokai közül *Mărdărescu* és *Panaitescu* itt rendezte be főhadiszállását, itt szemlélte a haditervet, román és francia főtisztek közös banketten

ünnepezték együttműködésüket. A románok kivonulása után, katonái élén 1919. november 16-án *Horthy* Miklós fővezér jelent meg a szálloda előtt. Fehérvon feszített a díszmagyarba öltözött fogadó bizottság előtt. Később átmenetileg ő is itt élt a családjával, míg lakosztályából a budai várpalotába költözhetett. 1927-től két évtizeden át *Gundel* Károly bérelte az éttermet, ami aranykort hozott és világszínvonalat biztosított. Egymást érték az alkalmi fogadások, esküvők, díszbenedek és vacsorák, a gasztronómiai gárda csodákra volt képes. A városi legenda szerint egy nemzetközi vendéglős kongresszus résztvevői tapsorkánnal jutalmazták, amikor megterített előcsarnokban ráadásként egyszerre tálaltak fel ötszáz forró libamájszulfét.

Az 1944. márciusi német megszállás után május 17-én az SS-parancsnokság adott itt bankettet, Edmund *Veessenmayer* teljhatalmú birodalmi megbízottal, nagykövettel az élén. Az augusztus 20-ai nemzeti ünnepen a magyaros étrend: „Ráklevés; hideg kecsge zöld mártással; töltött csirke, körítéssel, salátával; kecskeméti barack puding; kávé és likőr” volt. A budapesti hadműveletek, a főváros ostroma utolsó szakaszában, kiváló hadászati fekvése miatt az épület német katonai bázis lett. A pincerendszerben óvóhely működött szükségkórházzal. A folyosón háromezer magyar és német sebesült katona fektült pokoli körülmények között. A szovjet haderők szitává lőtték a dunai oldalt, a kupola és a födémek leszakadtak, a szálloda 70, a fürdő 35%-os károsodást szenvedett.

A romeltakarítás 1945 tavaszán indult, s nyárra már megnyílt a hullámstrand, ősztől pedig a fürdőcsarnokban tartották az első rendezvényeket. A konyha és étterem csak 1946 tavaszától kezdte meg a működését, egyelőre az emeleten, két-két szállodai szoba összenyitásával. Addig az ételt-italt a Gundel városligeti vendéglőjéből szállították. 1948-ra az étterem visszaköltözött a földszintre. A folyamatos újjáépítést az 1956-os események ismét félbeszakították, az 1957-ben nagy lendülettel beindult helyreállítás lázában pedig – sajnos – minden régi bútort, nyílászárót és díszítményt kidobtak vagy megsem-

misítettek. Így csak korabeli dokumentumfelvételek segítségével idézhetjük fel a magyar szecesszió legszebb arcát mutatott enteriőröket.

Így láthatjuk az elegáns földszinti „társashelyiségeket”, az író és olvasó részleget, az orgonaszínű női szalont, az empire zenetermet, a játékszobákat, a mennyezettől a padlóig diófa lambériával burkolt nagy éttermet, valamint a Gellért tér felé nyitott vendéglőt. Ez a részleg azonos kínálattal, de mérsékeltébb árakkal a vasárnapi családi ebédek kedvelt színhelye volt, ahová bárki bármikor beléphetett, és ingyen gyönyörködhetett a kitaruló panorámában.

Minden szobának hideg-melegvízes mosdója volt, a lakosztályokban pedig háromféle – vezetékes, termál és szénsavas – víz is folyt. A komplexum 1961-től működött teljes kapacitással, de a felújítási munkálatok még 1972-ben is folytatódtak. A hotel lakói mindmáig 30%-os kedvezményt kapnak a vendéglői, fürdői és egyéb gyógyszolgáltatásokból.

A megmaradt eredeti vagy sikeresen helyreállított szecessziós részletek teszik az épületet egyedivé és sajátos hangulatúvá. A rendkívül látványos, Zsolnay-kerámiával burkolt fürdőcsarnok tarka mintás háttere előtt jól érvényesülnek az eredeti, 1918-as hófehér márványszobrok: például *Huszár* Andor *Vénusz és Ámora*, s *Ligeti* Miklós *Sellőgyerekek* tekőccel című alkotása. Főként az időközben szintén muzeálissá érett, egykori modern „retró-módi” a meghatározó a hatvanas és hetvenes évekből, az ezredforduló utáni korszerűsítésekkel karöltve.

A világhírességeknél, akik egy-egy alkalommal megfordultak itt se szeri, se száma. A többször viszontatért törzsvendégek nevét – mint amilyen *Habsburg* Ottó, *Richard Nixon*, *Yehudi Menuhin*, *Maximilian Schell*, *Andrew-Lloyd Webber* vagy *Zsigmond* Vilmos – angol nyelvű emléktábla őrzi egykori szobájuk ajtaján. A magyar színművészek közül hosszú hónapokon át itt otthonra talált *Turay* Idáról és *Páger* Antalról lakosztályokat neveztek el.

A „Gellért 100” című kiállítás a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban (Budapest III., Korona tér 1.) március 3-ig látogatható.

W. I.

A Gellért Szálló étterme (1920 körül) Archiv fotó (MKVM)

A hotel homlokzata a fürdő felőli bejáratával (1960 k.) Archiv fotó (MKVM)

Csak tiszta forrásból!

Hagyomány és absztrakció Korniss Dezső (1908-1984) művészetében

Bartók Béla Cantata profana kórusművét a szarvasokká változott fiúkról szóló román kolinda ihlette. A Magyar Nemzeti Galéria ennek szállóigévé vált sorát választotta évfordulós tárlatának címéül, amellyel a 110 éve született festő, Korniss Dezső emléke előtt tiszteleg. A kiállítás a mester életművének egyetlen szeletét helyezte középpontjába, amelyben a paraszti hagyományok, a kézművesség és a vidéki kultúra egyes leegyszerűsített elemeinek átvétele érvényesül. Maga Korniss így írt erről: „1931-ben, amikor visszatértem Párizsból, belevetettem magamat a Néprajzi Múzeumba, és úgy képzeltem, hogy innen indulva sikerül majd kialakítanom a magyar gyökerű modern festészetet, ahogyan Bartók tette a zenében”. Ezekben az években művész barátjával, Vajda Lajossal karöltve Szentendrén és Szigetmonostoron a vidéki magyar, illetve nemzetiségi kulturális örökség emlékeit kutatta, hogy ezek művészeti átlényegítése révén eljussanak a hazai hagyományokban gyökerező, de mégis egyetemes érvényű szürrealizmusukhoz. Ezért szerepelnek az emlékkiállításán a közel kétszáz Korniss-mű mellett Vajda munkái és népművészeti remeklések is.

A kiállítás kurátora, Kolozsváry Mariann főként az egymást követő tematikus egységeket helyezi látványosan előtérbe. A Duna-kanyarban végzett 1935-45 közötti „falukutatások” emléktörédei az 1945-49-es időszakban is felsejlenek. Az Európai Iskola művészcsoportjához tartozó festő olyan geometrikus konstruktivista munkáiban például, mint a *Kántálók* (1946) című vegyes technikájú papírkép, kétosztatú,

hármás téglalapja, vagy a sokkal oldottabb, organikus absztrakt *Sárkányos* (1947), a *Bölcső II.* (1948), illetve a *Kapu* (1949) olajjal festett vásznainak lendületesen ívelt pántlikamintáiban. Ezekhez remek néprajzi párhuzamokat társítanak: a hasonlóképp zárt formarendszerű, széltől, esőtől és naptól fakult öreg kopjafákat, paraszti gabonátároló szuszékokat, oldalukon faragott vagy égetett mérműves díszítéssel, a paraszt-barokk lakóházak és borpincék boltíves kapubejáratainak kovácsoltvas elemeit, rusztikus deszkából készült, rovásokkal díszített ajtófélfákat, a terméskő címerekbe vésett – afféle cégtáblaként szolgáló – szőlőfürtöt, almát és más alakzatokat. A természetes eredetű, növényi vagy ásványi alapanyagokkal színezett székely „festékes szőnyeg” is jól illik ide a maga fanyar, sáfránysárga-kobaltkék kontrasztban tartott, farkasfogas mintáival. Ahogyan az ijesztő busóálarcok kimeresztett szeme, viczorító fogsora és a kékfestő textília játékosan fehér pöttyögetése is. Az *Ellentét II.* (1947) bálványszerű, festékfoltos termékenység-istennőjének tömör torzója tartalmi és formai ellentmondást jelenít meg a viharvert útszéli feszületekkel, rozsdamarta bádóg Krisztusokkal, korhadt korpuszokkal és búcsújárásokon cipelt körmeneti keresztetekkel. Egy korszak hangsúlyos lezárásait jelentik a megannyi leegyszerűsített ember- és állatalakot összesítő, már-már balladai „történeteket” egybe sűrítő 1948-as vásznak, mint a kisebb, levegősebb *Reménytelen harc* és a háromméteres, de nemcsak méretei miatt lenyűgöző *Tücsöklakodalom*. Külön egységet képeznek a művész

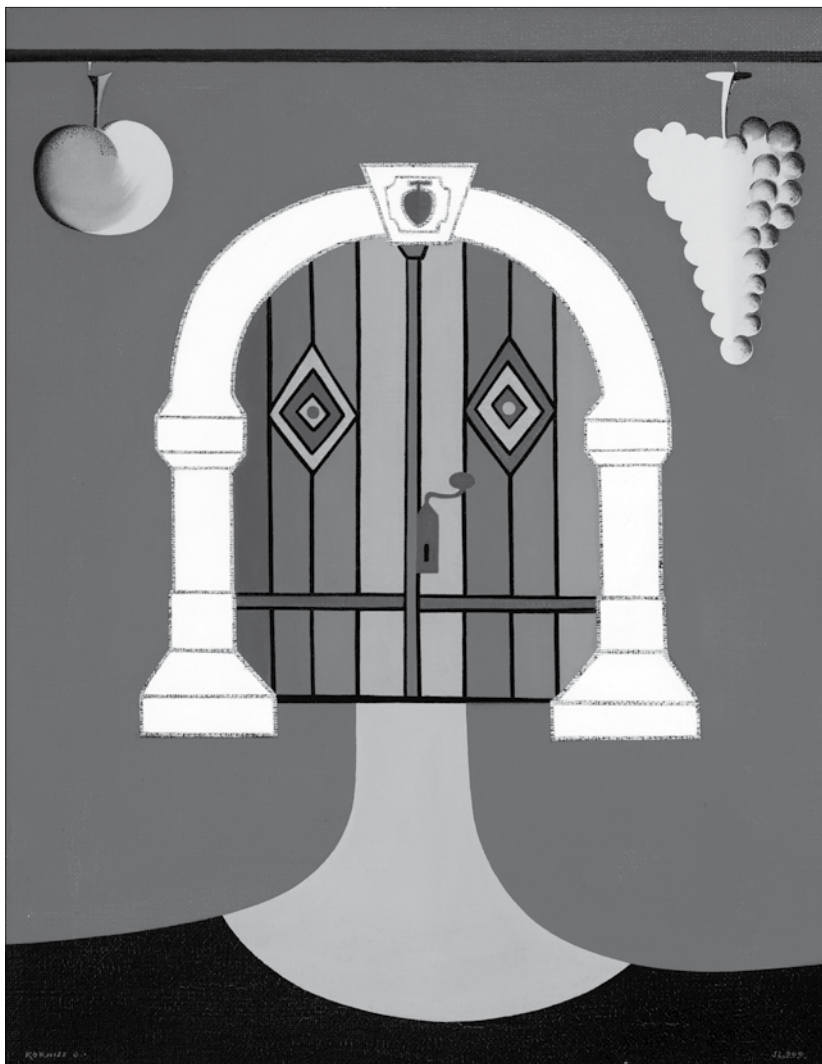
Korniss Dezső: *Reménytelen harc* (1948) Copyright Ferenczy Múzeumi Centrum

negyvenes évek derekától alkotott monotípiái (*Illuminációk* összefoglaló elnevezés alatt). A negyvenes-ötvenes évek fordulóján címadásával is klasszikus művészettörténeti példákra hivatkozik a csorgatásos eljárással felvitt *Laokoon I.* (1948) hármás árnyképe és az ugyanaz évben alkotott *Táncosok*, valamint a *Fuvolázó II.* (1950) – Dalí szürrealizmusával is kacérkodó – portré-falvél karikatúrája. Ezeket a velük együtt bemutatott hímzett lepdővégekkel vethetjük össze.

Az ötvenes évek közepétől a kirakodó vásárok mindmáig elmaradhatatlan emléktárgya, a mázas cserép Miska-kancsók csoportja vonul fel eredetiben és Korniss képein is megannyi színváltozatban. Különösen emlékezetes például a függőlegesen kettészelt, szimmetrikus *Miska* (1954). Az ötvenes évek végén az absztrakt, kadmiumvörös monokróm kompozíciókon tubusból nyomta vastagon a vászonra a keveretlen festéket, mint ahogy a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt a *Plasztikus kalligráfia* (1959) esetében tette. Az ezekhez társított kalotaszegi „írásos” párnacsúpok korallpiros színében is ideillő, domborműszerűen tömör hímzésű fonál-hieroglifarendszere – rendezői telitalálat.

A látnivalókban bővelkedő bemutató egyik legmutatósabb részlege a pompás cifraszűrök világába kalauzol. A natúr nemez alapon tarkabarka filcrátékkal és színesen kivarrott, barokkosan burjánzó körtésű népi viseletek méltó „konkurenciái” és kísérői Korniss hatvanas évek elejétől kibontakozott szűrkorszakának. Ez még a hetvenes évek közepén is visszaköszön bizonyos, kiragadott mintarészletek változatos színbeli ciklusaival, így a *Rablók I.* (1976) olaj-vászon képével vagy a *Rablók II.* (1977) olajjal farost lemezre felvitt változatával. A hetvenes évek végétől Korniss fokozatosan visszatért a kezdetekhez, amennyiben a zászlók síkjaira emlékeztető, mértani formarendszerekbe szorított képei mellett szigorú kereszt- vagy pajzsformákat idéző, elvont mértani kompozíciókat alkotott.

A kiállítás utolsó termében Korniss Dezső mentori kisugárzásáról kapunk kiváló szemléltetést. A hatvanas években a hazai fiatal művésznemzedék olyan kiváló képviselői indultak el nyomában, a perifériára szorult folklór felé, akik végig személyes kapcsolatban maradtak vele. Csiky Tibor előbb simára csiszolt, organikus fa domborműveket, majd geometrikus absztrakt, polírozott bronz és krómáccél plasztikákat készített, fényhatású felületekkel.

Keserű Ilonát kezdetben a balatonudvari temető szívére alakú sírkövei ihlették festményeinek és grafikáinak hullámvonalaiban, később ezt vászondomborításokkal és textilrátétekkel dúsította. *Nádlér* Tibor akrillal, olajjal, temperával festett vászonra leegyszerűsített bibelformákat, szírommintákat és avarmotívumokat, továbbá csavarmenetes oszlopokat és kanyargó sávokat, amelyek népművészeti mintákra emlékeztettek. *Bak* Imre egyrészt szimmetrikusan szerkesztett síkmértani alakzatokkal operált (kör, négyzet, vonal, félkör stb.), másrészt amorf és organikus jelekkel (szív, levél, pötty, felhő, lángnyelv). Mostani vallomása szerint: „Példakép lett számomra Korniss embersége, határozottsága, következetessége szakmai hitében és mesterségbeli igényessége is. Korniss, ha nem is volt közvetlen tanárunk, sokunkat megtanított életének, művészetének példájával, emberként, művészként élni...” A kiállítás élményét a harmincas években készült táncfilmek mellett Korniss Dezsőnek *Kovácsnai* Györggyel készített *Házasság a tücsök* című animációs filmje egészíti ki, és egy olyan felvétel teszi teljesebbé, amelyen a festő népdalokat énekel...

A tárlat a Budavári Palota C épületének földszintjén április 7-ig látogatható.

Wagner István

BARÁTSÁG

TARTALOMJEGYZÉK 2018

Címlapunkon közölt művek

- Damó István: Csér hívja vissza
XXV. évfolyam, 4. szám, borító 1
Damó István illusztrációi
XXV. évfolyam, 4. szám, borító 2
Damó István: Öreghegyi mesék
XXV. évfolyam, 1. szám, borító 2
Húber András: Zömök kis
vándorlegény
XXV. évfolyam, 1. szám, borító 1
Kiss Adél művei Gyula híres
művészeiről
XXV. évfolyam, 2. szám, borító 2
Lieber Erzsébet: Önarckép –
Gubancok II.
XXV. évfolyam, 3. szám, borító 1
Lieber Erzsébet alkotásai
XXV. évfolyam, 3. szám, borító 2
Lux Antal: Die Schrift (Az írás)
XXV. évfolyam, 5. szám, borító 1
Lux Antal elektrografikáiból
XXV. évfolyam, 5. szám, borító 2
Németh Ottó: Szentendre
XXV. évfolyam, 2. szám, borító 1
Szyksznian Wanda: Krampusz és
Mikulás
XXV. évfolyam, 6. szám, borító 1
Szyksznian Wanda alkotásai
XXV. évfolyam, 6. szám, borító 2

Képriportok

- Blickpunkt 2018
XXV. évfolyam, 6. szám, borító 3
- Elballagtak...
XXV. évfolyam, 3. szám, borító 4

- Kiállítás a Croaticaban: Pasmani
„csipkék”
XXV. évfolyam, 1. szám, borító 4
- Magyarországi Nemzetiségi
Színházak Fesztiválja
XXV. évfolyam, 2. szám, borító 4
- Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó
Agárdon
XXV. évfolyam, 5. szám, borító 4
- Bajtai László: 40 éves az Unser
Bildschirm
XXV. évfolyam, 5. szám, borító 3
- Fuhl Imre: Szlovákok Napja
Békéscsabán
XXV. évfolyam, 4. szám, borító 3-4
- Gohér Krisztina: Horvátok Napja/
Dan Hrvata – Pécssett
XXV. évfolyam, 6. szám, borító 4
- Gohér Krisztina: Horvátország
képekben
Kiállítás az Aranytíz Kultúrházban
XXV. évfolyam, 2. szám, borító 3
- I.F./Neue Zeitung: Megújult
a Budaörsi Helytörténeti Múzeum
XXV. évfolyam, 3. szám, borító 3
- Korniss Péter: Húsvéti locsolás Acsán
XXV. évfolyam, 2. szám, 9246. old.
- Máy Péter: Magyarországi Német
Önkormányzatok Napja
XXV. évfolyam, 1. szám, borító 3

Riportok, interjúk

- Nemzetiségi szószólók
a Parlamentben 1 (Paulik Antal,
Kissné Köles Erika, Giricz Vera)
XXV. évfolyam, 3. szám, 9306. old.

- „Tele vagyok tenni akarással és
optimizmussal...”
*Interjú Ritter Imre országgyűlési
képviselővel*
XXV. évfolyam, 3. szám, 9304. old.
- Balányi Klára: „A haza ott van, ahol
teremtünk, alkotunk”
*Beszélgetés dr. Diószegi György Antal
művelődéskutatóval*
XXV. évfolyam, 6. szám, 9515. old.
- Balányi Klára: Minden területen
fontos az aktív munka...
*Farkas Félix roma parlamenti
szószólóval beszélgettünk*
fotó: Bajtai László
XXV. évfolyam, 5. szám, 9430. old.
- Balányi Klára, Mayer Éva:
Nemzetiségi szószólók a
Parlamentben 2 (Szuperák Brigitta,
Dr. Rónayné Szlaba Ewa, Szolga
József, Kreszta Traján, Lyubomir
Alexov, Varga Szimeon, Sianos
Tamás)
XXV. évfolyam, 4. szám, 9364. old.
- Bényei Adrienn: A szláv közösség
összefogása
Interjú István Annával
fotók: Bajtai László
XXV. évfolyam, 3. szám, 9318. old.
- JDJ: Szorgalmas és alázatos
Arany Pánt-díjas Jónás Tímea
XXV. évfolyam, 2. szám, 9258. old.
- Korb Angéla: „Dinamikus, lüktető,
színes, olykor selymesen
dübörgő”
Egy klarinétos lemezlovas hitvallása
XXV. évfolyam, 2. szám, 9260. old.

LdU: „A bohémok között komolynak, a komolyak között bohémnak számítok”
Új igazgató a Magyarországi Német Színház élén
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9232. old.

LdU: „Azt kaptam útravalóul, hogy nyitottsággal, tisztelettel, kíváncsisággal és felelősségtudattal végezzem a munkámat”
Interjú Schubert Oliváival, az országos német önkormányzat elnökével
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9432. old.

Mayer Éva: Módosult a Nemzetiségi törvény
Beszélgetés Dr. Muszev Dancsoval
 fotó: Teszár Ákos
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9190. old.

Mayer Éva: „Válasszunk most magunknak képviselőt!”
Interjú Heinek Ottóval
 fotó: Bajtai László
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9195. old.

Mihalicz Csilla: Mit tanul a gyerek a néptáncon kívül?
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9378. old.

Dr. Miliász Nikolett: Beszélgetés Ikonomu Sophiával
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9434. old.

Mislay Edit: Amikor megáll az idő
 fotó: Somogyi Tibor
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9199. old.

Pauska Petra: A magyarországi horvát hagyományokat őrzi és terjeszti
Szávai József, a Tanac Néptáncgyűttes alapítója és vezetője
 fotók: Dittrich Éva
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9380. old.

Poós Zoltán: Nem éreztem a határvonalakat, mert mindig is szabadnak éreztem magam...
Szyksznian Wanda grafikusművésszel beszélgettünk
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9315. old.

Ritter György: BEMUTATJUK Dr. Tóth Ágnes nemzetiségkutatót
„Engem az ember érdekel, meghatározottságai, lehetőségei és válaszai”
 XXV. évfolyam, 6. szám, 9527. old.

Sz. Koncz István: Ki kell jönnünk a sárból
Beszélgetés Dr. Orsós Zsuzsannával
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9436. old.

Tolnai Gáborné Lakatos Mónika: Digitalizálási gyakorlat Győrött
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9441. old.

Tanulmányok, dokumentumok, publicisztikák, megemlékezések

- A Pro Cultura Minoritatum Hungariae 2018. évi kitüntettetei
 fotók: Bajtai László
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9424. old.
- Átadták a felújított és kibővített Pécsi Horvát Színházat
 fotók: Bartos Gyula
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9314. old.
- Átadták a nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjakat
 fotó: Gohér Krisztina
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9423. old.
- Békévé oldja az emlékezés...
Az elhurcolt és elűzött magyarországi németekre emlékeztek Bolyban
 fotók: I. F. (Neue Zeitung)
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9194. old.
- Búcsúzunk
Choli Daróczy Józsefre emlékezünk
 XXV. évfolyam, 6. szám, 9512. old.
- Búcsúzunk Heinek Ottótól, az MNOÖ elnökétől
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9363. old.
- Díjat kaptak a nemzetiségi versenyek legeredményesebb tanulói
 fotó: Sütő Ferenc
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9377. old.
- Frankovics emléktáblát avattak
 fotó: Branka Pavlic Blazsetin
 XXV. évfolyam, 2. szám, 9262. old.
- Hidépítés a Dunán – másképp
A Danube connects magazin tíz éve
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9386. old.
- Horvát házat adtak át Pécsen
 fotó: Sóki Tamás
 XXV. évfolyam, 2. szám, 9262. old.
- Justitia Regnorum Fundamentum
Elismerések az ombudsmani hivatal alapításának évfordulóján
 fotó: Bajtai László
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9392. old.
- Kiegészítő támogatás nemzetiségi oktatási és kulturális intézményeknek
 fotó: Bajtai László
 XXV. évfolyam, 2. szám, 9248. old.
- Kiemelt támogatásra számíthatnak a hazai nemzetiségek
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9303. old.
- Magyarországi Német Önkormányzatok Napja
XXII. országos gála Pécsen
 fotók: Máj Péter
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9187. old.

- Nemzetiségekért díj átadása a Pesti Vigadóban
Magyarország büszke nemzetiségei erősödésére
 fotók: Bajtai László
 XXV. évfolyam, 1. szám, 9184. old.
 - Nemzetiségi konferenciák Budapesten (Összeállítás)
 SZLÁV METODIKA I. / Jövőkép a szláv nyelvek oktatásában, a hazai nemzetiségi nyelvoktatásban és kultúrában című tudományos konferencia
 - Kissné Köles Erika szlovén parlamenti szószóló köszöntője
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9327. old.
 - Hollerné Racskó Erzsébet: Nyelvében él a nemzetiség is (A szláv nemzetiségek oktatásáról)
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9330. old.
 - Genius loci – Budapest és nemzetiségi konferencia
 - Pappné Windt Zsuzsanna: Kik azok a Braunhaxlerlek?
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9335. old.
 - Demmel József: Egy pest-budai káplán kirándulásai (Jozef Viktorin, a visegrádi várromok és a szlovák-magyar megbékélés kérdése)
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9338. old.
 - NEMZETISÉGGUTATÁS ÉS HELYTÖRTÉNET 2.
 - Szakmai digitalizálási konferencia az Országos Idegennyelvű Könyvtárban
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9342. old.
 - Szalóki Gabriella: A könyvtári digitalizálás jövője
 XXV. évfolyam, 3. szám, 9343. old.
 - Ruszin ünnepek 2018-ban
 XXV. évfolyam, 6. szám, 9524. old.
 - Ünnepezt a 300 éves Békéscsaba
 fotók: Fuhl Imre
 XXV. évfolyam, 4. szám, 9404. old.
- Ambach Mónika: 40 éves az Unser Bildschirm
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9427. old.
- Balányi Klára: Együtt a nemzetiségek fiataljai
Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó Agárdon
 fotók: Ungár Tamás, Martin Surman-Majeczki
 XXV. évfolyam, 5. szám, 9428. old.
- Balányi Klára: Óvodától az érettségig 25 éves a Nicola Tesla Szerb Oktatási Központ
 fotók: Jaksity Iván
 XXV. évfolyam, 6. szám, 9496. old.

Balányi Klára: Szláv kisebbségek szeminárium
fotók: Somogyi Zsuzsanna
XXV. évfolyam, 6. szám, 9499. old.

Demmel József: Identitás a rubrikákban
Nemzetiség és anyanyelv kérdése a tardosi iskolai anyakönyvekben (1929-1962)
XXV. évfolyam, 4. szám, 9382. old.

Dr. Dzsotjänné Krajcsir Piroska:
Az örmény diaszpóráról
XXV. évfolyam, 1. szám, 9208. old.

Dr. Erb Mária: Magyarországi német tanösvények
Egy sikeres és követendő kezdeményezés
XXV. évfolyam, 4. szám, 9372. old.

Gill Józsefné: Berkenyei sváb szótár és múltidézés
XXV. évfolyam, 1. szám, 9214. old.

Gohér Krisztina: Horvát kitüntetések magyar állampolgároknak
XXV. évfolyam, 2. szám, 9250. old.

Gohér Krisztina: Horvátország nagykövete, Mladen Andrić fogadta az érettségizőket
XXV. évfolyam, 3. szám, 9313. old.

Gohér Krisztina: Lőkös István akadémikus magas rangú horvát kitüntetését vehetett át
XXV. évfolyam, 4. szám, 9381. old.

Gubinski Takač, Katarina:
A Holdon már ott van az ember lábnyma
XXV. évfolyam, 1. szám, 9204. old.

Hegedűs Sándor: A Húsvét neve
XXV. évfolyam, 2. szám, 9244. old.

Hegedűs Sándor: Európa Dohány utcai öröksége
XXV. évfolyam, 1. szám, 9202. old.

Hegedűs Sándor: Európa Kulturális Fővárosai 2018-ban
a máltai Valletta és a holland kisváros, Leeuwarden
XXV. évfolyam, 3. szám, 9311. old.

Hegedűs Sándor: Hagyományok, hitek, szokások, varázssok...
Címszavak a Karácsonylexikonból
XXV. évfolyam, 6. szám, 9484. old.

Hegedűs Sándor: „Ilyen borzalmat, mint ezen az éjszakán, soha nem éltem át...”
Tanúságtevők a holokauszt roma elszenvédőiről
XXV. évfolyam, 3. szám, 9320. old.

Hegedűs Sándor: Mágus, varázsló és művész egy személyben
Elhunyt Ökrös Oszkár
XXV. évfolyam, 1. szám, 9212. old.

Hegedűs Sándor: Romák a bélyegeken
XXV. évfolyam, 6. szám, 9508. old.

Hollerné Racskó Erzsébet: Szóttés, vagy tarka rét?
XXV. évfolyam, 2. szám, 9243. old.

Kiss Éva: Séta Németbányán
Patinás épületek, kerek évfordulók a bakonyi faluban
XXV. évfolyam, 6. szám, 9518. old.

Kjoszeva Szvetla: 100 éves a bolgár iskola
fordítás: Menyhárt Krisztina
XXV. évfolyam, 1. szám, 9192. old.

Kjoszeva Szvetla: Láthatóvá válni...
100 éves a Bolgár Iskola
fordítás: Kovács Gergely Lajos
XXV. évfolyam, 5. szám, 9444. old.

Laub János: Orgonát épített Szár
XXV. évfolyam, 2. szám, 9263. old.

Lieber Erzsébet: A kaposvári Resti főpincére
XXV. évfolyam, 4. szám, 9390. old.

Paulik Antal szlovák országgyűlési szószóló szűzbeszéde az Országházban: Szent Cirill és Szent Metód a Kárpát-medencében
XXV. évfolyam, 4. szám, 9371. old.

Szabóné Kármán Judit: Cigányok az 1956-os forradalom és szabadságharc hősei között
XXV. évfolyam, 5. szám, 9471. old.

Rágyanszki György: Bemutatkozik a Budapesti Szlovák Szakkollégium
fotók: Kiss Andrea
XXV. évfolyam, 6. szám, 9514. old.

Szalayné Sándor Erzsébet:
A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleménye a Raoul Wallenberg Emléknep alkalmából
XXV. évfolyam, 5. szám, 9475. old.

Szalayné Sándor Erzsébet:
közleménye a romákkal szembeni gyilkosságsorozat kezdetének tízéves évfordulója kapcsán
XXV. évfolyam, 6. szám, 9501. old.

Szalayné Sándor Erzsébet:
A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleménye a Szerb Kultúra Hónapjáról
XXV. évfolyam, 5. szám, 9426. old.

Szalayné Sándor Erzsébet:
Nemzetiségek és törvényhozás Magyarországon
Az 1993-as nemzetiségi törvény létrejöttének a körülményei, visszaemlékezések
fotók: Török Tamás
XXV. évfolyam, 2. szám, 9252. old.

Szauer Ágnes: 200 éves a németkéri Szent Kereszt felmagasztalása katolikus templom
XXV. évfolyam, 6. szám, 9502. old.

Zentrum: Húsz éve hunyt el Koch Valéria
Megemlékezés a felejthetetlen költőről
fotók: Bajtai László
Jenei Miklós: *A nyelv mostohagyermek*
XXV. évfolyam, 2. szám, 9255. old.

Prózai művek

Milosevits Péter: EX CATHEDRA, ZAKÓBAN
XXV. évfolyam, 6. szám, 9522. old.

Versek, műfordítások

• Költészet Napjára: Kjoszeva Szvetla/ Светлана Кюцева, Angela Korb, Nagy Gusztáv, Milosevits Péter, Rózsa Dezső, Hartay Csaba, Papucsek Gregor, France Prešeren, Josef Michelis, Berényi Mária verseiből
XXV. évfolyam, 2. szám, 9276. old.

Choli Daróczi József: Elvitték a cigányokat
XXV. évfolyam, 6. szám, 9513. old.

Dolnozemský, Juraj/Antal György versei
XXV. évfolyam, 1. szám, 9230. old.

Káli-Horváth Kálmán verseiből
XXV. évfolyam, 4. szám, 9387. old.

Koch Valéria versei
XXV. évfolyam, 2. szám, 9256. old.

Péter Erika versei
XXV. évfolyam, 1. szám, 9230. old.

Könyvekről

Bús Péter János: Magyarországi német néprajzi kötetek
XXV. évfolyam, 2. szám, 9289. old.

Bús Péter János: Pannon regény
Bácskai sváb asszonyors a XX. század viharáiban
XXV. évfolyam, 3. szám, 9352. old.

Gohér Krisztina: „Szívvel-Lélekkel/ Dušom i srcem”
Magyar-horvát szomatikus szólástár bemutatója a Croaticában
XXV. évfolyam, 3. szám, 9351. old.

Maruzsné Sebó Katalin: Naša Dolná zem/A mi Alföldünk
A dél-alföldi szlovák és szlovák kötődésű írók antológiájának margójára
XXV. évfolyam, 1. szám, 9228. old.

Mukics Dusán: Rába-vidéki szlovén népmesék és mondák tárháza
fotók: Holecz Károly
XXV. évfolyam, 3. szám, 9346. old.

Székely András Bertalan: Kézikönyv a tizenhárom hazai nemzetiségről
XXV. évfolyam, 3. szám, 9348. old.

Színház, film, tévé, rádió

- JELEN/LÉT 2018
Magyarországi Nemzetiségi Színházak Fesztiválja
fotó: Illyés Tibor (MTI)
XXV. évfolyam, 2. szám, 9264. old.
 - Bécsi Éva: Levesben (*Össz nemzetiségi színhátek*)
XXV. évfolyam, 2. szám, 9265. old.
 - A résztvevő színházak
XXV. évfolyam, 2. szám, 9266. old.
 - Dóczi Violetta: Balkáni szindróma – a Malko Teatro bemutatója
XXV. évfolyam, 2. szám, 9272. old.
 - Bécsi Éva: Amikor a szerencse is átok (*PRAH – Karaván Színház és Művészeti Alapítvány előadása*)
XXV. évfolyam, 2. szám, 9273. old.
 - Bécsi Éva: A művészetben egyek vagyunk (*ÚT – Kritiki Skepsi görög színházi előadás*)
XXV. évfolyam, 2. szám, 9274. old.
 - B. K.: Film a színpadon: 39 lépcső
XXV. évfolyam, 2. szám, 9275. old.

Kiállítás

Wagner István: A handlétől a Grand Caféig
XXV. évfolyam, 6. szám, 9534. old.

Wagner István: A mi szecesszióink
XXV. évfolyam, 6. szám, 9532. old.

Wagner István: A Seuso kincs ismét Budapesten
fotók: Dabasi András, Kardos Judit
XXV. évfolyam, 5. szám, 9476. old.

Wagner István: Anna • Változatok székely asszonysorsra
XXV. évfolyam, 2. szám, 9292. old.

Wagner István: Az Ínyesmester sikersorozata
XXV. évfolyam, 2. szám, 9294. old.

Wagner István: Fél száz Faust-illusztráció
XXV. évfolyam, 3. szám, 9354. old.

Wagner István: Megmentett műkincsek 2018
XXV. évfolyam, 4. szám, 9416. old.

Wagner István: Nemzetiségekből nemzetek lettek
Új horizontok Közép-Európában, 1914-1938
XXV. évfolyam, 4. szám, 9414. old.

Wagner István: Népművészet a Múcsarnokban
XXV. évfolyam, 3. szám, 9356. old.

Rajzok, festmények, műalkotások

Barcsay Jenő: Vörös fiúk (Munkások)
XXV. évfolyam, 4. szám, 9415. old.

Damó István: Az Úr haragosai, avagy az el nem hangzott párbeszéd
XXV. évfolyam, 1. szám, 9203. old.
XXV. évfolyam, 1. szám, 9213. old.

Kádár Béla: Városkép híddal
XXV. évfolyam, 4. szám, 9415. old.

Oppenheimer, Maximilian:
Klingler-Quartett
XXV. évfolyam, 4. szám, 9414. old.

Mellékletek

- Nemzetiségi könyvtárak Magyarországon
Konferencia az Országos Idegennyelvű Könyvtárban a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja szervezésében
XXV. évfolyam, 5. szám, 9447. old.
 - Horváth István köszöntője – II. old.
 - Dr. Fürjes Zoltán megnyitó beszéde – III. old.
 - Sörény Edina: Könyvtárak a nemzetiségekért – V. old.

- Pancsosz Alexandra: Egy könyvtár a nemzetiségek szolgálatában – VII. old.
- Szabados Anna: A Magyarországi Szlovákok Könyvtárának helye a magyarországi szlovák közösség életében – X. old.
- Frei Nándor: Egy könyvtár helyzete és szerepe egy német nemzetiségi kulturális intézmény részeként – XII. old.
- Csonka Krisztina: A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának Könyvtára: újraműködtetés tíz év szünet után – XV. old.
- Polánszkiné Nádas Ildikó: Könyvtárunk tíz éve – XVII. old.
- Gyurity Milán: Venclovicstól – Venclovicsig – XIX. old.
- Békey Mária: A budapesti Lengyel Intézet könyvtára – XXI. old.
- Vetróné Negreu Mariana előadása – XXIII. old.
- fotók: Karajorgis Maria, Somogyi Zsuzsanna

Szélpál Éva: Tartalomjegyzék 2017
XXV. évfolyam, 1. szám, 9234. old.

Gyerekeknek

- Rejtvények
XXV. évfolyam, 4. szám, 9398. old.
- Hegedűs Sándor: Játéksarok – Dominó
XXV. évfolyam, 4. szám, 9401. old.
- Hegedűs Sándor: Sártúró
XXV. évfolyam, 4. szám, 9396. old.

Házaink tája

Év végi dínomdánom
XXV. évfolyam, 6. szám, 9536. old.

Ünnepi sütemények – hétköznapiakra
XXV. évfolyam, 2. szám, 9296. old.

Szélpál Éva összeállítása

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 26. Heft 1.

Die erste Nummer der Kulturzeitschrift „BARÁTSÁG” erschien vor 25 Jahren, im Jahre 1994. Aus diesem Anlass gilt die erste Nummer des Jahres zugleich als Jubiläumsausgabe: auf dem Titelblatt sieht man das Kunstwerk des Malers Ferenc Hock, dessen Werk „Feuertanz” in der ersten Ausgabe der Zeitschrift auf dem Titelblatt war. Diese Nummer zeigt wieder ein Bild des Kunstmalers, Dunabogdány im Winter. Wir bereiten uns auf den BARÁTSÁG-Musik- und Literaturnachmittag vor, in der vorliegenden Nummer werden mit dem Titel „FÜR WINTERABENDE” Schriften aus den Werken der rumänischen Dichterin Mária Berényi, der slowakischen Éva Fábíán, der kroatischen Jolanka Tisler, sowie des ungarndeutschen Dichters József Michaelis, des slowakischen Gregor Papucek und des bulgarischen Schriftstellers, Kiril Nagy, bzw. die Werke der Grafikerin Adél Kiss veröffentlicht. Am 19. Januar, am Gedenktag der Vertreibung der Ungarndeutschen erinnerten wir uns in Elek, im Komitat Békés an die Ereignisse vor mehr als 70 Jahren. Wir nahmen an der Feier des slowenischen Pável Ágoston Vereins in Szombathely zum Anlass der Gründung des Vereins vor 20 Jahren teil. Die Gefährten, Familienmitglieder, Schüler und Freunde erinnerten sich an den slowakischen Volksbildler, Volkstanzlehrer István Lami. Die Vorträge und Erinnerungen teilen wir als Anlage mit, aus denen man ihn besser kennenlernen kann. Die Glasmalereiwerke seiner Tochter findet man auf der Umschlagseite. Auch das INHALTSVERZEICHNIS vom Jahre 2018 wird veröffentlicht.

Die nächste Ausgabe der Zeitschrift „BARÁTSÁG” erscheint am 15. April.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 26. No. 1.

The first edition of the cultural and public periodical BARÁTSÁG came out 25 years ago in 1994. On this occasion the first issue of the year is also a jubilee edition: on our cover you can see the work of the painter Ferenc Hock, whose work Fire Dance featured on our very first edition. We are getting ready for a music and literary BARÁTSÁG afternoon, we are publishing a literary selection titled FOR WINTER NIGHTS from the writings of several poets, Hungarian-Rumanian Mária Berényi, Slovakian Éva Fábíán, Croatian Jolanka Tisler, József Michaelis German and Bulgarian writer Kiril Nagy. The works of graphic artist Adél Kiss are featured in the selection. On January 19 is the Memorial Day of the Expulsion of the Germans from Hungary we remember the events that took place more than seventy years ago at Elek in Békés county. The Slovenian Ágoston Pável Association of Szombathely just turned 20 years old and we celebrated with them. Slovakian public educator and folk dance instructor István Lami was remembered by his colleagues, friends, family and pupils. We are publishing all the lectures presented there together with memoirs that might help to get to know him. We are presenting the glass paintings of Monika Berényi Lami on our back cover. We are also presenting the TABLE OF CONTENTS for the year 2018.

The next issue of BARÁTSÁG comes out on the 15th of April.

Lapzárta: 2019. január 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2019. április 15-én jelenik meg.

2018. november 28.

ABARÁTSÁG
mellélete

Lami István Emlékülés

*Pamätné zasadnutie
Štefana Lamiho*

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala,
az Országos Szlovák Önkormányzat, valamint
a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete
közös szervezésében,

az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában

Szerkesztők: **Mayer Éva, Hegedűs Sándor és Török Tamás**
Művészeti szerkesztő: **Szélpál Éva**

Köszöntők

Szalayné Sándor Erzsébet

ombudsmanhelyettes

Tisztelt Szervezőtársaim,
Tisztelt Szószóló Asszonyok és Urak,
Tisztelt Helyettes Államtitkár Úr,
Kedves Családtagok és kedves Vendégeink!

Köszöntő beszédem megtartása előtt gyorsan végiglapoztam a rendezvényünk regisztrációs lapjait, és örömmel tapasztaltam, amit most saját szememmel is láthatok: régen volt már olyan rendezvény hivatalunkban, amelyen ilyen sokan vettek részt, ráadásul – ahogy az ismerős arcokat látom – barátaink egy része hosszú és fáradságos utat tett meg, hogy most köztünk lehessen.

Nemzetiségi ombudsmanhelyettesként abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a hazai nemzetiségek képviselőitől kapott számos kedves meghívásnak eleget téve „hivatali kötelességem” is a nemzetiségi kultúrák megismerése, így az elmúlt években rengeteg alkalmam volt olyan rendezvényeken, műsorokon részt venni, ahol a velünk élő nemzetiségi közösségek művészei mutatkoztak be. Mindig nagy élmény a nemzetiségeink kultúrájával történő találkozás, azonban sok esetben a nemzetiségi anyanyelv ismeretének a hiánya korlátot szab a művészi produkció teljes értékű befogadásának. Képzőművészeti kiállítások vagy népzenei műsorok esetében – a nyelvi korlátok hiányában – már könnyebb a művészeti alkotás befogadása, a legteljesebb azonosulást azonban kétségtelenül a néptánc és különösen a táncházak kínálják. Ilyenkor sem nyelvismeret, sem hangszeres tudás vagy énekhang, sem pedig képzőművészeti tehetség nem szükséges ahhoz, hogy a táncban körben állva, egymás kezét fogva, néhány alaplépés pár perces elsajátítása után már az adott nemzetiségi közösség avatott táncosaival együtt mozogva egy kicsit magunk is átérezhessük annak a kultúrának a szellemét, amely az évszázadok során kialakult és letisztult tánclépésekben fejeződik ki.

A néptáncról, mint a nemzetiségi kultúrák egyik legszínesebb és a többségi társadalom tagja számára is legkönnyebben befogadható eleméről szólva nem hagyhatom említés nélkül azt a tény, hogy a mai napon jelenik meg nemzetiségi ombudsmanhelyettesként kiadott idei második elvi állásfoglalásom, amely a nemzeti értékgyűjtés nemzetiségi tartalmaival kapcsolatos gyakorlatról szól. Államalkotó nemzetiségi közösségeink sajátos néptánc-hagyományai vitathatatlanul a nemzetiségi értékek jelentős részét képezik. A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény által létrehozott értékgyűjtési és -bemutatói rendszerben a jogalkotó a nemzetiségi értékek számára is helyet biztosított. A téma vizsgálata során azonban megállapítottam, hogy

nemzeti értékeink összegyűjtése és bemutatása egy nem is olyan rég elindult, jelenleg is mozgásban, változásban lévő folyamat, amelyen belül a hazai nemzetiségi közösségek egyelőre keresik a helyüket. A nemzetiségi közösségek tagjai között az egyik legfontosabb összekötő kapocs a közös történelmi múlt, valamint a hagyományok és kultúra megőrzése, ápolása, tisztelete. A nemzetiségi közösségek identitásának megerősítése és az asszimiláció elkerülése érdekében kulcsfontosságú, hogy kulturális és egyéb értékeik ne vesszenek el, vagy olvadjanak be a nemzetiségi tartalom megjelenítése nélkül a nagy közös egészbe. Állásfoglalásomban ezért azt fogalmaztam meg, hogy a nemzeti érték-kincs összegyűjtésének jelenlegi rendszerében több szinten is olyan változásokra, változtatásokra lenne szükség, amelyek előmozdítják a nemzetiségi értékállomány könnyebb elérését, az értékpiramison belül való fokozottabb megjelenését, és az egész rendszer átláthatóbbá válását, különösen, ami a nemzetiségi értékkrészről szól.

Biztos vagyok benne, hogy *Lami István* is a néptánc egyetemese, az embert emberrel közvetlenül összekapcsoló ereje ragadta meg és ezért vált egyrészt a magyarországi szlovákok táncainak elhivatott kutatójává és gyűjtőjévé, másrészt olyan kultúraszervezővé, aki mindent megtett annak érdekében, hogy ezek a táncok mindenkinek – szlovákokhoz és magyarokhoz – a lehető legszélesebb körben eljussanak. *Lami István* tudományos tevékenysége, a magyarországi szlovákok táncait, szokásait, népdalait és meséit felölelő néprajzi kutatásai, gyűjtései, valamint értekezései, néptáncsoportokat alapító és néptánc-fesztiválokat szervező tevékenysége, néptáncoktatói és koreográfusi munkássága, a szlovák népdalkörök minősítő seregszemléjének megalapítása, a néprajzi gyűjtőtáborok megszervezése mind olyan, a szűkebb és a tágabb közösségéért, szülőföldjéért és hazájáért vállalt áldozatos és elkötelezett munka volt, amely során a térségben évszázadok óta együtt élő szlovákok s magyarok párbeszédét, a kultúrák közötti kommunikációt szorgalmazta és saját tevékenységével ezt meg is valósította.

A Békés megyében és a Pilisi térségben tett látogatásaim során üdítő tapasztalat volt az is, hogy a szlovák közösség tagjai milyen magas szinten tudnak élni a jogszabályok és a finanszírozási környezet adta lehetőségekkel. A kulturális autonómiát teljes mértékben megélő, pozitív és öntudatos nemzetiségi életet élnek, olyan közösségi tereket és infrastrukturális környezetet hozva létre, amelyekhez hasonlóra az országban kevés példa akad. Ezek letéteményesei a hagyományörző és hagyományteremtő közösség, valamint azok a vezetők, akik helyi, területi és országos szinten is nap mint nap a fejlődésért dolgoznak. Két jelenlévőt szeretnék név szerint is megszólítani, és az eddigi közös munkáért köszönetet mondani nekik: *Hollerné Racskó Erzsébet* elnök asszony és *Paulik Antal* szószóló úr – köszönöm, és ígérem, a jövőben folytatjuk az együttgondolkodást és a közös munkát! Külön köszönöm *Király Katalin* igazgató asszony munkáját, amellyel láthatóvá teszi a szlovák közösség kulturális és emberi értékeit.

A mai alkalom méltó módon kínál alkalmat arra, hogy a kiváló etnográfusra, táncpedagógusra és a fáradhatatlan művelődésszervezőre emlékezzünk. Az utánam szólóktól hallhatunk majd életrajzáról, szakmai munkásságának állomásairól, néprajzi gyűjtéseinek jelentőségéről és műveinek fontosságáról; valamiért mégis az az érzésem, ha *Lami István* ma is köztünk lehetne, akkor a formákat sutba dobva azt mondaná, hívjuk inkább be a zenészeket, csendüljön fel a muzsika, fogjuk meg egymás kezét és táncoljunk!

Még egyszer köszönöm, hogy eljöttek hozzánk és együtt ünnepelhetjük ezt a nagyszerű embert, valamint a magyarországi szlovák közösség múltját, jelenét és jövőjét.

Dr. Fürjes Zoltán

helyettes államtitkár, Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Vendégek!

Lami István néprajzkutatóra, művelődésszervezőre emlékezünk, aki munkásságával sokat tett a magyarországi szlovákság anyanyelvi kultúrájának felélesztéséért, a kisebbségi nyelv és hagyományok megmentéséért. Élete végéig kötődött szülőfalujához, Püspökhatvanhoz, hiszen ott formálódott ki benne az a szlovák kultúra melletti elköteleződés, amely egész életét meghatározta.

Lami István a saját bőrén érezte milyen fontos a családi és nemzeti/nemzetiségi gyökereink megőrzése, felkutatása, sajátos értékeink átörökítése, hogy mélyebb gyökerekre támaszkodhassunk életünk során. Láta, hogy ha az ember elveszíti a kulturális kötődését, akkor „horgony nélküli hajóként” kell helytállnia az élet viharában. A Krónika egyik cikkében maga Lami István így nyilatkozott erről: „*még elérhető a hazai szlovák kultúra egy batyura való eleme, amelynek bemutatása emelné a gyengülő, fogyatkozó szlovák önismeretet, erősítheti az öntudatot...*”

Életéről, a magyarországi szlovákság nyelvének és kultúrájának megőrzéséért végzett munkájáról az emléknapon több érdekes előadást és elismerő méltatást is hallhatnak, ezért csak pár mondatban szólnék róla: Néptáncosként, népművelőként, néptánc fesztiválok, néprajzi táborok szervezőjeként ismerjük őt, az utókor számára mégis a legmaradandóbb a néprajzi gyűjtése. Az 1960-as évektől kezdte lejegyezni a faluja népdalait, népszokásait, és később ezt az áldozatos gyűjtőmunkát kiterjesztette az ország más, szlovákok lakta területeire is. Ezzel megalapozta a szlovák kisebbség kulturális sajátosságainak a kutatását.

Több könyvben örökítette meg a magyarországi szlovákok népszokásait, népköltészetét:

- A magyarországi szlovákok népmeséi,
- Jeles napi szokások és népi játékok,
- A magyarországi szlovákok népdalai.

Más elismerések mellett a Magyar Művelődési Intézet 2005-ben a Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjat adományozta számára, ezzel is elismerve kiemelkedő munkásságát.

Lami István 1994-ben az „Egy nemzetiségről alulnézetben” című írásában az Antall-kormány kisebbségekre vonatkozó törvényét méltatta:

„A rendszerváltás éveire szülőfalumban még a dalolási kedv is elhalt és nincs pedagógus, ki a hagyományápolást, az elődök kulturális kincseinek feltárását vállalná. A Magyar Parlament az elmúlt években a világ elismerésére igényt tartó nemzetiségi törvényt fogadott el...”

Az 1998-2002 közötti, majd a 2010-es polgári kormányzás óta csak tovább szélesedett ez a nemzetiségi építkezést erősíteni kívánó törvényi szabályozás. Ennek is köszönhető, hogy ma egyre többen vállalják nemzetiségüket, és egyre aktívabbak a nemzetiségi politika, kultúra és hagyományörzés terén.

Hazánkban a legutóbbi népszámlálási adatok szerint a szlovák nemzetiséghez tartozók száma mintegy 35 ezer főre becsülhető, de más kutatások szerint közel 110 településen mintegy 100 ezer szlovák nemzetiségi él. Képviselőtükből 112 helyi szlovák nemzetiségi önkormányzat és 6 területi önkormányzat működik, amelyek kiemelt jelentőségű munkát végeznek a nemzetiségi tudat erősítésében, ennek a gazdag kultúrának a helyi gondozásában, s hazánk közös építésében.

Magyarország Kormánya számára is kiemelt fontosságú, hogy minden egyes nemzetiség megfelelő támogatással végezhesse munkáját. A szlovák nemzetiség 2018-ban valamivel több, mint 874 millió forinthez jutott, ami 2,5 szerese a 2010-es összegnek.

Magyarország és Szlovákia kapcsolatai rendezettek és jók, a V4-ek együttműködése keretében is egyre sikeresebben tudunk fellépni a közös ügyek mentén.

A Magyar-Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság rendszeres ülései elmaradhatatlan részét képezik a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésének. A magyarországi szlovák nemzetiség és a felvidéki magyarság képviselőinek a bizottság munkájában való részvétele pedig újból és újból lehetőséget teremt arra, hogy tovább erősödhessen ez az együttműködés.

Tisztelt Vendégek!

Köszönet illeti a szervezőket, hogy megtartják azoknak az embereknek az emlékét, akik munkájukkal segítettek a nemzetiségi megmaradást, és alapot nyújtottak a jövő nemzedéke számára ennek a szolgáltatnak a továbbviteléhez. Kívánom Önöknek, hogy az Emlékülés jóvoltából Lami István személyére tekintve egy olyan hazafit lássanak, aki szolgáltat-készségével és nemzetisége iránti szeretetével példaként áll mindannyiunk előtt!

Isten áldja Önöket!

Hollerné Racskó Erzsébet

elnök, Országos Szlovák Önkormányzat

Mindenkit nagy szeretettel köszöntök ezen a gyönyörű téli napon, és ha megengedik, nem használnám ki a tolmács kollégák segítségét, hanem szimbolikus módon, két nyelven beszélnék. Nem akarok ma sokat beszélni, hiszen azt gondolom, hogy a mai találkozási témáját jelentő *Lami István* nálam sokkal tájékozottabbak és sokkal több ismertettel rendelkezők még sokat fognak szólni. Én olyan dolgokról szeretnék beszélni, amik tényleg csak közvetve érintik *Lami István* személyét, de azt gondolom, hogy itt és most fontosak.

A kisebbségben élő közösségek, így a nemzetiségi közösségek számára is fontos, hogy az önismeret bővülése útján erősítsék önazonosságukat, az értékeket előállító és reprezentáló személyiségek bemutatásával pedig ezeket az értékeket közvetítsék szűkebb vagy tágabb környezetük számára. Nem lenne azonban felesleges ez a mai délelőtt akkor sem, ha csak a szlovák közösség képviselői számára szerveztük volna meg. Felnő ugyanis lassan egy olyan nemzedék, amely lehet, hogy személyesen már nem ismerte *Lami István*-t, de fontos, hogy az általa előállított értékeket, az általa folytatott értékmentő munkát megismerjék, hogy ezáltal is erősödjön a szlovák közösséghez való kötődésük.

Számunkra, magyarországi szlovákok számára fontos, hogy olyan személyiségeket mutassunk fel, akik összekötik a múltat a jelennel, a kisebbségi közösséget a többségi nemzettel. *Lami István* ezek közé a személyiségek közé tartozik. Éppen ezért nagyra értékelem ombudsmanhelyettes asszonynak azt a rendszeres és szisztematikus tevékenységét, amellyel hozzájárul a Magyarországon élő nemzetiségek kultúrájának szélesebb körben történő bemutatásához. Ezért szeretnék köszönetet mondani neki.

Én azt kívánom mindannyiunknak, hogy sok új információval gazdagodjunk ezen a délelőttön. Közösségünk képviselői erősödjenek meg abban a meggyőződésükben, hogy a magyarországi szlovák közösséghez tartozni jó. Azt is szeretném, ha ennek a konferenciának többségi nemzethez, illetve más nemzetiséghez tartozó résztvevői megismernék *Lami István* tevékenységét, és megerősödnének abban a meggyőződésükben, hogy a magyarországi szlovákok kultúrája valóban gazdagítja ennek az országnak a kultúráját. Ahogy ombudsmanhelyettes asszony itt előttem elmondta, jó lenne, ha azt is megismernék és tudatosítanák magukban, hogy ennek a kultúrának, ami sokszor a magyar kultúráként kerül bemutatásra, milyen szlovák vonatkozásai, szlovák gyökerei vannak.

Ha mindez megvalósul, akkor hasznosan és kellemesen eltöltött nap lesz ez a mai, amelyre mindannyian még sokáig emlékezni fogunk. Köszönöm Önöknek, hogy eljöttek, és szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik valamilyen formában hozzájárultak ehhez a mai napi eseményhez.

Paulik Antal

szlovák parlamenti szószóló

Tisztelettel köszöntök minden egybegyűltet, aki ma eljött azért, hogy *Lami István*ra emlékezzünk. Úgy gondolom, minden közösségnek kötelessége, hogy megemlékezzen azokról a személyekről, akik tevékenységüket egész életükben nemzetiségüknek szentelték. Ahogy tudjuk, *Lami István* ilyen személyiség volt. Egész életében azzal foglalkozott, hogy összegyűjtse a szlovák kultúra még fellelhető elemeit, és ezeket dokumentálja, feldolgozza.

Az elsők között értette meg, ahogy modernizálódik a társadalmunk, ahogyan lassan, de biztosan, terjed a rádió, a televízió a háztartásokban, egyre kevésbé lesz alkalom arra, hogy a házaknál összegyűljenek az emberek, és énekeljenek, hogy a gyerekeknek hagyományos népmeséket meséljenek. Felismerte, hogy itt az ideje annak, hogy amíg van mit és van kitől, össze kell gyűjteni, feldolgozni s természetesen publikálni ezeket a kincseket. Először saját települése táncait gyűjtötte össze és dokumentálta, majd tevékenységét kiterjesztette egész Magyarországra. Az általam a magyarországi szlovákok néprajzosainak nagy nemzedékeként aposztrofált személyek közösen összegyűjtötték a magyarországi szlovákság fellelhető kulturális örökségét, majd ezeket folyamatosan fel is dolgozták. *Lami Pista* bácsi is ezt tette. Egész sor publikáció maradt utána, amelyekre a mai kutatók is biztos forrásanyagként támaszkodhatnak.

A Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége munkatársaként kezdeményezte, hogy létrejőjön a Szövetség néprajzi szekciója. Ezt követően az egyik kezdeményezője volt a rendszeres, majd hagyománnyá vált néprajzi gyűjtőtáboroknak. Az én nemzedékemnek az a szerencse adatott meg, hogy éppen ezekben a néprajzi táborokban ismerkedhessünk meg Lami Pista bácsival. Ezek a táborok annak idején rendkívül népszerűek voltak a szlovák középiskolások és főiskolások körében.

Még egy dolgot szeretnék megemlíteni: nem túl régen, talán tíz napja részt vettem egy olyan rendezvényen, amelyen Lami István szülőfaluja, Püspökhatvan lakói a felépített kultúrházukat Pista bácsiról nevezték el. Kiemelkedő esemény volt, hiszen nagyon ritka, hogy valaki a saját falujában lehessen próféta, de itt ez történt. Annál is fontosabb ezt megemlíteni, mert ha valakiről, aki egy kis közösségben élt, egykori szomszédjai döntenek úgy – akikkel akár lehettek vitái is, hiszen nap mint nap találkoztak, együtt éltek –, hogy róla nevezik el a kultúrházat, az nagyon jelentős elismerés. Ezek után nekünk sem marad más, mint az, hogy a magyarországi szlovákság szélesebb körében, illetve más érdeklődőkkel is megismertessük munkásságát, értékeljük tevékenységét.

Végezetül szeretném megköszönni a szervezőknek és a kezdeményezőknek ezt a mai eseményt, hiszen ha erre most nem kerül sor, legfeljebb Békéscsabán a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete szervezhetett volna hasonló rendezvényt, miközben fontos számunkra, hogy mások is megismerhessék Lami István tevékenységét.

Olvassa a BARÁTSÁG-ot! Fizessen elő most 2019-re!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu

honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

Király Katalin PhD

etnológus, igazgató, Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete

Lami István (1925-2010) munkássága

Amikor először felvetődött, hogy Szalayné Sándor Erzsébet ombudsmanhelyettes asszony lehetőséget kínál az Országos Szlovák Önkormányzatnak, szervezzen rendezvényt egy jeles hazai szlovák személyiség emlékére, még nem igazán tudtam, kinek az emléke előtt tisztelgünk majd. Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke vetette fel Lami István nevét. Örültem is, és egyben meg is ijedtem, hiszen egy táncos, néprajzos egyéniségre esett a választás. Vajon mit fognak ehhez szólni a „magas” kultúra képviselői? Majd számba vettem mindazt, ami Lami István nevéhez fűződik, és minden aggodalmam elszállt.

Eszembe jutott Gyivicsán Anna professzor asszony egy írása, melyben arról mesél, amikor 1980-as esztendő elején a prágai Magyar Kulturális Intézet meghívására négytagú küldöttséggel vett részt egy sajtótájékoztatón, ahol a hazai szlovákságról beszélt. Azt igyekezett hangsúlyozni, hogy az országos aránylag kis számban szétszórva élő szlovákok hogyan voltak képesek megőrizni kultúrájukat és még alkotni is. Az ott jelenlévő újságírók közül csak egy tett fel neki kérdést: Létezik a magyarországi szlovákok soraiban világhírű személyiség, aki valamivel hozzájárult az egyetemes kultúrához? Természetesen, nincs – hangzott a válasz. A kérdést olyan szellemen tették fel, hogy ha nem létezik ilyen személy, akkor miért dicsekszik a professzor asszony az alkotókkal, s azok eredményeivel? Gyivicsán Anna akkor úgy gondolta, hogy bár fontos a világban az elismertség, a személyiség tehetsége, az egyes kultúrákat azonban mégis a számos alkotó egyén mentheti meg, akik azt életképesse teszik, és újabb nemzedékeket nevelnek, amelyek már nemcsak kultúrafogyasztók, hanem a kultúra hordozói is.

És igen, a magyarországi szlovákok körében Lami István ilyen aktív alkotó személyiség, a hazai szlovák értelmiség nem mindennapi alakja volt. Engem érzelmi szálak is fűznek hozzá, hiszen elsőszülött unokájával, Dallos Emőkével tizenkét esztendőn át koptattam a budapesti szlovák iskola és kollégium tornatermének parkettáit a táncpróbák és a nyári képzések alkalmával. Az Asztalos János Úttörőház táncsoportjában együtt tanultuk Lami István ismert *Cicelle* koreográfiáját. Az évek során „fogadott” unokáivá váltam. „Papa” figyelemmel kísért az egyetemi évek alatt és rábeszél, hogy jelentkezzem

a pozsonyi Táncművészeti Egyetemre. Nem szorgalmazta, hogy néprajz szakot végezzek, hiszen addigra Eszter lánya már megszerezte a népművelő és néprajz diplomát. A Magyar Televízió Szlovák Szerkesztősége számos néprajzi témájú filmet köszönhet neki, mivel folyamatosan ösztönzött és informált, hogy hol, milyen kincsekre lelt, és mit lenne érdemes rögzíteni, hogy fennmaradjon a szlovákság számára.

Amikor a Lami Emlékezés rendezvényre a programot és a meghívottak listáját állítottuk össze, egyértelművé vált, hogy Lami István a magyarországi szlovákság sokszínű, markáns személyisége. Nevéhez szorosan kapcsolódik a hazai szlovák népművelő mozgalom, számos néprajzi gyűjtemény és a „Vyletel vták” kulturális seregszemle elindítása is.

Lami István 1925. október 15-én Püspökhatvanban egy szegény paraszti család második gyermekeként látta meg a napvilágot. Alig volt két esztendő, amikor édesapját elveszítette. Kortársaihoz hasonlóan ő is hat osztályt végzett a helyi katolikus iskolában, ahol a magyar nyelvre oktatták, és csak felnőtt korában adatott meg neki, hogy a nyolcosztályos általános iskolát befejezze. Még nem volt tizenöt esztendő, amikor 1940 nyarán hetvenéves nagyapjától átvette a teendőket a ház körül és a földeken. Fiatalon bekapcsolódott a Katolikus Legényegylet Országos Tanácsának (KALOT) népfőiskolai mozgalmába (Érd). 1941 augusztusában meghívták a kultúrtiltkár-képző tanfolyamra. Annak sikeres elvégzése után a Szatmárnémetiben alakult Népfőiskolára küldték kultúrtiltkárnak. Ott kötött életre szóló barátságot a később országosan elismert néptánc-esztéta *Vásárhelyi László*val. Vonzódása a kultúrához és a néphagyományokhoz már fiatal korában megmutatkozott. 1942-ben kezdett néptáncokat lejegyezni és népdalokat gyűjteni. A szakmát kitűnő magyar folkloristák – *Manga János*, *Görnyei Sándor*, *Andrásfalvy Bertalan* és *Martin György* – mellett tanulta meg.

1943-ban megszervezte a püspökhatvani néptáncsoportot, majd vezetője lett. A háború után színjátszást hallgatott – útravalót a népi színjátszás és mesejáték rendezésének terén *Muharay Elemértől* kapott –, népművelést tanult, majd a NÉKOSZ (Népi Kollégiumok Országos Szövetsége) aktív táncosává vált. 1948-ban az elsők között lépett be a Magyar

Néphadsereg Központi Művészegyüttesébe, ahol két évig Szabó Iván vezetése alatt szólótáncosként tevékenykedett. Mesterei között említhetjük Muharary Elemért, Molnár Istvánt, Lugosi Emmát.

Az aktív táncosból rövidesen lelkes népművelő vált. A Népművelési Intézet munkatársaként a népi együttesek irányító szakembere és országos néptánc fesztiválok szervezője lett. Több táncsoportnál oktatott, koreográfiákat is készített és a gyermekjátékok oktatására irányuló módszertani kiadványokat írt. A munka mellett érettségi bizonyítványt és népművelő-könyvtáros szakon egyetemi diplomát szerzett (Debrecen, 1967).

Fiatalon nősült, felesége Győri Mária, hú társaként egy életen át biztosította munkájához a békés, szerető családi hátteret. 1948-ban megszületett az első fiuk, akit korán elveszítettek. Négy gyermeküket: Mónit, Annát, Esztert, Istvánt felnevelték és iskoláztatták.

1960-ban a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségénél kapott állást, ahol népművelői törekvéseit gazdagon kibontakoztatta. Az 1970-es években sorra jelentek meg meséi és anekdotái a Ludové noviny szlovák nyelvű hetilapban, valamint a Náš kalendár évkönyvben. Ezek önálló kötetben csak hosszú évek múltán láttak napvilágot magyarul (*Olvasás a holdfénynél: Falusi történetek, önvallo-mások, 2003*) és szlovák nyelven (*Dedinské príbehy, 1995, Čítanie pri mesiaci, 2007*). 1972-ben a Szövetség mellett létrehozta a Honismereti és Néprajzi Szekciót, s annak titkáraként néprajzi gyűjtőtáborokat szervezett, melyekben maga is részt vett és lelkes kutatóvá vált. A gyűjtés mesterségét – mint azt oly sokszor hangoztatta – nem az egyetemen sajátította el, hanem tapasztalatok útján. Gyűjtései során értékes adatközlőkre talált Ágfalviné Jánszky Mária (Pilis-szentkereszt, 1903) és Farkasné Drágos Zsófia (Nagybánhegyes, 1905) személyében, akiktől archaikus népmeséket jegyzett le. Az 1980-as esztendőkből önálló kötetekben jelentette meg a magyarországi szlovákok balladáit (*Slovenské ľudové balady v Maďarsku, 1981*), meséit (*Rozprávky spod Piliša, 1982, Ludové rozprávky Slovákov v Maďarsku, 1983, Drotár podrotuje slniečko: Ludové rozprávky spod Piliša, 1999*), évnegyedes szokásaikat és a gyermekjátékokat (*Výročné zvyky a ľudové hry, 1984*).

Biztatására sorra megalakultak a szlovák hagyományörző együttesek és népdalkörök (pávakörök). A magyar mozgalom mintájára megszervezte a népszerű „Vyletel vták” minősítő seregszemlét. Csoportba gyűjtötte a számára oly kedves népdalokat és ötven település dalait egy gyűjteményben jelentette meg (*Ked' si ja zaspievam, 1988*).

Jó kapcsolatot alakított ki a szlovákiai folklórkutatókkal is (Oskar Elschek, Kliment Ondrejka), s felkeltette érdeklődésüket a magyarországi szlovákok hagyományai iránt. Sajnos sok, a hazai szlovákság körében felgyűjtött anyag ma már csak a Szlovák Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetében, illetve Etnológiai Intézetben található meg. Lami

István igényes gyűjtő volt, aki igyekezett mindig tudományosan is alátámasztani a felgyűjtött dokumentumokat. Nem feledkezett meg a táncsoportok szakmai segítéséről sem. Intenzív nyári táborokat szervezett az együttesvezetők részére. A Matica slovenská segítségével anyaországi képzésüket is támogatta. A csoportok számos hazai és szlovákiai fesztiválon népszerűsíthették a magyarországi szlovákok oly sokat vitatott néptánc kultúráját.

A Magyar Néprajzi Társaság megbízásából „A magyarországi nemzetiségek néprajza” című sorozat több számának szerkesztését is elvállalta. 1986-ban nyugdíjba vonult. Elérkezett az aktív publikálás ideje. Éjjeliórként összeállította a magyarországi szlovákok lakodalmi szokásait bemutató kötetet (*Stratila som partu: spomienky na tradičnú svadbu Slovákov v Maďarsku, 1991*), lefordította magyar nyelvre a balladákat, szokásdalokat és népmeséket (*Erdő, erdő, sötét erdő: Magyarországi szlovák népballadák és szokásdalok, 2001, Varázshegedű: Magyarországi szlovák népmesék, mondák, legendák, 2002*) és megírta szülőfaluja történetét (*Fejezetek Püspökhatvan múltjából, 1997*).

A Magyar Televízió berkeiben lehetőségem nyílt elkészíteni Lami István portréját Dedinské príbehy (1996), Falusi mesék (1997) címmel, melyet az MTVA jóvoltából most le is vetítünk. A dokumentumfilm forgatása alkalmával kijött velünk Püspökhatvanba Vásárhelyi László is, aki aktív szereplője volt a filmnek, hiszen – amint azt már említettem – e két személyiség pályája szétválaszthatatlan volt.

A Szlovák Közművelődési Központ vezetése alkalmával lehetőségem nyílt arra, hogy Lami Istvánt a népművészet megőrzésében és átörökítésében végzett munkásságáért felterjesszem az Életfa-díjra. 2004-ben vehette át a nemzeti kulturális örökség miniszterétől. Nyolcvanadik születésnapja alkalmából felvállaltam az életét, élményeit leíró szlovák nyelvű novellás kötet (*Čítanie pri mesiaci, 2007*) megjelentetését.

Lami Istvánt élete alkonyán is gyakran felkeresték a folkloristák. Nagy meglepéssel töltötte el, hogy az általa alapított püspökhatvani táncsoport szerepét 2006-ban átvette a Püspökhatvani Népi Együttes (együttesvezető: Gimesiné Szokol Emese).

A Szlovák Közművelődési Központ 2009-ben rendezte meg első alkalommal a magyarországi szlovák hagyományörző csoportok és táncegyüttesek országos minősítő seregszemlét (*Vo víre tanca – Táncforgatag*). A Püspökhatvani Népi Együttes három egymást követő arany minősítés elnyerésével 2013-ban megkapta a Lami-díjat. Szintén Lami-díjas a Kerepesi Hagyományörző Pávakör Egyesület (2015). Az egyéni kategóriában 2018-ban dr. Felföldi László vehette át a díjat.

Engedjék meg, hogy végezetül nyersfordításban idézzem Lami István szavait:

„Ha az ember szerencsés és lehetséges nyílik megöregedni, a korral bölcsésé is válik. Tudja, mi mindent élt meg addig, míg fiatal korában mindezt nem tudhatja. A kaszáló a napnyugtával és visszatekintve látja a nap folyamán

elvégzett munkájának eredményét. Ha az idős ember visszatekint a letűnt esztendőkre, szintén láthatja élete gyümölcsét. Önmagát kérdezi: Mit értem el az életben?

Feleséggel együtt öt született gyermekünk közül négyet felneveltünk, három leányt és egy fiút. Elég gyorsan megtanultam, hogy az életben vannak elkerülhetetlen szükségletek: enni, lakni, öltözködni. Ezeket igyekeztem magamnak és a családomnak mindig biztosítani. Szerényen éltünk, de amire szükség volt, arról mindig gondoskodtam... Boldog embernek mondhatom magamat. Felőttként azzal foglalkozhattam, amit szerettem...

Novák Ferenc
koreográfus

Visszaemlékezések egy barátira

Szeretettel üdvözlök mindenkit, aki megjelent, különösen a családtagokat, barátokat, munkatársakat. Kár, hogy felesége, Mária nincs közöttünk, mert fantasztikusakat főzött az elmúlt negyven évben.

Lami Pistát én 1954-ben ismertem meg, a mostani Corvin téri Budai Vígadóban. A Népművészeti Intézet munkatársa volt, Pór Anna osztályán. Nem a Muharay Elemérnél, mert lehetett volna ott is. Pór Anna és Muharay Elemér két csodálatos ember volt. Az, hogy a magyar táncművészet és táncgyűjtés ilyen állapotban van Magyarországon, az ennek a két embernek köszönhető. Pór Annának és munkatársai érdeme az az oktatási rendszer, amely egyedülálló ma Európában. Állítom, ha valaki megnézi a Felszállott a páva gyerekműsorait, az értheti, hogy erre nincs példa máshol a világon.

Én nagyon sokat vagyok külföldön, mostanában inkább csak Erdélyben, de valamikor Nyugaton is kellett dolgoznom, ilyen volt az életem, és amikor

Elismerései:

1985: Losonci Pál államfőtől vette át az Április 4. Érdemrendet.

1994: A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány Nívódíját Andrásfalvy Bertalan adta át neki.

1998: A Magyarországi Szlovákok Szövetsége „Za slovenskú národnosť” (Szlovák nemzetiségért) díjat adományozott számára.

2000: Pilisszentkeresztért – Pre Mlynky Emlékéremet kapott.

2004. augusztus 20.: dr. Hiller István, a nemzeti kulturális örökség minisztere a népművészet megőrzésében és átörökítésében végzett kiemelkedő munkájáért Életfa-díjat adományozott.

2005: Az Országos Szlovák Önkormányzat „Za našu národnosť” (Nemzetiségünkért) díját Vanyarcon, a Magyarországi Szlovákok Napján, Fuzik János elnök adta át.

2005: A Magyar Művelődési Intézet a szlovák nemzetiség érdekében végzett kiemelkedő kulturális munkájáért Pro Cultura Minoritatum Hungariae közművelődési díjat és elismerő oklevelet kapott.

2009: A hatvan esztendőes Honvéd Központi Művészegyüttes alapító tagjai oklevelet vettek át.

előadásokat tartok és megismerik a magyar táncmozgalmat, akkor hihetetlenül nézik ezt a színvonalat. Ebben nagy hatalom vagyunk! Mikor a belga és francia barátainknak kiküldök a Repülj páváról egy-egy döntőt – például gyerekdöntőt –, akkor elképesztő, miket mondanak, látván ezt a színvonalat a kicsiknél. Ez tehát egy olyan oktatási rendszer, ami ezeknek az embereknek köszönhető. Lami Pista, jómagam és jó páran tulajdonképpen a „következők”, tehát nem a megalapítói vagyunk ennek.

Akik itt vannak, családtagok, azok tudják, hogy nem mindennapi barátság volt kettőnk között, ami elég zűrösen kezdődött egyébként. Én '54-ben harmadmagammal megalapítottam a *Bihari János Táncegyüttest*. Azért alapítottuk, mert azt mondtuk, hogy mi más úton akarunk járni. Még a mestereinkhez képest is, akiket tiszteltünk. Más úton akarunk járni, mást akarunk mondani a néptáncsal.

'55-ben, egy évre rá, hogy megalapítottuk az együtttest, én már készítettem koreográfiákat. Két számot csináltam, az egyik a *Verbunkfantázia Bihari János emlékére*, a másik egy *lakodalmos* volt, ahol az esemény végén nem volt menyasszony, csak az őrző tömeg. És ki írta a kritikát erről? Lami István! Miket írt? Sárba döngölt. Hát így kezdődött a barátságunk. És a legszebb barátság lett, ami így kezdődött. A *Táncművészet* című lapban, amit *Ortutay Zsuzsa* vezetett nagyszerűen (kitűnő lap volt, bár ma lenne egy ilyen táncművészeti folyóirat), tehát ebben a lapban engem Lami Pista sárba döngölt. Ehhez hozzátartozott az is, hogy volt egy vizsgabizottság, amelynek megszületését 1955-ben rendelte el az akkori, *Révai* vezette Népművelési Minisztérium. Komoly együtttest csak ennek engedélyével lehetett vezetni. Előttük kellett megjeleníteni, és bizonyítani, hogy alkalmas vagyok koreográfusnak. Innen engem úgy rúgtak ki, mint az Isten nyilát. Nem kaptam tehát működési engedélyt, nem tartottak alkalmasnak, hogy egy együtttest összetartsak, mert zavarosak voltak az elképzeléseim. Például a verbunkfantáziám: nincs tájegység, hát hogy a fenébe lehet ilyet csinálni, hogy nincs táj-jellege? Egy lakodalmos? És hova lett a menyasszony? Akkor még *Nagy László* nem írta meg a *Menyegzőt* – nem tudom, ki ismeri ezt a verset, amiben kb. ugyanerről van szó –, nem azért mert én ezt megcsináltam koreográfiában, hanem mert úgy látszik, neki is ez jutott eszébe egy lakodalmosról. Úgyhogy ezek akkor nagyon kínos pillanatok voltak. Meg kell mondanom, rá öt évvel már példának hozták fel mindkét koreográfiát. Akkor már olyanokat írtak róla, hogy ezt kellene csinálni, ezt kellene követni.

Így ismerkedtünk meg tehát... Ki ez a Lami István? Nekem Pór Anna mutatta be, aki nem értett azzal egyet, hogy nem kaptam működési engedélyt, és mivel Pista akkor munkatársa volt, bemutatta. Én csúnyán néztem rá, de hát hogy nézsek valakire, aki engem sárba taposott. Igen ám, de elkezdtünk beszélgetni, és békét kötöttünk. Aki Budapesten ismeri ezt a Corvin teret a Budai Vigadóval, ott a mai napig van egy *Csillogó* nevű borozó. Egyszer egy ilyen délelőtti vita és beszélgetés után, ami fent zajlott az osztályon, lementünk a Csillogóba. Ma is – mint akkor – tíz órakor kirúgnak mindenkit, mi azonban zárórakor vettünk egy másfél literes üvegben bort, kiültünk a térre, és hajnal egy órakor a világ legjobb barátai voltunk.

Itt folytatom Lami István történetét: én szorgos gyerek voltam világ életemben, de Pistához képest egy lusta dög vagyok. Elképesztő teherbírása volt. Mindjárt mondom adatot róla, és ha a családtagok közül valaki úgy gondolja, hogy nem igaz, nyugodtan felállhat és szólhat, hogy hazudok. Fantasztikus teherbírása volt ennek az embernek! Tessék elképzelni, hogy végig Püspökhátvanban lakott, akkor is, amikor a Népművészeti Intézet munkatársa volt, akkor is, amikor a Szlovák Szövetségben volt munkatárs. Reggel öt óra után felült a vonatra Püspök-

hátvanban, elment Aszódra, Aszódon átszállt egy vonatra, feljött Budapestre, elvégezte a nyolcórás munkáját tisztességesen, becsületesen, közmegelegedésre, majd felült a vonatra, hazament. Tessék elképzelni, ez oda-vissza négy óra vonaton, s közben művelte a földcsékjét, kezelte a borát, amihez fantasztikusan értett. Direkt termő szőlőjéből tökéletesen iható bora lett! Mindemellett etette a malacait, otthon rendet tartott és napi négy órás utazások mellett megírt nem is tudom, hány könyvet!

Nekem örmény nagymamám volt, aki, mikor gyerek voltam, mindig azt mondta: „Feruska, te olyan lusta vagy, hogy bűdös alattad a föld”. Na, most a Lami Pistához képest én ilyen lusta voltam. Itt élek Pesten, elvégeztem a munkámat, meg ezt-azt azért megcsináltam, de ezt az életformát, amit Pista vállalt és végigcsinált!? Nyugodtan megszervezhetne volna, hogy legyen valami kis bérelt lakása Pesten, hogy itt aludjon, de azt nem akarta. Volt, hogy itt kellett aludnia, akkor ezt az irodában tette, mert annyira szerény volt. Azt se fogadta el, hogy jöjjön fel hozzánk vendégségbe, aludjon nálunk, mert neki az irodában megvolt a helye, ahol lefekhetett. Hát ennyit ennek az embernek a teherbírájáról. Ő még akkor is a magyarországi szlovákság kultúráját kutatta, könyveket adott ki, mindemellett!

Nagyon érdekes egyéniség volt. Természetesen a saját nemzetiségét, a saját kultúráját imádta, és ezt mindnyájan tiszteletben tartottuk. A népfőiskolán *Molnár István* nem volt nacionalista soha, de csak a magyar kultúrával foglalkozott. Más nem érdekelt. Nem volt olyan, mint mi, az én nemzedékem, hogy természetesen a Kárpát-medence minden népének táncait, dalait énekeljük, ismerjük. Ő nem, csak a magyart. De még egyszer mondom, nem volt nacionalista egyáltalán. Tehát egy ilyen környezetben, egy fantasztikus, szuggesztív embertől, mert ilyen volt *Molnár István*, akinek én is voltam rövid ideig a tanítványa, sőt később, mikor egy iskolája volt a Törekvés Kultúrházban a Budapest Együttes mellett, akkor én voltam a tanulmányi vezető Pista bácsinál, mert így hívtuk. Ő egyszerűen lenyűgözte az embert, mint táncos is. Korábban tornatanár volt, és nem tudom milyen szeren valami bajnok is a 30-as években. Tornászként fantasztikus alkata volt, gyönyörűen táncolt, és fantasztikusan beszélt. Olyankor is így tartottuk, amikor mi, a tanítványok nem értettünk vele egyet. Nem értettünk vele egyet, de lenyűgöző volt az a szuggesztivitás, ahogy elmondta a maga gondolatait. Ilyen ember mellett nevelkedett Lami István, és mégis megtartotta azt a hithű és elkötelezett szlovák identitását.

Sok mindenben tudtunk együtt dolgozni. A forradalom után, '57-ben rögtön meghívták a Bihari Együttes gyerek együttesét *Strážnicébe*, ez Csehszlovákia Morva része, nagyon jó borok vannak ott egyébként. A püspökhátvani gyerekek is jöttek, akiknek akkor a jó része folyékonyan beszélt szlovákul. Lami Pista jött a püspökhátvani gyerekekkel, illetve az akkori iskolaigazgató. Fantasztikus

hetet töltöttünk együtt, akkor Magyarország abban a helyzetben volt, amiben volt, és nekünk ott Csehszlovákiában akkor olyan volt, mintha valahová nyugatra mentünk volna. Mindenféle ajándékokat kaptak a gyerekek, szóval nagyon hálásak voltunk. Pista az én gyerekeimet is úgy vezette be egy másik ország kultúrájába, hogy professzori állást kellett volna másnap adni neki. Megmagyarázott mindent, a különbségeket is. Neki köszönhetem, hogy felkutatott ott morva falusi embereket, és akkor ismertem meg a morva verbunkot, ami gyönyörű. A Monarchia idején nekik táncosan is kellett verbuválni, mert ugye alapvetően csak a magyar területen volt a táncos verbuválás, német nyelvterületen zenével ment.

Lami Pista ugyanakkor fantasztikus „házaszszony” is tudott lenni, ha férfias munkáról volt szó, pl. disznóvágásról. A Bihari Együttessel *Acsán*, az ottani kastélyt kibéreltük hat vagy nyolc napra, és levágtunk két malacot. Pista természetesen elvállalta, hogy ő levezényli az egészet, mert én mit értettem egy malachoz? Az egyik táncosnak a papája hentes volt, és Budapesten az egyik legnagyobb hentesboltnak a vezetője. Tehát két szakember, a Lami testvérek, Pista és bátyja, Mihály, meg ott volt az a szuper profi hentes. Na, most annak eldöntése, hogy kell-e a kolbászba kömény vagy nem, eltartott egy

napig. Azt se vették észre hárman, hogy mi már fet-rengünk a földön a röhögéstől, mialatt ők véres komolyan tárgyalták a kömény meglétét vagy hiányát a kolbászban. Aztán én megpróbáltam diplomatikus lenni, és azt mondtam, hogy akkor kétfajta kolbászt készítsünk, köménymagost és nem köményest. Igen ám, de aztán este, amikor már a pálinkázásra került sor (gyönyörű fényképeim vannak egyébként róla), megtettem azt a disznóságot, hogy sütöttünk kolbászt, és Lamiéknak a köménymag nélkülit adattam a lányokkal, a másoknak a köménymagost. A sok finom pálinka és köszöntő után egyikük sem ismerte meg, hogy nem a saját kolbászát eszi.

Sok mindent tudnék még mesélni, de talán nem ez az alkalom és hely, ahol el kell mindent mondani. Én csak ennek a fantasztikus embernek az egyéniségét próbáltam meg kicsit ecsetelni, főleg hihetetlen szorgalmát. Hogy miként fért bele az életébe mindez, a bortól, a földtől a tudományos és közéleti munkáig? Én azt hiszem, sok ilyen emberre lenne még szükség, főleg maguknak a szlovákoknak, mert az integrációs folyamat ugyanúgy, mint Erdélyben, megállíthatatlan, és ezzel számolni kell, hogy így van. Amíg azonban lehet, addig ezt a folyamatot lassítani kell, s ahhoz ilyen emberek kellenek, mint Lami Pista volt.

Takács András

néprajztudós, Pozsony, Szlovákia

Kapcsolatom Lami Pista barátommal

1956. szeptember elejétől október 10-ig Budapesten tartózkodtam és az utolsó három hétben meghívott vendégként részt vehettem a koreográfusok számára a Népművészeti Intézet rendezésében megvalósult hároméves táviskolázás háromhetes záró tanfolyamán. Együtt vizsgázhattam velük, a szakma későbbi nagy alkotóival. Lami István akkor a magyarországi szlovákság néphagyomány-kultúrájának az Intézeten belüli szakdolgozója volt. Annak országos mindeneseként: a tánc-, és szokáshagyományt művelő csoportok központi szakinstruktoraként, néprajzi gyűjtőjeként, szakmai vezetők nevelőjeként, rendezvények szervezőjeként, szakmai tanulmányok írójaként és biztosítójaként, valamint minden nemű szakmai ügyintézőjeként tevékenykedett. Én abban az időben, Pozsonyban, a Szlovákiai Központi Népművészeti Házban a szlovákiai magyar népi

tánc kultúra mindenese voltam. Mind a ketten a hazánkon belül nemzetiségi kulturális feladatot láttunk el. Nagyon örültünk egymás megismerésének. Máig köszönöm Kaposi Edit szakelőadónak és Poór Annának, a táncosztály vezetőjének, hogy segítették találkozásunkat és a munkánkat.

Az ismeretségünk hamarosan barátsággá fejlődött. Megismertettem őt intézetünk táncosztályának vezetőjével, Cyril Zálešákkal, Štefan Nosáľlal, a Lúcnica ifjúsági félhívatásos Dal- és Táncegyüttes vezető koreográfusával, Štefan Tóthtal, a Szlovák Tudományos Akadémia táncetnográfusával, s később Stanislav Dužekkal és Kliment Ondrejával, valamint zenekutatójával Oskár Elschekkel és másokkal. Ezeknek az embereknek a segítségével áttekintést nyerhetett a szlovák népi kultúra szlovákiai, illetve csehszlovákiai állagáról, a szlovák tánc- és

szokáshagyomány színpadra állításával, a feldolgozás módjáról, valamint a néprajzi tánc- és zenei gyűjtések módszeréről, eredményéről is.

Segítettem neki szlovák szakembereket találni, akiket később be tudott kapcsolni a magyarországi szlovák tánc-, ének-, zene-, és hagyományőrző csoportvezetők otthoni képzésébe. Idővel a képzés kibővült és csoportvezető táncos, énekes, zenész szakembereket küldhetett át szlovákiai szakmai képzésre. A kapcsolat eredménye lett az is, hogy szlovák szakembereket hívhatott meg az általa szervezett szlovák nemzetiségi szaktanfolyamokra, koreográfusokat a szlovák csoportok műsorépítéséhez, valamint metodikai, műsor és néprajzi anyag cseréje is zajlott.

Segítettem neki megismerni a szlovákiai, illetve csehszlovákiai népművészeti fesztiválrendszert és több fesztiválra meghívtam, illetve gondoskodtam

arról, hogy illetékesek meghívják őt is, meg az általa javasolt magyarországi szlovák művészeti csoportokat is Myjavára, Detvára, Kassára, a kerületi fesztiválra, illetve Východnára, Strážnicére, Gombaszög-re az országos fesztiválra.

Ő ezt igyekezett Magyarországon viszonzni. Emlékszem egyszer Budapesten tartózkodásom alkalmával meghívott hozzájuk haza, hogy nézzem meg az együttesét meg az akkor épülő családi házát. Reggel aztán együtt utaztunk vissza Budapestre.

Talán így indult el azon a „diplomáciai” úton, amely a két állam: Magyarország és Csehszlovákia kulturális életét közelebb hozta egymáshoz. Barátjaként, „munkatársaként” nagyon jól esik tudomásul vennem, hogy ilyen méltón emlékeznek meg róla, és megbecsülik munkásságát. Köszönöm, hogy felolvassák hozzászólásomat. További hasznos tanácskozást kívánok.

Hollósy Tiborné

Lami István, a népművelő

A „népművelő” szó fogalmát és jelentését a *Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán* Drien Karcsi bácsitól tanultam meg a Pedagógia Tanszéken. Már akkor megfogalmazódott bennem, hogy ezért vagyunk ezen a főiskolán, hogy szlovák népművelők lehessünk.

Akkor már voltak példaképeim a saját nemzetiségemből: a szüleimen túl *Gyivicsán* Anna, akkori tanárom a főiskolán és *Lami* Pista bácsi. Hogy miért szólítottam Pista bácsinak? Annak az az oka, hogy már gimnazistaként megismertem őt Budapesten, amikor a Szlovák Gimnázium tornatermében az igazgató úrral megjelent a néptánc próbán. Ő mutatta be *Tímár* Sándor koreográfust és *Gerő* Pali bácsit, akikkel együtt dolgozhattunk. Emlékezetes pillanat volt. Ő már egyébként is ismert volt a diákok körében, hiszen gyermekei is ebben az iskolában tanultak.

Sajnos, Pista bácsi fizikailag már nincs közöttünk, én mégis úgy érzem, hogy velünk van. Hallom a megjegyzéseit, emlékszem a tanácsaira, figyelmeztetéseire és jóízű szlovák kifejezéseire. Mint a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége kulturális referense, fontosnak tartotta a szlovák fiatalok képzését, a szlovák kulturális életbe való bekapcsolódásukat. A szlovák szövetség minden

évben megszervezte az úgynevezett kultúr-körutat, amely során eljuttatta egy-egy település táncegyüttesét, illetve amatőr színjátszóit az ország szlovákok által lakott területeire. Ehhez a programhoz csatlakozott a Szlovák Gimnázium és Kollégium vezetése, felismerve benne a lehetőséget az iskola népszerűsítéséhez, bemutatta a diákok kulturális tevékenységét a szlovák falvakban. Ennek a kultúr-csoportnak volt táncegyüttese, színjátszó csoportja és egy – gimnazistaként általam vezetett – kamarakórusa, valamint egy-egy hangszeres szólistája a nógrádi falvakból.

Pista bácsi megszervezte a különböző hagyományőrző csoportok és pávakörök vezetői számára a képzéseket, ami nagy hiányt pótol. Ezek ugyanis amatőr csoportként működtek igazi szakmai vezető nélkül. Képzésük a Magyar Művelődési Intézet feladata volt, ahová Pista bácsi néptáncos szakmai múltja miatt és a szlovák nemzetiség képviselőjeként került be.

Csehszlovákiában a *Matica slovenská* szervezet kéthetes koreográfusképzést rendezett a határon túli szlovák együttesek vezetői számára, ahová az ő javaslatára évente tíz-tizenkét táncegyüttes vezetője juthatott el. Figyelemmel kísérte a csoportok,

táncgyűttesek munkáját, és tapasztalatai alapján kiválasztotta azt az együttest, amely képviselhetette a magyarországi szlovákok kultúráját Szlovákiában, Detván, a Határon Túli Szlovákok Fesztiválján. Pista bácsi arra ösztönzött, hogy vonjuk be a fiatalokat a hagyományok, népdalok, néptáncok felkutatásába, gyűjtésébe, ezek feldolgozásába és színpadi megjelenítésébe. Példakép volt. Nemcsak beszélt a teendőről, de személyesen is részt vett a kutatásban, a gyűjtésben. Nagyon jó tanácsokat adott: „Nem elég a faluban megénekelteni Julika nénit a falu felső végén, de ugyanazt a dalt vegyük fel Annus nénitől a falu közepén, és az alvéken élő Markát is énekeltesük meg.” „Zuzka, először az anyanyelvükön kezdjél beszélni az informátorhoz, majd fogadd el a pálinkájukat, vigyél bort, hogy jó kedve legyen, s utána majd lesz kedve táncolni is.” A tanácsait megfogadtam és sikerrel jártam.

prof. Dr. Gyivicsán Anna
az ELTE nyugalmazott egyetemi professzora

Kiállításmegnyitó

Gyivicsán Anna a kiállítást megnyitó beszédét egy anekdotával kezdte: *Vásárhelyi* László – aki *Lami* István egyik legjobb barátja volt – mesélte, hogy *Lami* Istvánt 1950-ben népművészként, táncosként felterjesztették a legmagasabb állami kitüntetésre, de nem kapta meg. Állítólag azért, mert amikor az orosz népi táncokat táncolták, fentről jött egy utasítás, hogy attól a naptól kezdve a magyar néptáncokat is rubáskában (orosz és ukrán népviselet, amit a szovjet hadseregben átalakítottak katonai inggél) kell táncolni. *Lami* erre az egyik fellépése előtt felállt és azt mondta: „nem vagyok hajlandó magyar népi táncot rubáskában táncolni”. Hogy ez lehetett-e az oka a kitüntetés elmaradásának vagy sem, nem lehet tudni, de a történet jól mutatja, hogy *Lami* István bátor, kritikus ember volt, s e tulajdonságát mindhaláláig megőrizte.

A képekre áttérve Gyivicsán Anna visszaemlékezett arra, hogy amikor évekkel ezelőtt felkereste *Lami* István püspökhatvani otthonát, rendkívül rendezett portát talált. Ugyanilyen rend és nyugalom uralkodott a lakásban, azok egyes szobáiban is. Ekkor látta meg a falon a festményeket, amelyekről kiderült, hogy azokat *Lami* Mónika, *Lami* István legidősebb lánya készítette. Ott volt a másik lány, *Lami*

Nehéz volt döntenem, hogy elhagyjam a pedagógus pályát, a szlovák nyelv oktatását, de megtiszteltetés volt számomra – Pista bácsi hosszas kéréseire – a nyomdokaiba lépni. Folytatni az általa megkezdett munkát a Magyarországi Szlovákok Szövetségében és a Magyar Művelődési Intézetben.

Nem felejttem el borulató szavait sem: *Zuzka, keď ja odídem, toto už nikoho nebude zaujímať.* (Zuzka, ha én elmegyek, ez már senkit sem fog érdekelni.) És boldog vagyok, hogy nem így történt. Gyermekei, a családja, a szélesebb családja, környezete és a szlovákság tovább viszi az örökséget.

Drahý Pista báči, som presvedčená, že sa Ti srdce chveje, keď počuješ viac sto detí spievať v Slovenskom škóvranu, alebo Vo víre tanca.

(Drága Pista bácsi, meggyőződésem, hogy amikor hallod a Slovenský škóvránok és a Táncforgatag több száz fiataljának énekét, megdobban a szíved.)

Eszter is, aki Pozsonyban végzett, néprajzos lett, később tanítóként, tanárként dolgozott. A harmadik testvér, *Lami* Anna szlovák nyelvi tanító lett. Mónika óvónőként a legkisebbek felé is közvetíteni tudta a szlovák hagyományokat, kultúrát. Ő volt az, akiben talán legtudatosabban érlelődött meg az a szemlélet, hogy meg kell örökíteni, menteni mindazt, amibe ő még belenőtt: a szokásokat és a viseleteket. Mindezt két úton valósította meg, ami egyedülálló egy festő esetében. Folytatta édesapja útját, s ő is nekiállt gyűjteni, feltárni, feldolgozni és könyvekben publikálni. Ezt részben *Püspökhatvanban* tette, valamint a Galgamente négy szlovák településén: *Galgahután, Acsán, Csőváron* és *Galgagyörkön*.

Az említett falvak között nagy a különbség: Püspökhatvan katolikus szlovák település, míg a többi evangélikus szlovák közösségek lakják. Ezekből a gyűjtésekből két kötet született: a *Szokások és mindennapi életmód* és a *Viseletek könyve*. Mindkét munka szorosan kapcsolódik a festményekhez. A szokásokkal foglalkozó könyvben *Lami* Mónika negyvenöt képet adott közre, amiket akkor ismert meg a szélesebb közönség. Mindaz, ami a fotókon és a könyvekben van, később rákerült az üvegfestményekre. A két kötet óriási „mentőakció”, ami megőrökíti a

nyelvjárást, hiszen az adatközlők a maguk közösségének nyelvjárásán mondták el mindazt, amit a szokásokról, a mindennapi életről és viseletről átadtak. Ennek hatalmas jelentősége van, hiszen ez a nyelv, illetve a nyelvjárások – még ha fájdalmas is tudomásul venni –, el fognak tűnni.

Felmerül a kérdés, miért éppen üvegre festett Lami Mónika. Az üvegművészet eredeti hazája Venetia volt, ahonnan királyi udvarokba, így Mátyás udvarába is kerültek gyönyörű festett üvegek, tálak. A népi üvegfestmények főleg a XVIII. században terjedtek el. Búcsújáróhelyeken, majd később vásárokon árulták őket. Főleg Erdélyben és a történelmi Magyarország északi megyéiben, a mai Szlovákia területén terjedtek el. Volt, amikor egész falvak festettek ilyen képeket. Az 1960-as években Elena Pistuva írt egy monográfiát a szlovák népi üvegfestészetről.

Nem véletlen, hogy néhány évtizede a Szlovák Nemzeti Színház színpadán *Üvegre festve* címmel mutatták be *Jánosik*ról, a betyárról szóló musicalt, óriási sikerrel.

A mai Magyarország területén elsősorban Nógrádban és részben Észak-Pest megyében kezdtek festeni üvegre. Hogy Lami Mónika innen kapott-e ihletet? Nem tudni. Az egyértelmű, hogy nagyon tehetséges és tudatos alkotóról van szó, akinek képei mértanian megkomponáltak és tudatos színharmóniával vannak megfestve. „*Alkotójuk szépséget hoz létre, s e szépségen belül mesél. Megörökíti a hazai, galgamenti szlovák kultúra értékeit. A képek Lami Mónika tehetségéről, alkotókedvéről vallanak mindannyiunk örömeire. Köszönjük neki!*” – mondta Gyivicsán Anna. Hangsúlyozta, hogy amiről a képek kapcsán leginkább beszélni tud, az a szépség és a harmónia.

Berényi Lami Mónika üvegfestményeit hátsó borítónkon láthatják!

Bányi József
Püspökatvan polgármestere

Lami István emlékezete

Lami Pista bácsi egész országra kiterjedő munkásságáról sok helyen olvashatunk, többen felelevenítették pályafutását, ezért erről csak érintőlegesen szólnék. Mondandómat inkább arra korlátoznám, hogy arról beszéljek, hogyan hatott Pista bácsi néprajzkutató munkája a falu életére, mit jelentett példája, életútja a falu számára.

Ahhoz, hogy egészében lássuk munkásságát, tömondatokban ki kell térnem élete fontos, nem Püspökatvanhoz kötődő állomásaira is. Ilyen volt az a Szatmárnémetiben eltöltött három és fél hónapos népfőiskolai képzés, ahová a hat elemi iskola elvégzése után a Püspökatvani Katolikus Legényegylet küldötteként irányította a plébános. Pista bácsi tizenhat évesen úgy érkezett ide, hogy érdeklődő gyermek lévén már ismerte a faluban énekelt dalokat, mondákat, hiszen elmondása szerint édesanyja kicsi gyerek korától mindig magával vitte a kukoricafosztókba, tollfosztókba, közös szövekre, fonásokra. Ezek akkor a népi kultúra apró műhelyei voltak, itt énekeltek, meséltek az emberek, a népi kultúra itt talált magának színteret. Már fiatalként elkezdte összegyűjteni, leírni azokat a dalokat, elbeszéléseket, amiket csak kevesen ismertek a faluban,

de ez a gyűjtőmunka ekkor még csak a falura korlátozódott. Táncolni pedig a lakodalokban, mulatságokban tanult meg, figyelve a legjobb táncosok lépéseit, mozgását. Szatmárnémeti kinyitotta számára a világot, és az a népi kultúra, amit gyermekkorában falunkban megtanult, szilárd alapnak bizonyult, és itt szélesedett ki számára.

A Honvéd Együttesben eltöltött öt év elvonta őt a falutól, mert hivatásos táncosként állandó fellépései voltak. Ezt követően tanította azonban a püspökatvani fiatal néptáncosokat. Ebben az időben gyűjtőmunkája már nemcsak a falunkra korlátozódott, hanem feltérképezte az egész Galgamente népi kultúráját. Legfőképp a szlovák települések kultúrája érdekelte, hiszen amivel először találkozott Püspökatvanban, az szlovák kultúra volt. Ebben érezte magát otthon. Abban az időben szinte csak szlovákul beszéltek a falunkban, még a pap is szlovákul prédikált a templomban.

Egy rövid kitérő ezzel kapcsolatban: nagymamám soha nem tudott olyan jól magyarul, mint szlovákul, a vele egyidősökkel és gyerekeivel otthon a családban halála napjáig szlovákul beszélt. Édesanyám, aki Pista bácsival egy osztályba járt a templom mel-

letti elemi iskolába, saját elmondása szerint csak az óvodában tanult meg igazán magyarul.

Ebbe a környezetbe született Pista bácsi. Későbbi munkahelye, a Szlovák Szövetség is a Magyarországon élő szlováksághoz kötötte, és ebből a pozícióból még jobban tudott a magyarországi szlovákok kultúrájával foglalkozni, segíteni annak fennmaradását, és lehetősége nyílt a gyűjtőmunkára is. Bár munkahelye az aktív évek alatt szinte teljes mértékig Budapesthez kötötte, vállalta az ingázást, s mindvégig Püspökhatvanban lakott. Ragaszkodott a faluhoz, a jó barátokhoz, ahhoz a környezethez, amiben felnőtt, ami az otthon jelentette számára. Igazi lokálpatriótának bizonyult, szava volt a faluban, amire odafigyeltek mások is.

A Püspökhatvan és Budapest közötti ingázás, aszódi átszállással, a ritkán közlekedő vonatjáratokkal sok időt elvett tőle nap mint nap, ezért ezekben az években nem tudta összefogva irányítani a falu kulturális életét. Ennek ellenére – emlékszem –, gyerekkori néptáncsoportom vezetője is sokszor fordult Pista bácsihoz segítségért, egy-egy jó tanácsért, azért ebben az időben is ő számított a tánc területén a numero egynek a faluban.

Pista bácsit akkor kapta vissza teljesen Püspökhatvan, amikor nyugdíjas lett. Ezek az évei azonban számára nem a pihenést hozták el, ekkor kezdet igazán aktívan publikálni. Ebben az időben jelent meg a legtöbb írása, melyek egy kivételével az általa összegyűjtött népi kultúráról szólnak. A kivétel a Fejezetek Püspökhatvan múltjából című monográfiája volt, aminek adatgyűjtését a kilencvenes évek közepén kezdte meg. Emlékszem, amikor fiatal polgármester koromban megkeresett ennek a művének a tervével, örültem a kezdeményezésének, mert addig nem volt olyan kiadvány, ami összefoglalta volna a falu történetét. Én e könyv kapcsán ismertem meg igazán Pista bácsit, sok időt töltöttünk együtt. Autója, jogosítványa nem lévén, sokszor vittem Aszódra, *Asztalos* Pista bácsihoz, az aszódi Petőfi Sándor Múzeum igazgatójához, Galgamente történelmének legfőbb ismerőjéhez. Egyszer-egyszer Vácra is, a püspöki levéltárba, ahol sok időt töltött.

Legérdekesebb a szlovákiai utunk volt, amelyen a Püspökhatvanba költöző szlovákok után kutattunk. Azt akartuk felderíteni, hogy mely településekről, mely vidékről költöztek hozzánk a faluba érkező szlovákok. Így jutottunk el Nagykürtös környékére, Cerovo, Szenohrad, Sztrehova, Szuha, Velkíloom községekbe. Minden település temetőjét, régi síremlékeit, polgármesteri hivatalát felkerestük, keresve azokat a családneveket, melyek Püspökhatvanban is előfordultak. Kutatásunk nem járt eredménnyel, mert ilyen neveket nem találtunk. Pista bácsi arra a következtetésre jutott, hogy a falunkba költöző szlovák családok szökött jobbágyok lehettek, családneveiket pedig a település nevével cserélhették el, mert

volt Cerovszki, (ma Czerovszki) Szenohradszki, Strehovszki, Szuhánszki, Lami (Lomi) vezetéknevű család is a beköltözők között. Ezt tudományosan nem tudta alátámasztani, ezért erről nem ír a könyvében.

Pista bácsi, mint mindent az élete során, az írást is teljes erőbedobással végezte. Emlékszem, hogy nyugdíjasként éjjeliőrséget vállalt a helyi termelőszövetkezetben, három kilométerre a falutól egy tanyán, hogy zavartalanul írhasson. Ma azt mondanánk, hogy biztonsági őr volt, mert csak ébren kellett lenni ezen a munkahelyen, hogy őrizze a vagyontárgyakat. Ez kifejezetten segítette az írásban. Egy beszélgetésünk során azt mondta, hogy nem az anyagiak miatt megy éjszaka dolgozni, hanem azért, mert ott senkitől sem zavartatva, nyugodtan tud írni. Valóban soha nem a pénz ösztönözte. Egyszerű földműves családba született, és úgy halt meg, hogy nem gyűjtött össze nagy vagyont, pedig táncosként fent volt a csúcson. Az ország elejéhez tartozott, amit jobban kihasználhatott volna, ha a pénz érdekelte volna. Pista bácsit igazi lokálpatriótának ismertem meg, aki sohasem hagyta el szülőfaluját, Püspökhatvant, pedig többre vihette volna, ha Budapestre költözik.

A másik dolog, amit mindig is becsültem benne, hogy amit az életben elért, csakis magának, tehetségének és szorgalmának köszönhette. Nem voltak mögötte befolyásos támogatók, mindent a maga erejéből ért el. Tehetségének, szorgalmának köszönhetően volt a Honvéd Együttes szőlőtáncosa, és ennek köszönhető, hogy ma követendő példaként beszélünk róla. Jó példa arra, hogy egy kis falu szülöttje, egy kis falu lakója is alkothat maradandót, kiemelkedhet az átlagemberek sorából, ha van tehetsége, kitartása ahhoz, amit csinál. Élete példa lehet a falun élő fiatalok számára.

Püspökhatvanban másodszor neveztünk el intézményt olyan emberről, aki sokat tett a faluért, az ott lakó emberek boldogulásáért, aki kimagaslót nyújtott saját területén.

Ilyen volt *Bene* József tanár úr, aki közel negyven évig volt az iskolánk pedagógusa, és ebből közel harminc éven át igazgatóként irányította az intézményt, s e mellett megszervezte a Püspökhatvani Szarvasmarha Tenyésztők Egyesületét is. Svájcból importált tenyészállatokat a gazdák számára, vezette a hitelszövetkezetet, a levante egyesületet, tehát az itt élő emberek gazdasági felemelkedését is segítette. Róla neveztük el a település általános iskoláját.

Püspökhatvan Község Önkormányzata Lami Istvánt, életútja ismeretében méltónak találta arra, hogy a kultúra püspökhatvani háza az ő nevét viselje. 2018. május 5. óta művelődési házunk hivatalos elnevezése *Lami István Művelődési Otthon*. A testület így kívánta kifejezni elismerését, s így szándékozik hozzájárulni ahhoz, hogy neve és emléke sokáig fennmaradjon.

A rendezvényen közreműködött a Püspökhatvani Népi Együttes és zenekara Jobbágy Bálint vezetésével, valamint klarinéton ifj. Berényi Zoltán, Lami István dédunokája

Bajtai László
és a Ludové noviny/www.luno.hu felvételei

A Lami család és az emléknep szervezői

